

Európske voľby 2019 na Slovensku

Výsledky a súvislosti

Grigorij Mesežnikov
editor

Publikácia vychádza s láskavou podporou Nadácie Konrada Adenauera.

Názory autorov sa nemusia zhodovať s názormi Nadácie Konrada Adenauera.

Edícia
ŠTÚDIE
A NÁZORY

GRIGORIJ MESEŽNIKOV
editor

Európske voľby 2019 na Slovensku
Výsledky a súvislosti

Autori

Olga Gyárfášová
Grigorij Mesežnikov
Jozef Zagrapan

INŠTITÚT PRE
VEREJNÉ OTÁZKY

Inštitút pre verejné otázky, Bratislava 2019

GRIGORIJ MESEŽNIKOV
editor

Európske voľby 2019 na Slovensku
Výsledky a súvislosti

Recenzenti

PhDr. Zora Bútorová, CSc.

Mgr. Dionýz Hochel

RNDr. Tibor Madleňák, PhD.

© Inštitút pre verejné otázky, Bratislava 2019

ISBN: 978-80-89345-78-6

OBSAH

Predslov	7
Zlomové eurovolby 2019, voliči a nevoliči na Slovensku	13
Oľga Gyárfášová	
Slovenské politické strany vo voľbách do Európskeho parlamentu 2019: aktivity, zisky, kontexty	39
Grigorij Mesežnikov	
Výsledky volieb do Európskeho parlamentu 2019 v SR: volebná účasť a úspešnosť strán	111
Jozef Zagraban	
Autori	143
Zusammenfassung	145

PREDSLOV

Európsky parlament (EP) zaujíma osobitné miesto v inštitucionálnej štruktúre Európskej únie (EÚ). Táto vrcholová európska inštitúcia vznikla ako Európske parlamentné zhromaždenie v roku 1958, od roku 1962 začala používať svoj terajší názov. Zatiaľ čo pôvodne bol EP tvorený zo zástupcov parlamentov jednotlivých členských krajín vtedajšieho Európskeho spoločenstva, od roku 1979 je volený priamo občanmi všetkých členských štátov. Je stelesnením unikátnej podoby rozhodovania založeného na dvoch pilieroch. Prvým je politická vôľa obyvateľstva jednotlivých štátov, prejavená v priamych slobodných a demokratických voľbách. Druhým je konfigurácia politických síl, vytvorená v rámci celého spoločenstva (v súčasnosti je to EÚ). Práve v EP má táto konfigurácia najautentickejšiu podobu v dôsledku spájania sa politických strán členských krajín do širších straníckych skupín (frakcií) na základe ideovej, programovej a hodnotovej blízkosti. Táto konfigurácia zásadným spôsobom ovplyvňuje proces formovania ďalších inštitúcií EÚ, najmä zloženie vrcholovej výkonnej zložky únie – Európskej komisie. Prijatím Lisabonskej zmluvy, ktorou sa zmenila Zmluva o Európskej únii, sa výrazne posilnili právomoci EP, ktorý rozhoduje s Radou EÚ o legislatívnych návrhoch Európskej komisie vo vyše 90 percentách prípadov.

Voľby do EP sa v roku 2019 konali v podmienkach zložitých a nejednoznačných procesov, ktoré zasiahli EÚ v poslednej dekáde.

Pretrvávajúce dopady globálnej finančnej krízy na ekonomiku viacerých európskych štátov, následky predchádzajúceho turbulentného vývoja v eurozóne, utečenecká kríza, vzostup nacionalistických a populistických síl, autoritárske tendencie a problémy s právnym štátom a transparentnosťou vládnutia v niektorých členských krajinách, nebezpečenstvo medzinárodného terorizmu, ktorý si zvolil Európu za arénu svojich vražedných aktivít, šírenie dezinformácií, sprisahaneckých teórií a iných toxických obsahov, pokračujúca geopolitická rozpínavosť Ruska, ktoré vyvoláva medzinárodné konflikty vo svojom susedstve a v iných regiónoch sveta a podkopáva vnútornú stabilitu Európskej únie, zvýšená miera neistoty vo vzťahoch so Spojenými štátmi po posledných amerických prezidentských voľbách – to všetko vytváralo neopakovateľnú atmosféru, za ktorej občania Únie volili svojich zástupcov do Európskeho parlamentu.

Rozdielne programové a hodnotové profily politických strán (predovšetkým v prístupe k procesu európskej integrácie), meniaci sa konfigurácia na európskej politickej scéne odvodená od posunov v politických preferenciách obyvateľov členských krajín EÚ a s tým súvisiace očakávania zmien v zložení Európskeho parlamentu nútili analytikov väčšmi než v predchádzajúcich obdobiach, aby sa v kontexte európskych volieb 2019 zaoberali možnými scenármi ďalšieho vývoja v rámci celej EÚ¹, ako aj v jednotlivých regiónoch Európy.²

Po vstupe Slovenskej republiky do Európskej únie v roku 2004 sa voľby do EP uskutočnili štyrikrát – v rokoch 2004, 2009, 2014 a 2019. Voľby 2019 boli pozoruhodné tak z hľadiska výsledkov hlasovania, ako aj ich rozmanitých kontextov. Práve výsledkom a kontextom slovenských eurovolieb 2019 sa venuje táto publikácia.

¹ Cooper, Luke – Dunin-Wąsowicz, Roch – Milanese, Niccolò: *The dawn of a Europe of many visions: what the election manifestos tell us about the conflict, paralysis and progress ahead*. LSE Conflict and Civil Society Research Unit – Europeans Alternatives, London 2019 – <https://blogsmedia.lse.ac.uk/blogs.dir/107/files/2019/05/euro-manifestos-report.pdf>

² Forbrig, Joerg – Przybylski, Wojciech (2018): *Central European Futures: Five Scenarios for 2025* in: *Visegrad Insight* (Special Edition), 1 (12), 2018.

Vďaka účasti na voľbách do EP politickej strany pôsobiace na Slovensku – a ich prostredníctvom občania SR – získavajú zastúpenie v najvyššom reprezentatívnom orgáne EÚ, disponujúcom spolu s Radou EÚ zákonodarnou funkciou, spočívajúcou vo vydávaní legislatívnych aktov rôznej sily (smernice, nariadenia), kontrolnou funkciou a funkciou tvorby rozpočtu EÚ. Väčšina slovenských politických subjektov si vďaka týmto voľbám posilňuje väzby s európskymi stranickými zoskupeniami prostredníctvom členstva zvolených poslancov v jednotlivých frakciách (stranických skupinách) v EP. Tým majú možnosť prispievať k formovaniu spoločných politík EÚ v rozsahu primeranom postaveniu EP v systéme inštitúcií EÚ. Zastúpenie v EP a členstvo v príslušnej straníckej skupine možno pokladať za indikátor etablovanosti tej-ktorej slovenskej strany na európskej stranícko-politickej scéne.

V roku 2019 bola dôležitým kontextom eurovoľieb volebná účasť. Tá sa oproti voľbám v roku 2014 zvýšila v celej EÚ o 8 percentuálnych bodov a dosiahla 50,6 % (oproti 42,6% v roku 2014). Jednou z príčin bola vyššia súťaživosť voľieb v dôsledku ostrejšej konfrontácie medzi proeurópskymi liberálno-demokratickými politickými silami (tzv. európsky mainstream, reprezentovaný stranickými združeniami EPP, PES, ALDE, Zelenými, ECR a inými subjektmi, ktoré s nimi spolupracujú), euroskeptickými populistami (EFN) a otvorenými extrémistami – okrem iného aj v súvislosti s Brexitom a zaznievajúcimi návrhmi na podobné „exity“ v iných štátoch. Ďalším faktorom, ktorý prispel k zvýšenej volebnej účasti, boli informačné a komunikačné aktivity samotnej EÚ a jej jednotlivých inštitúcií vrátane EP.

Mobilizujúci účinok mala najmä kampaň *Tentoraz idem voliť*, ktorú rozbehol v predvolebnom období v členských krajinách EÚ Európsky parlament. Podľa výskumných zistení táto kampaň povzbudila k účasti na voľbách v celej EÚ 4% občanov a na Slovensku 6%.³

³ Pozri: *The 2019 European elections: Have European elections entered a new dimension?* – <https://www.europarl.europa.eu/at-your-service/sk/be-heard/eurobarometer/2019-european-elections-entered-a-new-dimension>

Vo voľbách do EP v roku 2019 bola na Slovensku zaznamenaná historicky najvyššia účasť voličov – 22,74%. K výraznému zvýšeniu volebnej účasti prispeli aktivity Kancelárie Európskeho parlamentu (KEP) a Zastúpenia Európskej komisie (ZEK).⁴

Volebná účasť v SR však aj v roku 2019 zostala najnižšia v celej EÚ a to i napriek takmer 10-percentnému zvýšeniu oproti voľbám 2014. Pritom predchádzajúce európske voľby boli na Slovensku poznačené ešte nižšou účasťou – 16,96 % v roku 2004, 19,64 % v roku 2009 a 13,05% v roku 2014. Samotný fakt nízkej účasti spôsobuje, že výsledky hlasovania v eurovoľbách nemôžu byť v SR považované za reprezentatívne alebo relevantné z hľadiska reálnej sily (volebnej podpory) jednotlivých strán, resp. bezprostredného vplyvu na formujúcu sa konfiguráciu stranického systému. Napriek tomu, môžu výsledky volieb odrážať určité trendy príznačné pre proces profilácie jednotlivých strán, regrutácie popredných straníckych predstaviteľov a schopnosti strán komunikovať s priaznivcami.

Svojou relevantnosťou z hľadiska mocenských pomerov a významom, ktorý im politické strany v SR prikladajú, sú zatiaľ na Slovensku voľby do EP voľbami „druhoradými“ (na rozdiel od volieb „prvoradých“ – parlamentných, prezidentských a komunálnych). Prejavuje sa to na spôsobe oslovenia voličov stranami, na miere vypracovanosti programových dokumentov, na intenzite ich predvolebných aktivít, na charaktere personálnych nominácií na kandidačné listiny. V tomto kontexte treba chápať aj doterajšiu nízku volebnú účasť, ktorá signalizuje, že občania zaraďujú eurovoľby na jedno z posledných miest v rebríčku participatívnych krokov volebného typu. Voľby do EP však zohrávajú významnú úlohu pri formovaní prístupov politických strán k tzv. európskym témam, pri priradovaní váhy týchto tém v ich celkovom programovom portfóliu a v ich praktickej činnosti. Sú dôležité aj preto, lebo prispievajú k rozšíreniu a prehĺbeniu európskeho verejného diskurzu na Slovensku, ako aj k formovaniu názorov verejnosti na proces európskej integrácie, EÚ a jej

⁴ Išlo o kampaň *Tentoraz idem voliť*, ktorá obsahovala dve časti – „air game“ (aktivity v médiách) a „ground game“ (uskutočnenie podujatí). Do „air game“ sa zapojili influenceri, youtuberi a novinári. ZEK rozbehlo kampaň *Doma v EÚ*. KEP a ZEK spolu zorganizovali *Road Show* po 15 regionálnych a okresných mestách SR.

inštitúcie, na rozmanité aspekty členstva SR v Únii a na výhody a výzvy, ktoré z neho vyplývajú.

Publikácia *Európske voľby 2019 na Slovensku: výsledky a súvislosti* skúma voľby do EP v troch tematických oblastiach: činnosť politických strán a stranícka politika, voličské správanie a verejná mienka; volebná účasť a volebné výsledky úspešnejších strán v okresoch a obciach SR.

V kapitole *Zlomové eurovoľby 2019, voliči a nevoliči na Slovensku* Oľga Gyárfášová analyzuje účasť na eurovoľbách ako špecifický prípad mobilizácie voličov, skúma voličské rozhodnutia z aspektu tém a faktorov, ktoré ich ovplyvnili, venuje sa viditeľnosti volebnej kampane a postojom verejnosti k EÚ ako dôležitému kontextu slovenských eurovoľieb 2019.

V kapitole *Slovenské politické strany vo voľbách do Európskeho parlamentu 2019: aktivity, zisky, kontexty* Grigorij Mesežnikov analyzuje pôsobenie politických strán vo volebnom kontexte: prípravu programových dokumentov, výber kandidátov, spôsob vedenia kampane, komunikáciu s priaznivcami, využitie medzinárodných kontaktov, volebné výsledky, faktory úspešnosti, resp. neúspešnosti jednotlivých subjektov.

V kapitole *Výsledky volieb do Európskeho parlamentu 2019 v SR: volebná účasť a úspešnosť strán* Jozef Zagrapan analyzuje volebnú účasť podľa okresov (v korelácii s inými typmi volieb uskutočnených v SR) a obcí (tiež v korelácii s inými typmi volieb, ale aj v kontexte veľkosti obcí a podielu obyvateľov maďarského a rómskeho pôvodu). Skúma úspešnosť šiestich politických subjektov, ktoré v roku 2019 získali poslanecké mandáty v Európskom parlamente, v okresoch a obciach SR.

Kniha *Európske voľby 2019 na Slovensku: výsledky a súvislosti* je príspevkom Inštitútu pre verejné otázky k analýze hlavných trendov vnútropolitického vývoja SR v kontexte volebných aktov, voličského správania občanov a straníckej politiky v oblasti európskej integrácie. Autori veria, že ich práca vyvolá záujem odbornej a širšej verejnosti.

Grigorij Mesežnikov
editor

ZLOMOVÉ EUROVOL'BY 2019, VOLIČI A NEVOLIČI NA SLOVENSKU

OL'GA GYÁRFÁŠOVÁ

1. Úvod

Zástancovia európskej integrácie očakávali výsledky eurovoľieb 2019 s obavami. Mali na to niekoľko oprávnených dôvodov. V priebehu posledných piatich rokov volebného cyklu Európskeho parlamentu (EP) sa Európou prehnala utečenecká kríza, ktorá posilnila euroskeptické nálady najmä v strednej Európe; v júni 2016 si Briti v referende vybrali Brexit a popularita nacionalistických a euroskeptických strán v mnohých krajinách vzrástla, vo viacerých sú dokonca vo vláde. Vo všeobecnosti sa dá povedať, že európska agenda sa stala „ľahkým terčom“ populistov rôzneho ideologického zafarbenia, ktorí ju zneužívajú pre účely domácej politiky. Za stredoeurópsky región sa nedá nespomenúť maďarského premiéra Viktora Orbána, ktorý zašiel v spochybňovaní európskych politikov a inštitúcií tak ďaleko, že aj dlho váhajúca Európska ľudová strana (EPP) sa nakoniec rozhodla konať a na jar 2019 pozastavila Fideszu členstvo. Nárast euroskeptických hlasov a príťažlivosti krajnej pravice ide naprieč Európou. Súvisí to aj s pokračujúcou politizáciou európskej agendy. Džin bol vypustený z fľaše už dávnejšie, ale od voľieb 2014 sa

jeho negatívne kúzo výrazne rozšírilo a prehĺbilo. Od pohodlného, tzv. permissívneho konsenzu, ktorý dlhé roky charakterizoval postoje k európskym témam, sa väčšina členských štátov posunula k polarizácii predstáv o tom, ako má Európska únia fungovať a či vôbec má budúcnosť.

Nakoniec dopadlo všetko inak. Ukázalo sa, že spochybňovanie a ohrozenie európskeho projektu mobilizovalo jeho stúpcov väčšmi ako v minulosti. Voľby 2019 priniesli nielen zlom v trende klesajúcej volebnej účasti, ale aj posilnenie pro-európskych politických rodín – liberálov a zelených. Udialo sa tak najmä na úkor tradičných centristických skupín ľudovcov (EPP) a európskych socialistov (S&D), ale čiastočne aj na úkor „mäkkých“ eurokritikov (ECR) a nacionalistickej pravice.⁵ Politológovia tiež poukazujú na to, že v týchto voľbách sa po prvý raz prejavila vo všetkých členských krajinách rovnaká dynamika pohybov medzi politickými skupinami, a teda môžeme hovoriť o „europeizácii“ hlasovania (Russo et al., 2019, p. 10), a nie o 28 národných voľbách.

Slovensko síce ostáva aj po štvrtých eurovoľbách krajinou s najnižšou účasťou voličov, je však súčasťou pozitívneho celoeurópskeho trendu – účasť na voľbách medzivolebne stúpla o takmer 10 percentuálnych bodov a voľby vyhrala sila s jednoznačne proeurópskym hodnotovým nastavením – koalícia Progresívne Slovensku – Spolu (PS-Spolu). Viacero dobrých správ však sprevádza i jedna zlá – Slovensko vyslalo do Európskeho parlamentu aj dvoch reprezentantov extrémistickej Ľudovej strany Naše Slovensko (LSNS), ktorá sa vyznačuje tvrdým euroskeptizmom.

Nasledujúca štúdia sa na eurovoľby 2019 pozrie predovšetkým optikou voličského správania, všíma si voličov, ale aj podstatne väčšiu skupinu nevoličov. Analýza vychádza primárne z dát povolebného Eurobarometra z júna 2019 (*Eurobarometer 91.5, The 2019 Post-electoral*

⁵ Novovytvorené zoskupenie „Identita a demokracia“ má o päť mandátov menej ako mali v predchádzajúcom volebnom období EFDD a ENF spolu.

survey, 2019).⁶ Jeho výsledky nám ukazujú Slovensko v porovnaní s priemerom za EÚ-28, prípadne s jednotlivými členskými krajinami. Ďalej sa môžeme oprieť aj o domáce prieskumy, predovšetkým predvolebný výskum Inštitútu pre verejné otázky (IVO) z apríla 2019⁷ a povolebný výskum z júna 2019⁸, na základe ktorých môžeme prípad Slovensko spracovať analytickejšie. Okrem samotného voličského správania sa štúdia zameria aj na postoje slovenskej verejnosti k Európskej únii.

2. Účasť na eurovoľbách ako špecifický prípad mobilizácie

O voľbách do Európskeho parlamentu (EP) sa už dávno pred „big-bang“ rozšírením v roku 2004 hovorilo ako o „druhoradých“ národných voľbách či voľbách druhoradého významu (*second-order-election theory*) (Reif – Schmitt, 1980). Model druhoradých volieb sa stal základným naratívom eurovolieb a je dodnes akademicky živým, spochybňovaným i nanovo overovaným a rozvíjaným konceptom.

⁶ Povolebný prieskum Európskeho parlamentu sa uskutočnil ako *Eurobarometer 91.5* na vzorke 27,464 respondentov formou osobných rozhovorov, ktoré zrealizovala spoločnosť Kantar vo všetkých dvadsiatich ôsmich členských štátoch EÚ. Respondentmi boli osoby z radov širokej verejnosti vo veku nad 15 rokov, pričom s voľbami súvisiace otázky boli kladené osobám s aktívnym volebným právom, teda nad 16 rokov v Rakúsku a na Malte, nad 17 rokov v Grécku a nad 18 rokov v ostatných členských štátoch. Zber údajov prebiehal v dňoch 7. – 26. júna 2019.

⁷ Inštitút pre verejné otázky (IVO) realizoval predvolebný výskum v rámci projektu *Slovensko pred voľbami do Európskeho parlamentu 2019*, ktorý podporila Nadácia Hannsa Seidela na Slovensku. Zber dát realizovala agentúra FOCUS na reprezentatívnej vzorke 1 026 respondentov starších ako 18 rokov v dňoch 8. 4. – 14. 4. 2019.

⁸ Výskum IVO na reprezentatívnej vzorke oprávnených voličov (1 017 respondentov) realizovala bezprostredne po voľbách – od 1. 6. do 11. 6. 2019 – agentúra FOCUS. Výskum podporili: Nadácia O2, Friedrich-Ebert-Stiftung a EURACTIV Slovensko v rámci projektu spolufinancovaného Európskym parlamentom.

Volebné správanie vo voľbách druhoradého významu sa od volieb do národných parlamentov líši najmä nižšou volebnou účasťou. Ako ďalšia všeobecnejšia charakteristika sa uvádza slabší výsledok pre vládne strany, a to najmä vtedy, ak sa eurovoľby konajú uprostred národného volebného cyklu a vládne strany môžu čeliť rozsiahlej nepopularite (*mid-term unpopularity*). Voliči často využívali práve eurovoľby na vyjadrenie svojej nespokojnosti, na „potrestanie“ vlády či vládných strán. Treťou črtou druhoradých volieb je slabší výsledok pre veľké, mainstreamové strany a relatívny úspech malých, nových, extrémistických a euroskeptických strán. Takéto strany mobilizujú na vlnu kritiky EÚ, ktorá však môže byť „zástupnou“ nespokojnosťou s riešením problémov na národnej úrovni. Ich úspech súvisí aj s väčším expresívnym (úprimným, „sincere“) hlasovaním, na rozdiel od väčšmi strategického zvažovania v prípade parlamentných, prvoradých volieb (*first-order election*) (Franklin, 2007).

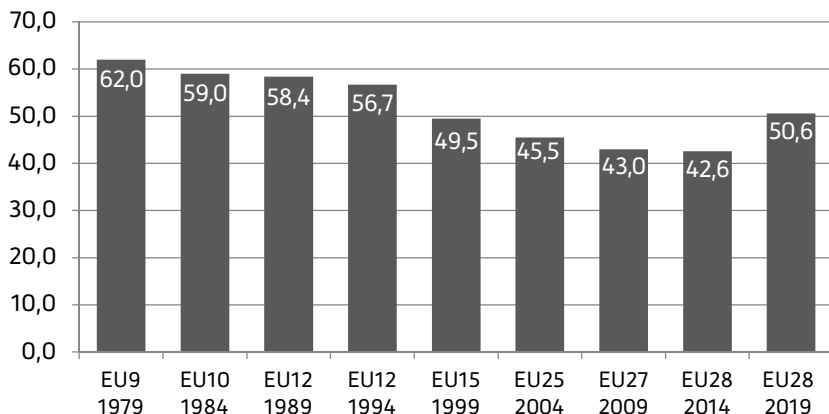
Prvé európske voľby po rozšírení v roku 2004 predstavovali unikátne politické laboratórium. Po prvýkrát voliči v etablovaných členských krajinách EÚ i voliči v čerstvo prístupných krajinách a nových demokraciách volili svojich zástupcov do spoločného Európskeho parlamentu, ktorý má vplyv na európsku legislatívu, politiky i ďalšie inštitúcie EÚ. Niektorí analytici tieto voľby dokonca nazvali „zakladajúcimi voľbami zjednotenej Európy“ (Wessels, 2007). Volebná účasť vo väčšine nových členských krajín zo strednej a východnej Európy však bola hlboko pod priemerom vtedajšej EÚ25, čo ostro kontrastovalo s úsilím o dosiahnutie členstva a s entuziazmom, s akým sa postkomunistické štáty o členstvo v EÚ usilovali.

Tento trend platil aj pre nasledujúce eurovoľby v „zjednotenej Európe“ – volebná účasť v nových členských štátoch bola hlboko pod priemerom etablovaných európskych demokracií (Franklin, 2007; Gyárfášová, 2009; Gyárfášová – Henderson, 2018 a i.).

V roku 2019 sa trend klesajúcej volebnej účasti zlomil – medzivolebne sa priemerná účasť v EÚ zdvihla zo 42,6% na 50,6% oprávnených voličov (pozri graf 1). Ide o najvyššiu účasť od európskych volieb v roku 1994. Najvýraznejšie vzrástla volebná účasť v Poľsku (+22 percentuálnych bodov), Rumunsku (+19 percentuálnych bodov; tu mohlo zohrať úlohu aj tzv. protikorupčné referendum, ktoré sa konalo spolu s voľba-

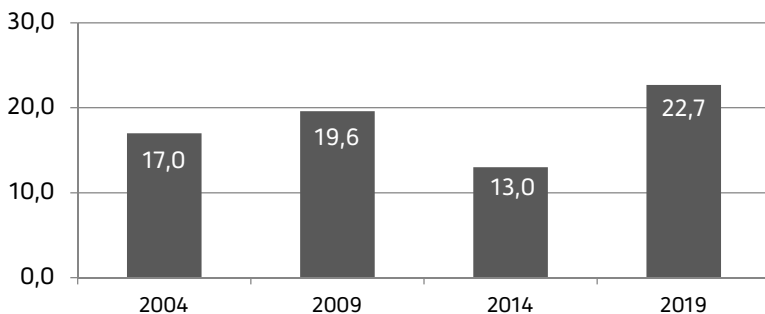
mi), Španielsku (+17 percentuálnych bodov), Rakúsku (+15 percentuálnych bodov) a Maďarsku (+14 percentuálnych bodov). Na Slovensku sa účasť zvýšila z rekordne nízkyh 13% v roku 2014 na 22,7% (pozri graf 2). Slovensko síce ostalo na chvoste účasti, ale na druhej strane prispelo k celoeurópskemu trendu jej nárastu.

Graf 1: Volebná účasť v členských krajinách EÚ vo voľbách do EP od roku 1979

Zdroj: www.europarl.europa.eu/about-parliament/en/in-the-past/previous-elections

Graf 2: Volebná účasť na Slovensku vo voľbách do EP

Zdroj: <https://slovak.statistics.sk>

Pozitívna však je nielen samotná miera účasti, ale aj jej štruktúra, a to najmä v dvoch aspektoch. Po prvé, účasť sa zvýšila najmä medzi mladými voličmi; po druhé, viac boli mobilizovaní proeurópski voliči. Podľa povolebného Eurobarometra bola celoeurópska účasť vo vekovej kategórii 16/17/18-24-ročných⁹ až 42%, čo predstavuje nárast v tejto vekovej kohorte až o 14 percentuálnych bodov v porovnaní s rokom 2014, keď sa ich na voľbách zúčastnilo iba 28%. Účasť mladých voličov do 24 rokov sa zvýšila v 19 z 28 členských krajín. Účasť vzrástla aj v kategórii 25-39 ročných voličov, a to o 12 percentuálnych bodov z 35% v roku 2014 na 47% v roku 2019. Účasť mladých voličov a prvovoličov však prekonala nárast volebnej účasti v akejkoľvek inej vekovej kategórii (*Eurobarometer 91.5*, 2019). Inými slovami, k vysokej volebnej účasti na eurovoľbách 2019 prispeli najmä mladí voliči.

Aj v tomto smere bolo Slovensko súčasťou celoeurópskeho trendu – podľa výsledkov povolebného Eurobarometra sa medzivolebná účasť oprávnených voličov do 24 rokov zvýšila zo 6% na 10%, resp. podľa povolebného výskumu IVO na 11 %. Stále však ide veľmi nízke číslo, i keď trend je pozitívny. Na Slovensku bola ďalej nadpriemerná volebná účasť medzi ľuďmi s univerzitným vzdelaním (35%), najmä oproti ľuďom so základným vzdelaním (15%). Rozdiely sa ukázali aj podľa veku – nižšia účasť bola medzi najmladšími voličmi vo veku 18-24 rokov; na voľbách sa v nadpriemernej miere zúčastnili voliči vo veku 25-54 rokov, kým vo vyšších vekových skupinách účasť mierne klesla. Rozdiely sa prejavujú aj podľa kategórie zamestnania a výšky príjmu domácností (pozri tabuľku 1). Dôležitý je tiež fakt, že k účasti boli viac motivovaní proeurópsky naladení občania: spomedzi tých, ktorí si myslia, že projekt európskej integrácie by mal ďalej pokračovať a integrácia by sa mala prehĺbovať volilo až 37%, kým z tých, ktorí nevidia v EÚ budúcnosť, iba 11% (IVO, jún 2019).

V rámci krajov najvyšší účasť dosiahol Bratislavský kraj (31,6%), z okresov Bratislava I, kde účasť dosiahla 42,7%, teda takmer dvojnásobok slovenského priemeru.¹⁰

⁹ V niektorých krajinách je vek oprávnenosti voliť nižší ako 18 rokov.

¹⁰ Bližšie pozri kapitolu Jozefa Zagrapana v tejto publikácii.

Tabuľka 1: Účasť na voľbách do Európskeho parlamentu 2019 – triedenie podľa sociálno-demografických skupín (v %)

		Volby do Európskeho parlamentu	
		zúčastnil/a sa	nezúčastnil/a sa
	SR	23	77
Pohlavie	muž	23	77
	žena	23	77
Vek	18 - 24 rokov	11	89
	25 - 34 rokov	25	75
	35 - 44 rokov	26	74
	45 - 54 rokov	26	74
	55 - 64 rokov	21	79
	65 a viac rokov	22	78
Vzdelanie	ZŠ	15	85
	SŠ bez maturity	19	81
	SŠ s maturitou	22	78
	VŠ	35	65
Národnosť	slovenská	24	76
	maďarská	23	77
Socio-ekonomické postavenie	nekvalifikovaný manuálny pracovník	7	93
	kvalifikovaný manuálny pracovník	21	79
	výkonný odborný pracovník	28	72
	tvorivý odborný pracovník	40	60
	podnikateľ, živnostník	22	78
	nepracujúci dôchodca	22	78
	študent	13	87
	v domácnosti, MD	22	78
	nezamestnaný/á	12	88
Mesačný príjem domácnosti	do 497 €	14	86
	501 - 800 €	20	80
	801 – 1 000 €	17	83
	1 001 – 1 200 €	24	76
	1 201 – 1 500 €	25	75
	1 501 – 1 800 €	24	76
	1 801 a viac	29	71
	nevie, nechce uviesť	18	82

Zdroj: Inštitút pre verejné otázky, jún 2019.

2.1. Ako nevoliči zdôvodňujú svoju neúčast?

Výskum Eurobarometer nevoličom predložil 15 rôznych dôvodov neúčasti, z ktorých mali vybrať maximálne tri. Na celoeurópskej úrovni bol najčastejším dôvodom „nedostatok dôvery a nespokojnosť s politikou vo všeobecnosti“ (uviedlo ho 22 % nevoličov), nasledoval nezáujem o politiku ako takú (18 %), absencia viery v zmysel volieb („voľby aj tak nič nezmenia“, 14 %). Ďalších 13 % uviedlo, že sa nikdy nezúčastňujú volieb a ďalších 11% sa nemohlo zúčastniť z dôvodu pracovnej zaneprázdnenosti. Až na ďalších priečkach nasledujú dôvody, ktoré nejakým spôsobom priamo súvisia s EÚ (nezáujem o európsku agendu, neinformovanosť o EP či EÚ, nespokojnosť s EP ako inštitúciou a pod.). Potvrďuje sa teda fenomén známy z minulých rokov, že neúčast' podstatne viac súvisí so vzťahom k politike ako takej, než s názormi na EÚ.

Na Slovensku majú dôvody početných nevoličov veľmi podobnú štruktúru – najčastejším dôvodom bol „nedostatok dôvery politiku alebo nespokojnosť s politikou ako takou“, druhým najčastejším dôvodom bol nezáujem. Popri nezájume a nedôvere nevoliči na Slovensku častejšie ako celoeurópsky priemer uvádzali dôvody vyplývajúce z neprítomnosti či zaneprázdnenosti, čo však môže súvisieť aj so spätnou racionalizáciou volebnej absencie. Podobne ako v iných členských krajinách aj na Slovensku boli dôvody súvisiace priamo s EÚ okrajové (pozri tabuľku 2).

Tabuľka 2: „Aké sú hlavné dôvody, prečo ste sa nezúčastnili na nedávnych voľbách do Európskeho parlamentu?“ (v %)

	EÚ 28	SR
Nedostatok dôvery v politiku alebo nespokojnosť s politikou vo všeobecnosti	22	20
Nezáujem o politiku ako takú	18	16
Účasť na voľbách nemá význam alebo účasť na voľbách nič nezmení	14	12
Zriedkavo alebo nikdy sa nezúčastňuje volieb	13	5
Príliš zaneprázdnený alebo nemá/a čas alebo v práci	11	11
Na dovolenke alebo mimo domova	10	13
Nezáujem o európske záležitosti	10	10
Nedostatok poznatkov o EÚ, EP, alebo eurovoľbách	9	6
Choroba, zlý zdravotný stav	9	6
Nie som spokojný/á s EP ako inštitúciou	8	7
Venovanie sa rodine alebo voľnočasovej aktivite	6	9
Problémy s registráciou alebo voličským preukazom	4	1
Som proti EÚ	4	4
Nedostatočná verejná diskusia alebo nedostatočná volebná kampaň	4	3
Nevedel/a som, že sa konajú voľby	2	1

Poznámka: Respondenti mali možnosť uviesť tri odpovede, preto súčet odpovedí prevyšuje 100%.

Zdroj: Eurobarometer 91.5, 2019.

3. Voličské rozhodnutia: témy a faktory

Pozrime sa teraz bližšie, ako boli mobilizované elektoráty politických strán, ktoré vstúpili do EP.¹¹ Väčšina voličov v EP ostáva „verných“

¹¹ Mieru volebnej účasti v prostredí sympatizantov a potenciálnych voličov sme sledovali cez aktuálne volebné preferencie zisťované otázkou: „Koho by ste volili, ak by sa voľby do NR SR konali najbližší víkend?“

svojej strane, dá sa povedať, že k eurovoľbám príde mobilizované jadro voličov tej-ktorej strany. V súvislosti s eurovoľbami a efektom druhoradosti sa v minulosti častejšie objavoval fenomén „vote-switching“, teda rozdielne hlasovanie v národných a európskych voľbách. Na Slovensku dlhodobo platila rozdielna miera mobilizácie, avšak vysoká konzistentnosť volebného rozhodnutia pre voľby do národnej a európskej úrovne politickej reprezentácie (Gyárfášová – Henderson, 2018). To sa potvrdilo aj pre voľby 2019 – výsledky povolebného výskumu IVO ukazujú vysokú zhodu volebného rozhodnutia v eurovoľbách s tým, ako by voliči hlasovali vo voľbách do NR SR (zhruba 9 z 10 by volili rovnako). Zároveň vidieť rozdielnu mobilizáciu voličských skupín jednotlivých strán (pozri tabuľku 3). V prípade väčšiny strán sa na eurovoľbách zúčastnila vyše štvrtina stúpcov. Výnimku predstavuje koalícia PS-Spolu, ktorá dokázala priviesť do volebných miestností viac ako polovicu svojho voličského okruhu, čo sa odrazilo aj na jej volebnom výsledku. A hoci sa pred voľbami ukazovalo, že polarizácia PS-Spolu vz. ĽSNS bude rovnako mobilizujúca pre obe strany, tento predpoklad sa nepotvrdil.

Tabuľka 3: Účasť na voľbách do Európskeho parlamentu 2019 podľa straníckych preferencií (v %)

Priaznivci	Zúčastnil/a sa na EP voľbách	Nezúčastnil/a sa na EP voľbách
PS-Spolu	52	48
Smer-SD	26	74
ĽSNS	28	72
KDH	27	73
SaS	29	71
OLaNO	25	75

Zdroj: Inštitút pre verejné otázky, jún 2019.

3.1. Motívy voličov

Čo ľudí privádza do volebných miestnosti? Väčšina Európanov (52%) na otázku o motíve ich voľby odpovedala, že účasť na voľbách je ich občianskou povinnosťou.¹² Nasledoval dôvod „lebo vždy chodím voliť“ (35%) a tretím najfrekvencovanejším odôvodnením bol proeurópsky postoj (25%). Oproti voľbám 2014 vzrástla váha posledného argumentu o 11 percentuálnych bodov. Volenie ako občianska povinnosť platí ako primárny dôvod pre všetky krajiny s výnimkou Holandska, kde figuroval na druhom mieste. Najvyššie zastúpenie mal na Cypre (79%), v Dánsku (74%) a Švédsku (71%). Výskum nezaznamenal takmer žiadne rozdiely podľa veku. To znamená, že aj mladí ľudia sú socializovaní k chápaniu a vykonávaniu volebného práva ako niečoho, čo prirodzene patrí k občianstvu.

Aj na Slovensku veľká časť voličov (40%) uviedla ako dôvod, že „ voliť je občianska povinnosť“, avšak v oveľa menšej miere ako v iných krajinách EÚ. Podobne tomu bolo aj v Českej republike, Maďarsku a Rumunsku, teda v krajinách, ktoré sú v tejto otázke poznačené dedičstvom komunistického režimu.

Za pozornosť stojí aj dôvod „vyjadrenie nesúhlasu“, ktorý bol najviac rozšírený vo Veľkej Británii, Grécku (tu však mal nižšiu váhu ako v roku 2014 krátko po dlhovej kríze) a vo Francúzsku, teda v krajinách, kde odporcovia európskej integrácie získali veľmi dobré volebné výsledky.¹³ Celkovo však v EÚ 28 vidíme nárast motivácie pro-európskym postojom a stagnáciu alebo dokonca pokles opačného názoru.

Povolebný Eurobarometer skúmal aj motívy voľby konkrétnej strany. I keď tento spôsob zisťovania prostredníctvom priamej otázky respon-

¹² V tejto súvislosti treba pripomenúť, že v EÚ 28 sú aj krajiny, kde je účasť na voľbách naozaj povinná, napr. Belgicko, Grécko, v minulosti Taliansko.

¹³ V Grécku bola SYRIZA druhá (23% hlasov), vo Francúzsku tesne vyhrala formácia Rassemblement National vedená Marine Le Penovou (23,31%) pred koalíciou centristických proeurópskych strán Coalition Renaissance (22,4%) a vo Veľkej Británii bola víťazom eurovoľieb strana Brexit (30,7%).

dentom nie je celkom spoľahlivý, porovnanie výsledkov za EÚ 28 a Slovensko odhaľuje niektoré pozoruhodné rozdiely (pozri tabuľku 4). Celkovo voliči v EÚ 28 najčastejšie uvádzali dva dôvody: „návrhy tejto strany týkajúce sa európskej politiky boli najbližšie mojím“ a „návrhy tejto strany na úrovni národnej politiky sú najbližšie mojím“. Oba dôvody súvisia s volením na základe tematickej blízkosti so stranou (*issue voting*). Na Slovensku prevládli argumenty lojality a sympatie („zvyčajne volím túto stranu“ a „sympatie ku kandidátovi/tke tejto strany“).

Tabuľka 4: „Prečo ste sa rozhodli voliť túto stranu v eurovoľbách?“ (v %)

	EÚ 28	SR
Ich návrhy týkajúce sa európskej politiky boli najbližšie mojím	43	31
Ich návrhy na úrovni národnej politiky sú najbližšie mojím	42	27
Zvyčajne volím túto stranu	40	41
Páči sa mi ich názor na tému, ktorá bola v týchto voľbách kľúčová	38	32
Sympatie ku kandidátovi/tke tejto strany	23	40
Nesympatie k iným stranám	23	28
Presvedčila ma predvolebná kampaň	17	26

Poznámka: Respondenti mohli uviesť tri odpovede, preto súčet prekračuje 100 %.

Zdroj: Eurobarometer 91.5, 2019.

V povolebnom výskume IVO môžeme sedem skúmaných dôvodov voľby priradiť k jednotlivým stranám (pozri tabuľku 5).

Tabuľka 5: „Mohli by ste uviesť, aký bol hlavný dôvod, pre ktorý ste volili práve túto stranu? Z nasledujúcich dôvodov, vyberte len jeden hlavný dôvod:

- 1. Pozitívny názor strany na prehlbovanie európskej integrácie**
- 2. Negatívny názor strany na prehlbovanie európskej integrácie**
- 3. Sympatie a dôvera ku kandidátovi/kandidátom tejto strany**
- 4. Dlhodobo volím túto stranu, aj v iných voľbách**
- 5. Mali dobrú predvolebnú kampaň**
- 6. Postoje tejto strany k prisťahovalectvu, migrácii**
- 7. Presadzovanie záujmov Slovenska v Európskej únii“**

	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
PS-Spolu	32		34	4	8		17
Smer-SD	13		27	38		5	16
ĽSNS		14	43	14	4	11	14
KDH	4		26	48	4	4	13
SaS	14		14	38	10	5	14
OLaNO	17		17	33		8	25

Poznámka: Zvyšok do 100% (v riadkoch) predstavujú odpovede „neviem“, resp. iné dôvody.

Zdroj: Inštitút pre verejné otázky, jún 2019.

S výnimkou voličov PS-Spolu, u ktorých zohrala výraznú úlohu programová pozícia, u voličov iných strán zavážila predovšetkým dlhodobá väzba na stranu, jej lídrov a kandidátov. Tieto výsledky potvrdzujú skorší poznatok, že ľudia v eurovoľbách nevolia inak ako v národných voľbách, pričom pre výsledok je dôležitá mobilizácia k volebnej účasti. Druhý aspekt poukazuje na to, že pro-EÚ pozícia bola v motiváciách voličov prítomnejšia ako opačný názor a do tretice to odráža aj fakt, že v politickom diskurze pred eurovoľbami na Slovensku prevládalo väčšmi celkové nastavenie k EÚ integrácii než konkrétnejšie témy, resp. sektorové politiky. Vychádzalo to aj zo značnej polarizácie celého predvolebného diskurzu, ako uvidíme v časti venovanej kampani. Téma migrácie najvýraznejšie vystúpila do popredia u voličov ĽSNS, ale ani u nich nebola dominantná.

Povolebný *Eurobarometer* sa pýtal aj na témy, ktoré boli pre voličov dôležité. V niektorých krajinách jasne dominovali ekonomické otázky (najmä Grécko, Chorvátsko, Taliansko), v iných zase boj proti klimatickým zmenám a ochrana životného prostredia (najmä Dánsko, Švédsko, Holandsko, Nemecko). Slovinskí voliči najčastejšie uviedli fungovanie EÚ do budúcnosti, čo tiež ukazuje, že podoba EÚ a jej budúce fungovanie tentokrát predstavovali hlavnú os politickej súťaže pred eurovoľbami (pozri tabuľku 6).

Tabuľka 6: „Ktoré témy Vás motivovali k účasti na eurovoľbách?“ (v %)

	EÚ 28	SR
Hospodársky rast	44	35
Boj proti klimatickým zmenám a ochrana životného prostredia	37	26
Presadzovanie ľudských práv a demokracie	37	34
Spôsob, akým by EÚ mala fungovať budúcnosti	36	38
Pristáhovalectvo	34	32
Sociálna ochrana občanov EÚ	29	37
Boj proti terorizmu	26	24
Bezpečnostná a obranná politika	25	32
Boj proti nezamestnanosti mladých ľudí	25	26
Ochrana vonkajších hraníc	21	29
Ochrana spotrebiteľov a bezpečnosť potravín	20	36
Ochrana osobných dát	12	15

Poznámka: Respondenti mohli uviesť dve odpovede, preto súčet prekračuje 100 %.

Zdroj: *Eurobarometer* 91.5, 2019.

Výsledky ďalej jasne dokumentujú, že sociálna ochrana a bezpečnostná politika sú dlhodobými prioritami slovenskej verejnosti. Taktiež sa ukazuje, že medzi prioritami sa objavili aktuálne otázky, ktoré pred voľbami boli výrazne prítomné vo verejnom diskurze – dvojitá kvalita potravín. Na druhej strane signifikantnosť boja proti klimatickým zmenám a ochrany životného prostredia ďaleko zaostávala za európskym priemerom. V období eurovoľieb sa na Slovensku ešte iba vynárala a bola dôležitá len pre menší okruh voličov. Mnohí z nich pravdepodobne volili PS-Spolu a prispeli k „prekrúžkovaniu“ kandidátov PS-Spolu Martina Hojsíka a Michala Wiezika, ktorí boli najjednoznačnejšími nositeľmi envirotém.¹⁴ Pre efektívnu mobilizáciu na Slovensku je dôležité spájanie dôveryhodných kandidátov (keďže personalizácia politiky je stále výraznejšia), ktorí sú spojení s konkrétnymi, pre voličov relevantnými témami.

Na výsledkoch *Eurobarometra* pozitívne prekvapil ešte jeden výsledok: až 56% respondentov v rámci EÚ a 61% na Slovensku súhlasilo s výrokom, že ich hlas zaväži. Na úrovni EÚ ide o nárast o sedem percentuálnych bodov, na Slovensku až o desať percentuálnych bodov v porovnaní so stavom v februári až marci 2019. Zároveň ide o najvyššie percento od roku 2002. Neprekvapí, že voliči vyjadrili súhlas s týmto výrokom častejšie ako nevoliči (68% : 42%). Aj v prípade, že môže ísť o istý povolebný „haló“ efekt, je dôležité, že európski občania sú presvedčení o politickej efektivite (*political efficacy*) svojho hlasu aj na európskej úrovni, ktorá je často vnímaná ako vzdialená a odcudzená. K názoru, že hlas každého občan zaväži, však mohol prispieť aj fakt, že viacero nedávnych hlasovaní a voľieb v EÚ skončilo s veľmi tesným výsledkom, čo mohlo viesť k uvedomeniu si, že aj malé rozdiely vo volebných výsledkoch môžu mať ďalekosiahle dôsledky.

¹⁴ Ako ukázala analýza preferenčných hlasov pre kandidátov koalície PS-Spolu, Wiezik a Hojsík predstavovali najsilnejšiu dvojicu – kto krúžkoval Wiezika, najčastejšie krúžkoval aj Hojsíka. Nahrlo im to, že mali spoločnú tému, čo ich výrazne odlišilo od zvyšku koalície. Stratégia synergie preferenčných hlasov sa nazýva „vote pooling“ (bližšie pozri: Šovčíková – Kerekes, 2019).

4. Viditeľnosť kampane

Celkovú kampaň pred voľbami do EP môžeme rozdeliť na dve paralelne prebiehajúce línie: a) na mobilizačnú kampaň zameranú na vyššiu informovanosť o EÚ, osvetu a vysvetľovanie dôležitosti účasti na EP voľbách; b) na kampaň politických strán.

Hlavným aktérom mobilizačnej kampane bol Európsky parlament a jeho zastupiteľstvá v členských krajinách. Ústredné heslo kampane na Slovensku znelo „Tentoraz idem voliť – Doma v EÚ“, teda rozšírená podoba celoeurópskeho „thistimeimvoting“.¹⁵ Kampaň mala dve hlavné cieľové skupiny: mladých ľudí vo veku od 18 do 24 rokov a živnostníkov a podnikateľov. V rámci nej sa uskutočnili desiatky aktivít, vrátane roadshow v 17 okresoch Slovenska. Kampaň bola mimoriadne interaktívna, inovatívne boli zapojení influenceri, iniciatíva fungovala aj na školách. Prostredníctvom kampane „sa podarilo vybudovať vyše 250-tisícovú komunitu európskych priaznivcov, ktorí pomáhajú podporiť vyššiu účasť vo voľbách do Európskeho parlamentu“.¹⁶ Kampaň európskych inštitúcií na Slovensku mala aj svoju mediálnu podobu – napríklad spot „Kto nevolí, môže držať hubu“ s následným zapojením celebrit z umeleckého sveta.

Európsky parlament pripravil aj krátky, mimoriadne emotívne ladený film „Vyberte si svoju budúcnosť“, ktorý videlo len v priebehu prvého týždňa viac ako 75 miliónov ľudí. Film zachytáva „intenzívne, krásne a krehké momenty príchodu detí na svet“.¹⁷

Masívnu kampaň Zastúpenia Európskej komisie a Informačnej kancelárie Európskeho parlamentu dopĺňali projekty viacerých mimovládnych organizácií, zahraničných nadácií, médií a ďalších aktérov.

¹⁵ <https://www.thistimeimvoting.eu/>

¹⁶ Viac na: www.partnerskadohoda.gov.sk/roadshow-tentoraz-idem-volit-doma-v-eu-mieri-do-regionov/

¹⁷ <https://myzilina.sme.sk/c/22112062/roadshow-tentoraz-idem-volit-doma-v-eu-mieri-do-regionov.html>

Kampaň väčšiny politických strán mala dlhšiu nábehovú fázu. Súviselo to so sekvenciou prezidentských a európskych volieb. Kampaň politických strán sa naplno začala až po 30. marci 2019, keď prebehlo druhé kolo prezidentských volieb.

Z pohľadu stránickej súťaže treba pripomenúť, že na Slovensku v eurovoľbách dlho dominovali najmä domáce témy. Ak aj sa európske témy objavili, nepredstavovali témy sporu, tzv. issues, na ktorých by sa politické strany výraznejšie profilovali (Gyárfášová – Henderson, 2018). Postoje strán k zásadným témam európskej integrácie sa formovali len postupne. Analýza postojov politických strán pri príprave „volebnej kalkulačky“ pre eurovoľby 2014 (EUVOX) ukázala, že k viacerým relevantným európskym témam nemali mnohé strany vyjasnené pozície (napríklad spoločná armáda, envirotémy); v iných (najmä kultúrno-etických otázkach) sa zase prejavovala istá dvojtvárnosť – pre domáce publikum strany používali inú rétoriku ako na pôde európskych inštitúcií.¹⁸

Zlomovými momentmi v politizácii EÚ v podmienkach Slovenska bola v rokoch 2010 až 2011 dlhá kríza a najmä grécky bailout a navýšenie príspevku do EFSF. Vtedy si slovenská verejnosť asi prvýkrát uvedomila, že členstvo v EÚ nie je len o výhodách a netto príjmoch, ale aj o solidarite a spoločnom riešení problémov. Ďalším zásadným míľnikom bola tzv. utečenecká kríza na jeseň 2015. Slovenská vláda a vládna strana Smer-SD jednoznačne odmietli relokáciu utečencov a napriek tomu, že na Slovensku prakticky žiadni utečenci neboli, takmer všetky politické strany využili sekuritizáciu migračnej témy aj na vyvolávanie protieurópskych nálad (Žúborová – Borárošová, 2017). Kľúčový naratív tvrdil, že Európska únia nám chce niečo nanútiť, chce nám diktovať, čo máme robiť. „Diktát Bruselu“ sa stal mantrou kritikov EÚ v rôznych politických stranách.

Kampaň pred voľbami do EP 2019 nemala jednu ústrednú tému, nebola ňou ani migrácia, ktorá dominovala v politickom a verejnom diskurze v rokoch 2015 a 2016. V predvolebnom politickom diskurze viac ako

¹⁸ Bližšie pozri: <http://www.ivo.sk/7435/sk/aktuality/europske-volby-budu-coskorovykusali-ste-uz-euvox?>

o konkrétne témy išlo o budúcu podobu integrácie, čiže či by sa kompetencie EÚ mali posilniť, alebo naopak viac kompetencií by mali mať národné štáty. Proti sebe stáli dve protichodné predstavy o EÚ, ktoré predstavovali dve politické strany umiestnené na krajných póloch pro-EÚ a proti-EÚ spektra. Pro-EÚ pól reprezentovala koalícia PS-Spolu a jej tvárou bol predovšetkým líder kandidátky Michal Šimečka.

Pozrime sa bližšie na kampaň a pozície dvoch proti sebe stojacich strán tohto názorového sporu.¹⁹ Hlavným posolstvom koalície PS-Spolu bolo „Skutočne európske Slovensko“, čím strana prepojila európske témy s domácou realitou a členstvo Slovenska v EÚ rámcovala predovšetkým ako nedostatočne využitú príležitosť. Podľa analýzy programových dokumentov strán PS-Spolu „má najväčšie ambície v ochrane právneho štátu v Európskej únii, v environmentálnej politike (dovnútra aj globálne) a pri spolupráci na vonkajšej a vnútornej bezpečnosti Únie (stále strategické veliteľstvo Únie, kybernetická bezpečnosť, spravodajská služba EÚ a „európska FBI“)" (Gabrižová et al., 2019, s. 8). PS-Spolu bola vlastne jediná strana, ktorá výraznejšie na Slovensku presadzovala aj envirotémy, čím „trafila“ nielen do objednávky časti voličov, ale aj do trendu, ktorý už bol v tom čase v iných členských krajinách oveľa prítomnejší a mohutnejší.

Opačný pól reprezentovala ĽSNS, ktorá viedla úspešnú kampaň najmä dvoma proti-imigračnými videami z Bruselu, ktoré zdieľali tisícky ľudí. Tým sa ĽSNS podarilo prepojiť tému EÚ s obavami z imigrácie, ktoré sú v slovenskej verejnosti značne rozšírené. V programovom dokumente ĽSNS „vystupuje EÚ (či integrácia všeobecne) predovšetkým ako hrozba: tradičnej kultúre Slovenska, národnej suverenity i hospodárskej sebestačnosti (privatizácia, predaj pôdy cudzincom). Špeciálne accentovanou tému je migrácia – strana je proti prijímaniu akýchkoľvek „migrantov“ a žiada vyhostenie tých, ktorí sa už na Slovensko dostali. Migráciu vníma ako nátlak zahraničia, pokus o ohrozenie zvrchovanosti“ (tamtiež).

¹⁹ Ku kampani a programovým pozíciám ostatných strán pozri kapitolu Grigorija Mesežnikova.

Podľa *Eurobarometra* kampaň k eurovoľbám dosiahla značnú viditeľnosť – priemer za EÚ 28 predstavoval 44%. Nadpriemerná viditeľnosť kampane bola v Holandsku, najnižšia v Bulharsku. Slovensko dosiahlo mierne nadpriemernú viditeľnosť kampane - zaregistrovalo ju 49% respondentov (pozri tabuľku 7). Opäť sa však potvrdzuje, že neexistuje korelácia medzi viditeľnosťou kampane a volebnou účasťou. Nasledujúca tabuľka kombinuje dáta o účasti s údajmi z prieskumu o viditeľnosti kampane. Prípad Slovensko je aj v tomto „nasvietení“ špecifický – komparatívne vysoká viditeľnosť kampane sa spája s najnižšou volebnou účasťou.

Tabuľka 7: Viditeľnosť kampane a účasť na eurovoľbách

Krajina	Viditeľnosť kampane (v %)	Účasť na voľbách (%)
Holandsko	85	41,9
Slovensko	49	22,7
EÚ 28	44	50,6
Bulharsko	24	32,6

Zdroj: *Eurobarometer 91.5.*, 2019.

5. Kontexty eurovoľieb: postoje verejnosti k EÚ

Slovenská verejnosť je dlhodobo nadpriemerne proeurópska a napriek občasným fluktuáciám sa spokojnosť s členstvom v EÚ rokmi prehľbuje. Na ilustráciu môžeme použiť štandardný indikátor, ktorý sa dá priamo porovnávať so stavom v roku 2004²⁰, krátko po prvých eurovoľbách: podiel ľudí, ktorí považujú členstvo v EÚ za dobrú vec, vzrástol z 35% v roku 2004 na 46% po voľbách 2019. Navyše, tri štvrtiny verejnosti na Slovensku si myslia, že naša krajina má z členstva v Únii prospech.

²⁰ *European Election Studies 2004* – <http://europeanelectionstudies.net/european-election-studies/ees-2004-study>

Napriek týmto vysoko pozitívnym číslam vo verejnosti stále prevláda relatívne pasívne nastavenie. Hoci sa účasť voličov na eurovoľbách zvýšila, Slovensko aj po 15 rokoch členstva ostáva rekordérom vo volebnej absencii.

Všimnime si v tejto súvislosti niekoľko paradoxov a výnimočností v štruktúre slovenskej verejnej mienky. Na jednej strane vidíme vysokú mieru uvedomovania si výhod – 75%, čo prekračuje priemer za EÚ 28 o 7 percentuálnych bodov. Tento postoj sa však spája s relatívne nižšou mierou súhlasu, že EÚ je dobrá vec – 46%, oproti priemeru za EÚ 59%. Výhody sa spájajú najmä s ekonomickými výhodami, eurofondami, otvoreným pracovným trhom, čo v zásade reflektuje základný politický naratív. Avšak uznanie iných pozitívnych atribútov, ktoré by mohli viesť k rozšírenějšíemu presvedčeniu, že EÚ je dobrá vec, chýba.

Výsledky hlbších prieskumov tiež ukazujú, že vzťah verejnosti k EÚ je aj po 15 rokoch členstva značne plytký a u mnohých ľudí mu chýba obsah. Vychádzame z dát výskumu agentúry FOCUS z januára 2019 pre Zastúpenie EK na Slovensku.²¹ Na otvorenú otázku, bez ponúknutých alternatív odpovedí, takmer dve tretiny respondentov (63%) uviedli, že v poslednom roku nepocítili (oni osobne alebo ich rodina) žiadne výhody alebo benefity vyplývajúce z členstva v Európskej únii. Medzi najčastejšie uvádzané pocitované problémy vyplývajúce z členstva v Európskej únii patrí životná úroveň, resp. sociálne istoty (napríklad zdražovanie potravín, energií, nízke dôchodky a pod.). Spontánne tento problém uviedlo 8% respondentov. Pomerne často respondenti medzi pocitovanými komplikáciami uvádzali diktát EÚ v podobe zákonov a nariadení (5%), migráciu (3%) a rozdielnu kvalitu tovarov (3%). Opäť však takmer dve tretiny respondentov (62%) uviedli, že v poslednom roku nepocítili nejaké problémy alebo komplikácie vyplývajúce z členstva v Európskej únii.

²¹ *Analýza verejnej mienky obyvateľov Slovenska vo vzťahu k voľbám do Európskeho parlamentu.* Január-február 2019. Verejná prezentácia 13. 2. 2019 – https://ec.europa.eu/slovakia/events/press_briefing_national_report_eurobarometer_survey_slovakia_sk

Z výsledkov jasne vyplýva, že dve tretiny ľudí na Slovensku majú problém v spontánnej odpovedi uviesť nejakú konkrétnu výhodu a rovnaký podiel nevie uviesť nevýhodu, ktorá by vyplývala z členstva Slovenska v EÚ. To je pomerne zdrvivý poznatok, ale má svoje logické vysvetlenie – politici stále zdôrazňujú len jeden aspekt výhod, bez širšieho kontextu a dlhodobej komunikačnej stratégie

Navyše, pozitívne názory na EÚ sa „neprekĺpajú“ do aktívneho záujmu o európske témy a do účasti na eurovoľbách. Slovensko vo vzťahu k týmto voľbám charakterizuje značná občianska pasivita. Rok 2019 síce priniesol pozitívnu zmenu, avšak na udržanie tohto trendu bude treba vyvinúť v najbližších rokoch veľa úsilia. Veľká časť verejnosti vníma Úniu ešte stále ako niečo vzdialené, netýkajúce sa ich každodenného života, ako „veľkú neznámu“, ktorú nepoznajú, a preto ich ani nezaujíma. Ďalšie faktory volebnej absencie súvisia aj s celkovou politickou a spoločenskou situáciou – veľa ľudí je na politikov nahnevaných, frustrovaných z korupčných škandálov, nedôverujú politike vo všeobecnosti a to ich ženie do občianskej pasivity. Politická kultúra aktívneho občianstva nemá na Slovensku hlboké korene, a to ani v prípade „prvoradých“ volieb. Ak teda hovoríme o európskom povedomí – áno, je na Slovensku prítomné, ale stále ešte skôr v zmysle využívania výhod z členstva v „klube“, menej v zmysle aktívnej účasti na voľbách do jednej priamo volenej európskej inštitúcie.

Novinkou eurovoľieb 2019 bola nielen europeizácia tém, ale aj nebývalá polarizácia postojov verejnosti k EÚ. Dokumentoval to prieskum IVO v apríli 2019: v názoroch na členstvo sú široko roztvorené nožnice medzi priaznivcami koalície PS-Spolu na jednej strane a ĽSNS na strane druhej. Kým v prvej skupine členstvo v EÚ považovalo na jar 2019 za dobrú vec 86%, v skupine priaznivcov ĽSNS ich bolo len 20% (pozri tabuľku 8). Takáto výrazná polarizácia zatiaľ na Slovensku nebola. Napríklad vo februári 2016 vnímali Európsku úniu pozitívne dve tretiny voličov strany Sieť (ktorí boli vtedy najproeurópskejší) a tretina voličov ĽSNS (aj vtedy boli najviac protieurópski).²²

²² Zdrojové dáta z výskumu Slovenskej atlantickej komisie (SAC) a Inštitútu pre stredo-
európsku politiku (CEPI), ktorý realizovala agentúra FOCUS vo februári 2016.

Tabuľka 8: „Členstvo v EÚ je dobrá vec“ (% súhlasiacich s výrokom podľa straníckych preferencií)

PS-Spolu	86
SaS	73
OL'ANO	65
nerozhodnutí	63
Smer-SD	59
Sme Rodina	57
KDH	54
Priemer SR	54
SNS	47
Most-Híd	38
Nevoliči	36
LSNS	20

Poznámka: Údaje len za strany, ktoré by v apríli 2019 dosiahli podporu 5%.

Zdroj: IVO, apríl 2019.

Politizácia európskej agendy by mohla v budúcnosti viesť k tomu, že voľby do EP nebudú strany vnímať ako druhoradé, ale stanú sa „menej druhoradými“. Dôležitým faktorom účasti na eurovoľbách je vzťah občanov k európskej úrovni politiky. Reálne žijeme v multiúrovňovom systéme správy vecí verejných. Avšak prieniky medzi európskou a národnou úrovňou, ako aj význam a dosah európskej úrovne si ľudia ešte stále málo uvedomujú. Mnohé ide na vrub komunikácie národných lídrov o EÚ. „Brusel“ kritizujú alebo sa naň vyhovárajú, keď musia prijať nepopulárne opatrenia alebo vysvetliť neúspech. Na druhej strane úspechy prichádzajúce z Bruselu si radi privlastnia. Vytvára sa tým dojem akejsi neosobnej nelegitímnej inštitúcie, ktorá ovplyvňuje naše životy, ale nemáme na ňu – ani prostredníctvom doma zvolených politikov – žiadny dosah. Pre väčšiu prítomnosť európskych tém vo vníma-

ní verejnosti však potrebujeme nielen europeizáciu volieb do EP, ale aj volieb na národnej úrovni.

Interakciu európskej a národnej úrovne môžu zásadným spôsobom ovplyvniť aj samotní slovenskí europoslanci. Doterajšia skúsenosť nebola veľmi povzbudivá: , väčšina z nich sa aktivizovala, až keď sa začalo zvolebnievať. Kampaň pred eurovoľbami v žiadnom prípade nedokáže prekryť päť rokov mlčania. Po voľbách 2019 došlo k zásadnej generáčnej obmene slovenskej reprezentácie. Navyše, väčšina zvolených poslancov a poslankyň má aj svoju vyprofilovanú tému. Dá sa teda predpokladať, že budú viac sprítomňovať európsku politiku aj v domácom kontexte.

6. Záver

Správa z povolebného *Eurobarometra* sa rečnícky pýta: „Vstúpili eurovoľby do novej dimenzie?“ Odpoveď asi dajú až nasledujúce voľby v roku 2024 podľa toho, či potvrdia alebo vyvrátia súčasný trend. V každom prípade však voľby do Európskeho parlamentu 2019 boli zlomové vo viacerých ohľadoch. Predovšetkým, otočili trend klesajúcej volebnej účasti. Tesná väčšina občanov EÚ považovala tieto voľby za dostatočne relevantné na to, aby sa na nich zúčastnila. Dôležitý je aj fakt, že na tomto obrate sa podieľali najmä mladí a najmä proeurópsky zmysľajúci Európania. Oba posuny sú pozitívne, zvyšujú legitimitu dôležitej európskej inštitúcie a naznačujú, že EÚ sa aj pre svojich občanov stáva relevantným hráčom v prístupe ku globálnym problémom, ktoré nepoznajú národné hranice a ich riešenie si vyžaduje nadnárodný prístup.

Z hľadiska úspešnosti politických strán a európskych politických rodín sa na európskej úrovni ešte viac zviditeľnili trendy, ktoré už boli prítomné v členských štátoch – predovšetkým pokračujúce oslabovanie dvoch veľkých strán. Niektorí dokonca hovoria o „konci éry veľkých strán“ (Bolin, 2019). S tým úzko súvisí aj rastúca fragmentácia. Napriek všetkým očakávaniam sa masívny nárast euroskeptizmu a nacionalizmu nepotvrdil. Treba si však uvedomiť, že v niektorých krajinách pravicový a

národný populizmus obhájil svoje silné domáce pozície. V rámci nášho stredoeurópskeho ide najmä o Maďarsko s 52% hlasov pre Fidesz, ako aj o Poľsko, kde napriek zjednoteniu proeurópskych síl zvíťazila nacionalistická vládna strana Právo a spravodlivosť.

Slovensko sa stalo súčasťou európskych trendov voličského správania – účasť sa medzivolebne zvýšila a voľby vyhrala jasne proeurópska sila. Najmä vo volebnej účasti, ktorá je najjednoduchším a najlepšie preukázateľným indikátorom záujmu o európske veci verejné však stále zaostávame. Tento fenomén je kombináciou viacerých faktorov, ktoré odrážajú jednak stále málo prítomné aktívnejšie poňatie členstva v EÚ, jednak deficity v chápaní účasti na akýchkoľvek voľbách ako prirodzenej súčasť občianskeho života.

Pramene a literatúra

Bolin, Niklas (2019): *The end of the big-party era* in: Bolin, Niklas – Falasca, Kajsa – Grusell, Marie – Nord, Lars (eds.): *Euroreflections*. Mittuniversitetet, Dericom, Sundsvall, Sverige, pp. 25-26 – https://euroreflections.se/globalassets/ovrigt/euroreflections/euroreflections_v3.pdf

Eurobarometer 91.5. The 2019 Post-electoral survey. Have European Elections entered a new dimension? Eurobarometer Survey 91.5 of the European Parliament – <https://www.europarl.europa.eu/at-your-service/files/beheard/eurobarometer/2019/post-election-survey-2019-complete-results/report/en-post-election-survey-2019-report.pdf>

Franklin, Mark, N. (2007): *Turning out or turning off? How the EP elections of 2004 shed light on turnout dynamics* in: Marsh, Michael – Mikhaylov, Slava – Schmitt, Hermann (eds.): *European Elections after Eastern Enlargement. Preliminary Results of the European Elections Study 2004*. CONNEX Report Serie, Vol. 1, Wiesbaden, MZES, pp. 53-70.

Gabrižová, Zuzana – Geist, Radovan – Koreň, Marián (2019). *Slovensko a eurovoľby 2019. EÚ v programoch a pozíciách slovenských politických strán pred voľbami do Európskeho parlamentu* – <https://euractiv.sk/section/buducnost-eu/news/eurovolby-2019-porovnanie-programov-a-postojov-politickych-stran/>

Gyárfášová, Oľga (2009): *Medzi spokojnosťou a ľahostajnosťou: Voľby do Európskeho parlamentu 2009 a voliči na Slovensku* in: Mesežnikov, Grigorij – Gyárfášová, Oľga – Kollár, Miroslav (eds): *Slovensko volí. Európske a prezidentské voľby 2009*. Bratislava, Inštitút pre verejné otázky 2009, s. 71-80.

Gyárfášová, Oľga – Henderson, Karen (2018): *Slovakia and the turnout conundrum*. In: *East European Politics*, 34:1, pp. 77-96 – <https://doi.org/10.1080/21599165.2017.1419189>

Reif, Karlheinz – Schmitt, Hermann (1980): *Nine Second-Order National Elections. A Conceptual Framework for the Analysis of European Election Results* in: *European Journal for Political Research*, 8/1980, pp. 3-44.

Russo, Luana – Franklin, Mark, N. – De Sio, Lorenzo (2019): *Understanding the European Parliament elections of 2019* in: De Sio, Lorenzo – Franklin, Mark – Russo, Luana. (eds.): *The European Parliament Elections*. Luiss University Press – Pola Srl, pp. 9-12.

Šovčíková, Anna – Kerekes, Daniel (2019): *Včera v gumákoch, dnes v obleku. Ako sa stal neznámy ochranár Wiezik europoslancom* in: *Denník N*, 16.7.2019 – <https://dennikn.sk/1527575/vcera-v-gumakoch-dnes-v-obleku-ako-sa-stal-neznamy-ochranar-wiezik-europoslancom/?ref=list>

Wessels, Bernhard (2007): *Mobilization and Attitudes Equals: Turnout – A Simple Equitation?* in: Marsh, Michael – Mikhaylov, Slava – Schmitt, Hermann (eds.): *European Elections after Eastern Enlargement. Preliminary Results of the European Elections Study 2004*. CONNEX Report Serie, Vol. 1, Wiesbaden: MZES, pp. 205-230.

Žúborová, Viera – Borárosová, Ingrid (2017): *Migration Discourse in Slovak Politics. Context and Content of Migration in Political Discourse: European Values versus Campaign Rhetoric* in: *Journal of Nationalism, Memory & Language Politics*, 11(1), pp. 1-19.

SLOVENSKÉ POLITICKÉ STRANY VO VOĽBÁCH DO EURÓPSKEHO PARLAMENTU 2019: AKTIVITY, ZISKY, KONTEXTY*

GRIGORIJ MESEŽNIKOV

1. Úvod: Vnútropolitický a spoločenský kontext európskych volieb 2019 v SR

Voľby do EP v roku 2019 sa konali na Slovensku v zvláštnej spoločensko-politickej atmosfére. Tá bola výsledkom udalostí, ktoré sa v rokoch 2018–2019 odohrávali po vražde investigatívneho novinára Jána Kuciaka a jeho snúbenice Marty Kušnírovej a mali silný politický náboj, ako aj morálny rozmer. Spôsobili významné zmeny v zložení vládneho kabinetu – rekonštrukciu vlády, vyvolanú odchodom niekoľkých jej členov vrátane premiéra Roberta Fica a ministra vnútra Roberta Kaliňáka, zmeny vo vedení polície a v jej jednotlivých útvaroch.

* Autor pracoval na príprave tejto kapitoly ako expert programu Europe's Futures Inštitútu pre humanitné vedy (Institute for Human Sciences – Institut für die Wissenschaften vom Menschen/IWM) vo Viedni v septembri 2019.

Zverejnené fakty o dvojnásobnej vražde a informácie o predbežných výsledkoch policajného vyšetrovania poukázali na súvislosť medzi týmto zločinom a systémom výkonu moci v oblasti vymožitelnosti práva, rovnosti občanov pred zákonom, v celkovom prístupe k vládnutiu a k distribúcii verejných zdrojov. Táto súvislosť sa pochopiteľne týkala pôsobenia politických strán a ich predstaviteľov: v prípade strán podieľajúcich sa na výkonnej moci predovšetkým v rovine ich zodpovednosti za nepriaznivý stav a trendy, v prípade ostatných strán (opozičných – parlamentných a mimoparlamentných) v rovine ich prístupu k problematickým spoločenským javom, efektivity kritického postoja voči týmto javom i toho, ako občania posudzujú ich kompetenciu prispieť k pozitívnej zmene.

Spoločensko-politický vývoj na Slovensku po marci 2018 obsahoval neprehliadnuteľné známky zvýšenej občianskej mobilizácie a participácie obyvateľov viacerých miest na masových protestných zhromaždeniach organizovaných iniciatívou Za slušné Slovensko v spolupráci s ďalšími občianskymi skupinami a mimovládnyimi organizáciami. Hoci politické strany a ich zástupcovia – až na nepatrné výnimky – sa na organizovaní občianskych protestných akcií a ani na ich priebehu nezúčastňovali, vyjadrovali sa k turbulentnému daniu v spoločnosti, čo následne ovplyvňovalo mieru podpory, ktorú získavali vo verejnosti.

Vychádzajúc zo svojho postavenia v systéme mocenských inštitúcií, politické strany sa vymedzovali voči odohrávajúcim sa udalostiam – občianskym protestom, informáciám publikovaným v médiách, personálnym zmenám v orgánoch verejnej moci, stanoviskám politických aktérov, ústavných činiteľov či iných verejne činných osôb. Táto skutočnosť posúvala opozičné subjekty (parlamentné a mimoparlamentné) do komfortnejšej pozície, keďže im umožňovala zaujímať stanoviská v zásade zhodné s postojmi organizátorov protestných zhromaždení a s požiadavkami manifestujúcich občanov. Naopak, pre vládne strany tento fakt spôsoboval stav diskomfortu, znásobovaného silným tlakom verejnosti a nezávislých médií na uskutočnenie požadovaných zmien, ktoré neboli vždy v súlade s predstavami a prioritami týchto strán – či politickými alebo personálnymi.

Významným faktorom ovplyvňujúcim priebeh volebnej kampane, aktivity strán a samotné výsledky volieb do EP bola skutočnosť, že koncom

roka 2018 (november) – začiatkom roka 2019 (marec), čiže niekoľko mesiacov, resp. týždňov pred eurovoľbami sa na Slovensku konali iné voľby – voľby do orgánov samospráv obcí a miest (komunálne voľby) a prezidentské voľby. Výsledky obidvoch týchto volebných aktov signalizovali posuny v politických preferenciách obyvateľstva, predovšetkým oslabenie pozícií vládnych strán, najmä Smeru-SD (prejavilo sa v strate pozícií tejto strany v samosprávach väčších miest, ako aj v porážke jej kandidáta vo voľbe hlavy štátu). V rokoch 2018–2019 došlo aj k významným zmenám na stranícko-politickej scéne, k vzniku nových subjektov.

Fakt, že v januári až marci 2019 na Slovensku prebiehala kampaň k prezidentským voľbám a uskutočnila sa samotná dvojkolová voľba, ovplyvnil činnosť politických strán zameranú na prípravu k voľbám do EP. Niektoré strany postavili do prezidentských volieb vlastných kandidátov, ďalšie vstúpili do spolupráce s inými stranami pri podpore spoločných kandidátov. Keďže stredobodom pozornosti boli v tomto období voľby hlavy štátu, politické strany venovali určitú (a niekedy aj značnú) časť energie a personálnych kapacít práve týmto voľbám. Až po skončení kampane a po konaní prezidentských volieb sa viaceré subjekty mohli väčšmi sústrediť na činnosť bezprostredne súvisiacu s európskymi voľbami.

Pri analýze účinkovania politických strán vo voľbách do EP v roku 2019 tak ešte väčšmi vystúpila do popredia potreba prihliadať na pozície strán v mocenskom systéme, na ich príslušnosť k existujúcim zoskupeniam (koalíciám), postavenie voči mocenským orgánom štátu (vládna koalícia, parlamentná opozícia, mimoparlamentný status). Nezanedbateľným faktorom účinkovania strán vo voľbách do EP bola aj vnútorná situácia v politických stranách, ktorá bola ovplyvnená prístupom k vývoju v spoločnosti, schopnosťou jednotlivých predstaviteľov adekvátne naň reagovať.

V konečnom dôsledku, vychádzajúc z hodnotenia výsledkov volieb do EP, sa dá konštatovať, že tieto voľby sa stali ďalšou časovou a obsahovou sekvenciou širšej zmeny v spoločenskom vývoji Slovenska, naštartovanej po marci 2018. To je jeden z najdôležitejších kontextov slovenských európskych volieb 2019, ktorý ich odlišuje od predchádzajúcich európskych volieb a zblížuje s inými voľbami – retrospektívne s posled-

nými komunálnymi (2018) a prezidentskými (2019) voľbami a perspektívne s nadchádzajúcimi voľbami parlamentnými (2020).

Voľby do EP sa na Slovensku konali 25. mája 2019. Ich výsledky obsahuje tabuľka 1.

Tabuľka 1: Voľby do Európskeho parlamentu 2019 v SR

Kandidujúce subjekty	Počet platných hlasov zúčastnených voličov	Podiel platných hlasov zúčastnených voličov (%)	Počet poslaneckých mandátov v EP
Demokratická strana (DS)	5 092	0,51	-
Doma dobre (DD)	6 124	0,62	-
Doprava	3 998	0,40	-
Európska demokratická strana (EDS)	1 452	0,14	-
Hlas ľudu (HL)	2 101	0,21	-
Koalícia Komunistická strana Slovenska, Vzдор – strana práce (KSS-Vzдор)	6 199	0,62	-
Koalícia Progresívne Slovensko a Spolu – občianska demokracia (PS-Spolu)	198 255	20,11	4
Korektúra – Andrej Hryc	8 460	0,85	-
Kotleba – Ľudová strana Naše Slovensko (ĽSNS)	118 995	12,07	2
Kresťanská demokracia – Život a prosperita (KDŽP)	20 374	2,06	-
Kresťanská únia (KÚ)	37 974	3,85	-
Kresťanskodemokratické hnutie (KDH)	95 588	9,69	2
Maďarská kresťanskodemokratická aliancia (MKDA)	2 270	0,23	-

Most-Híd	25 562	2,59	-
Nezávislosť a jednota (NAJ)	2 016	0,20	-
Národná koalícia (NK)	7 145	0,72	-
Obyčajní ľudia a nezávislé osobnosti (OLaNO)	51 834	5,25	1
Priama demokracia (PD)	2 222	0,22	-
Sloboda a solidarita (SaS)	94 839	9,62	2
Slovenská konzervatívna strana (SKS)	603	0,06	-
Slovenská ľudová strana Andreja Hlinku (SĽS)	2 953	0,29	-
Slovenská národná jednota – strana vlastencov (SNJ)	621	0,06	-
Slovenská národná strana (SNS)	40 330	4,09	-
Sme Rodina – Boris Kollár	31 840	3,23	-
Smer-sociálna demokracia (Smer-SD)	154 996	15,72	3
Starostovia a nezávislí kandidáti (StaNK)	2 976	0,30	-
Strana maďarskej komunity (SMK)	48 929	4,96	-
Strana práce (SP)	2 657	0,26	-
Strana rómskej koalície (SRK)	512	0,05	-
Strana tolerancie a spolunažívania (STS)	918	0,09	-
Strana zelených Slovenska (SZS)	7 845	0,79	-

Zdroj: Štatistický úrad SR, 2019.

Analýza pôsobenia politických strán na Slovensku v súvislosti s voľbami do EP v roku 2019 a ich výsledkami zahrňuje v tejto publikácii nasledujúce oblasti:

- vypracovanie a prezentáciu špecifických programových východísk, súvisiacich s voľbami do EP, s členstvom SR v EÚ alebo s pôsobením Únie, s celkovým nastavením strán a ich aktivitami v oblasti európskej integrácie;
- formy predvolebných aktivít, výber kandidátov na poslancov EP, spôsob oslovenia voličov;
- charakter interakcií s partnerskými európskymi straníckymi zoskupeniami;
- hodnotenie vlastného volebného zisku a celkových volebných výsledkov v SR a EÚ.

2. Výber kandidátov

Vo voľbách do EP 2009 sa o priazeň voličov uchádzalo na Slovensku 31 politických subjektov – 29 samostatne kandidujúcich strán, resp. hnutí a 2 volebné koalície. Bol to najväčší počet kandidujúcich subjektov v rámci všetkých volieb do EP konaných v SR od roku 2004.

Väčšina relevantných subjektov sa začala venovať zostavovaniu kandidačných listín začiatkom roka 2019. Ako termín na odovzdanie kandidačných listín bol určený 24. február 2019. Vo väčšine strán proces výberu kandidátov prebehol pomerne bezproblémovo a nespôsobil vnútorné napätie. V dvoch politických subjektoch – KDH a Smer-SD – však okolnosti vytvárania kandidačnej listiny vyvolali vnútorné nezhody, ktoré v prípade Smeru-SD dokonca po voľbách pokračovali v podobe otvoreného konfliktu už v kontexte celkovej situácie v strane.

Pri tvorbe kandidačných listín relevantné subjekty používali metódu kombinácie tzv. známych tvárí (vyprofilovanejších a skúsenejších kandidátov vrátane poslancov EP a poslancov NR SR) s menej známymi členmi strán (predovšetkým v regiónoch).

Z 13 slovenských poslankyň a poslancov, ktorí pôsobili v EP vo funkčnom období 2014–2019, vo voľbách 2019 kandidovali šiesti. Ich úspešnosť bola pomerne nízka: iba dvaja úradujúci poslanci EP boli vo voľbách 2019 opätovne zvolení, čo tvorilo 14,3% z celkového počtu zvolených poslancov zo Slovenska (pozri tabuľku 2). V zastúpení slovenských politických strán v EP sa tak v roku 2019 presadila tendencia výraznej personálnej diskontinuity.

Tabuľka 2: Zaradenie úradujúcich poslancov EP za SR na kandidačné listiny politických strán vo voľbách do EP 2019

Strana/koalícia	Počet kandidujúcich úradujúcich poslancov EP	Počet zvolených úradujúcich poslancov EP	Počet poslancov EP
PS-Spolu*	-	-	4
Smer-SD	1	1	3
ĽSNS*	-	-	2
KDH	1	1	2
SaS	-	-	2
OLaNO	-	-	1
SMK	1	-	-
KÚ**	2	-	-
Most-Híd	1	-	-
Celkom	6	2	14

Poznámky:

* Strana/koalícia nebola zastúpená v EP vo funkčnom období 2014–2019.

** Strana nebola zastúpená v EP vo funkčnom období 2014–2019, ponúkla však na svojej kandidátke miesta úradujúcim poslancom EP zvoleným v roku 2014 na kandidátkach iných strán (OLaNO a KDH).

Zdroj: Zoznam zaregistrovaných kandidátov. Voľby do Európskeho parlamentu. 25.5.2019; Štatistický úrad SR.

Viacere strany zaradili na svoje kandidačné listiny úradujúcich poslancov NR SR. Celkovo ich bolo 20 (13,3% všetkých poslancov parlamentu).

Najviac – piatich – kandidovala SaS, po troch poslancoch NR SR umiestnili na svoje kandidačné listiny SNS, Sme Rodina a ĽSNS, po jednom Smer-SD a OĽaNO. Z parlamentných subjektov nedala na svoju kandidačnú listinu nijakých poslancov NR SR strana Most-Híd.

Tabuľka 3: Zaradenie poslancov NR SR na kandidačné listiny vo voľbách do EP 2019

Strana/koalícia	Počet kandidujúcich poslancov NR SR	Počet zvolených kandidujúcich poslancov NR SR	Počet poslancov EP
PS-Spolu	2	-	4
Smer-SD	1	1	3
ĽSNS	3	1	2
KDH*	-	-	2
SaS	5	2	2
OĽaNO	1**	-	1
SNS	3	-	-
Sme Rodina	3	-	-
StaNK	1	-	-
HĽ	1	-	-
Celkom	20	4	14

Poznámky:

* Ako neparlamentný subjekt nemalo KDH na svojej kandidačnej listine nijakého poslanca NR SR.

** Niekoľko dní pred hlasovaním poslanec z volieb odstúpil.

Zdroj: Zoznam zaregistrovaných kandidátov. Voľby do Európskeho parlamentu. 25.5.2019; Štatistický úrad SR.

Dvaja nezaradení poslanci NR SR kandidovali za koalíciu PS-Spolu. Súčasťou tejto koalície je formálne mimoparlamentná strana Spolu – občianska demokracia, členmi ktorej však sú šiesti nezaradení poslanci NR SR. Tí tvoria v parlamente kompaktnú poslaneckú skupinu, pričom práve dvaja jej členovia kandidovali vo voľbách za PS-Spolu.

Dvaja nezaradení poslanci NR SR kandidovali za dva mimoparlamentné subjekty – StaNK a HL'.

Úspešnosť poslancov NR SR vo voľbách do EP bola síce oproti poslancom EP dvojnásobne vyššia, avšak celkovo pomerne nízka. Za poslancov EP boli napokon zvolení štyria úradujúci poslanci NR SR, čo predstavuje 28,6% z celkového počtu zvolených slovenských poslancov EP (pozri tabuľku 3). Predstavovalo to 20,0% zo všetkých kandidujúcich poslancov NR SR, čo svedčí o tom, že ich v drvivej väčšine voliči nepodporili.

Dôležitým aspektom účinkovania strán vo voľbách bol pomer mužov a žien na kandidačných listinách. Zloženie kandidačných listín odrážalo prístupy jednotlivých strán k uplatňovaniu princípu rodovej rovnosti. Ani jedna z kandidujúcich strán neumiestnila na svoju kandidačnú listinu nadpolovičný počet žien (najbližšie k tomuto stavu bolo mimoparlamentné zoskupenie StaNK, ktoré kandidovalo tri ženy z celkového počtu šiestich kandidátov), v prípade všetkých ostatných strán išlo o väčšinu, resp. výraznú prevahu kandidátov–mužov. V absolútnom vyjadrení najviac žien kandidovalo za OĽaNO – päť.

Iba 3 strany z 31 – Smer-SD, KÚ a StaNK – postavili ženy na čelo kandidačných listín. V štyroch stranách – v parlamentných stranách Smer-SD a SaS a v mimoparlamentných stranách StaNK a SZS – ženy získali najväčší počet preferenčných hlasov. V prípade SaS zvolená poslankyňa získala mandát práve vďaka preferenčnému hlasovaniu, v prípade Smeru-SD išlo o poslankyňu, ktorá získala najväčší počet preferenčných hlasov spomedzi všetkých kandidátov zúčastnených na slovenských voľbách do EP v roku 2019.

Celkovo boli zo Slovenska do EP zvolené tri ženy, čo predstavuje 21,4% všetkých zvolených slovenských poslancov EP (pozri tabuľku 4).

Tabuľka 4: Zaradenie žien na kandidačné listiny vo voľbách do EP 2019 (strany a koalície, ktoré získali vo voľbách najmenej 2% platných hlasov)

Strana/koalícia	Počet žien na kandidačnej listine	Počet žien zvolených do EP	Počet poslancov EP
PS-Spolu	4	-	4
Smer-SD*	3	1**	3
LSNS	2	-	2
KDH	4	1	2
SaS	4	1**	2
OĽaNO	5	-	1
SMK	4	-	-
SNS	3	-	-
KÚ*	4	-	-
Sme Rodina	4	-	-
Most-Híd	4	-	-
KDŽP	2	-	-

Poznámky:

* Strana kandidovala ženu ako volebnú líderku.

** Žena získala najväčší počet preferenčných hlasov spomedzi všetkých kandidátov strany.

Zdroj: Zoznam zaregistrovaných kandidátov. Voľby do Európskeho parlamentu. 25.5.2019; Štatistický úrad SR.

3. Pridelovanie mandátov politickým stranám

Volebné zisky jednotlivých strán v podobe pridelených poslaneckých mandátov sú v SR výsledkom použitia pomerného systému so stanovenou 5-percentnou hranicou pre strany a volebné koalície.

Pridelenie mandátov stranám a koalíciám sa uskutočňuje na základe:

- použitia tzv. republikového volebného čísla (RVČ), ktoré vzniká deľením súčtu odovzdaných platných hlasov pre subjekty, ktoré získali najmenej 5 percent hlasov, počtom mandátov zväčšeným o číslo 1. Počet platných hlasov každého subjektu, ktorý prekročil 5%, sa vydelí republikovým volebným číslom. Výsledok sa rovná počtu mandátov, ktoré dostane strana na základe RVČ.
- použitia zostatku platných hlasov po delení RVČ. Mandáty dostávajú tie strany a koalície, ktoré majú najväčší zostatok delenia.

Vo voľbách do EP v roku 2019 iba jedna strana – SaS – získala poslanecký man dát vďaka ustanoveniu o použití zostatku platných hlasov (pozri tabuľku 5).

Podobu zastúpenia slovenských strán v EP v roku 2019 ovplyvnila novela zákona č. 180/2014 Z. z. o podmienkach výkonu volebného práva, schválená koncom januára 2019 (nadobudla účinnosť vo februári a bude účinná do konca roka 2020).²³ Novela súvisela so zvýšením počtu mandátov pre SR v prípade odchodu Veľkej Británie z EÚ z 13 na 14 a reagovala na aktuálny stav v procese Brexitu, keďže bolo veľmi pravdepodobné, že Veľká Británia nevystúpi z EÚ pred konaním volieb do EP. Schválená novela paradoxným spôsobom zasiahla do pridelenia mandátov osobám zvoleným za poslancov.

V dôsledku spomínanej novelizácie sa obaja poslanci zvolení za SaS ujali mandátov, zatiaľ čo jedna zvolená poslankyňa KDĽ tak nemohla

²³ Novela má nasledujúce znenie:

„§ 220a

Opatrenie v súvislosti s odchodom Spojeného kráľovstva Veľkej Británie a Severného Írska z Európskej únie

(1) Ak Spojené kráľovstvo Veľkej Británie a Severného Írska bude na začiatku volebného obdobia 2019 – 2024 členským štátom Európskej únie, neujme sa funkcie na základe výsledku volieb do Európskeho parlamentu v roku 2019, až kým vystúpenie Spojeného kráľovstva Veľkej Británie a Severného Írska z Európskej únie nadobudne právnu účinnosť, zvolený kandidát tej politickej strany alebo koalície, ktorá vykázala najmenší zostatok delenia. Pri rovnakom zostatku delenia neujme sa funkcie zvolený kandidát tej politickej strany alebo koalície, ktorá získala menší počet hlasov. Ak je počet platných hlasov rovnaký, rozhodne žreb“.

urobiť skôr ako Veľká Británia vystúpi z EÚ (keďže KDH vykázalo najmenší zostatok platných hlasov po delení RVČ, pričom zákon stanovuje, že v takom prípade sa poslanec môže ujať mandátu až po Brexite). Stalo sa to napriek tomu, že KDH získalo celkovo väčší počet hlasov ako SaS.

Tabuľka 5: Pridelenie mandátov politickým subjektom vo voľbách do EP 2019 v SR

Strana/ koalícia	Počet kandidátov	Počet platných hlasov	Počet mandátov vzhľadom na RVČ	Zostatok platných hlasov po delení RVČ	Mandáty pridelené na základe zostatku platných hlasov	Pridelené mandáty spolu
PS-Spolu	14	198 255	4	7 719	0	4
Smer-SD	14	154 996	3	12 094	0	3
ĽSNS	14	118 995	2	23 727	0	2
KDH	14	95 588	2	320	0	2*
SaS	14	94 839	1	47 205	1	2
OLaNO	14	51 834	1	4 200	0	1

Poznámky:

- Počet platných hlasov odovzdaných pre politické strany, ktoré splnili podmienku pre pridelenie mandátov v EP (t. j. získali najmenej 5% platných hlasov) je 714 507.
- Počet mandátov pre SR v EP je 14.
- Republikové volebné číslo (RVČ) je 47 634.

* Vychádzajú zo znenia novely zákona 180/2014 z januára 2019 Štátna komisia pre voľby a financovanie politických strán oznámila, že vzhľadom na najmenší zostatok delenia sa neujme funkcie zvolená kandidátka KDH Miriam Lexmann. Znamená to, že do okamihu odchodu Veľkej Británie z EÚ bude v EP pôsobiť 13 poslancov zo Slovenska. Druhá poslankyňa za KDH nastúpi do výkonu funkcie až po uskutočnení Brexitu.

Zdroj: Štatistický úrad SR, 2019.

4. Volebné programy kandidujúcich strán

Pred voľbami do EP iba polovica (16 z 31) kandidujúcich politických subjektov zverejnila svoje programové dokumenty venované európskym voľbám. Volebné programy predložili verejnosti 4 parlamentné strany (Smer-SD, SaS, OĽaNO a Most-Híd) a 12 mimoparlamentných subjektov (koalícia PS-Spolu, KDĽ, SMK, NAI, KÚ, SP, strana Doprava, SĽS, EDS, SKS a NK). Ostatné subjekty vrátane parlamentných SNS, ĽSNS a Sme Rodina programy k voľbám do EP 2019 nezverejnili.

Programové dokumenty sa odlišovali svojím rozsahom. V niektorých prípadoch išlo o rozsiahlejšie elaboráty, s podrobným rozvedením stanovísk, s argumentáciou podloženou expertnými pohľadmi, v iných išlo o stručné tézy alebo všeobecné politické deklarácie bez bližšieho vysvetlenia a konkretizácie.

Najdlhší program predložila mimoparlamentná SĽS (26 tlačných strán), nasledovali SMK (21 strán), OĽaNO (8 strán), NK (8 strán), SKS (7 strán), PS-Spolu (7 strán), SaS (4 strany)²⁴, EDS (4 strany), KÚ (4 strany) a Most-Híd (3 strany). Najkratšie volebné programy predložili Smer-SD (2 strany), strana Doprava (2 strany), KDĽ (1 strana), SP (1 strana), KDŽP (1 strana) a NAI (1 strana).

V prístupoch ku kľúčovým otázkam členstva Slovenska v EÚ a ďalšieho vývoja EÚ (význam vstupu SR do EÚ, výhody z členstva v Únii, formovanie spoločných európskych politík, inštitucionálny rozvoj EÚ, miera integrácie Únie, pomer medzi európskou integráciou a národnou suver-

²⁴ V roku 2017 SaS vydala dokument *Manifest slovenského realizmu* v rozsahu 60 tlačných strán, ktorý je kombináciou analýzy stavu a vývojových trendov EÚ s odporúčaniami na riešenie jednotlivých problémov v EÚ. Publikácia je reakciou na tzv. Bielu knihu obsahujúcu 5 možných scenárov vývoja Únie, ktorú predstavil predseda Európskej komisie Jean-Claude Juncker. Brožúra má charakter programového dokumentu, na ktorý sa opiera SaS pri určovaní východísk svojho prístupu k EÚ.

nitou a pod.) sa dali na základe prezentovaných programových východísk, ako aj verejne vyslovovaných stanovísk jednotlivých predstaviteľov, rozdeliť kandidujúce strany do nasledujúcich kategórií:

Eurooptimisti zdôrazňujúci zásadný význam členstva SR v EÚ pre vývoj krajiny a život jej obyvateľstva, podporujúci proces ďalšej integrácie EÚ, homogenizáciu spoločných politík EÚ a úzku spoluprácu členských krajín EÚ pri ich vypracovaní, zdôrazňujúci primát európskej dimenzie v zahraničnej politike (koalícia PS-Spolu).

Eurorealisti poukazujúci na historický význam európskej integrácie a zdôrazňujúci výhody prameniace z členstva SR v EÚ, zároveň však pripomínajúci súčasné problémy v Únii a potrebu jej vnútornej reformy, zdôrazňujúci potrebu zachovania národnej suverenity členských štátov vo vybraných oblastiach (SaS, KDĽ, OĽaNO, Most-Híd, KÚ, EDS, Doprava, SKS).

Eurooportunisti vyzdvihujúci výhody členstva SR v EÚ, avšak odmietajúci aktívnu účasť na spoločných postupoch EÚ vo vybraných oblastiach s ohľadom na prevládajúce trendy v názoroch obyvateľstva v kombinácii s presadzovaním protekcionistických opatrení a slabším záujmom o problematiku vnútornej reformy EÚ (Smer-SD).

Europesimisti poukazujúci na jednotlivé aspekty pozitívneho významu členstva v Únii a zároveň na neakceptovateľnosť procesov prehĺbovania integrácie, zdôrazňujúci prioritu záujmov národného štátu voči záujmom Únie, prejavujúci nesúhlas s niektorými spoločnými politikami EÚ, odmietajúci prevažujúce tendencie inštitucionálneho vývoja EÚ, zameranie niektorých spoločných politík EÚ a trendy v tzv. kultúrno-etnickej oblasti (SMK, SNS, Sme Rodina, NK).

Euroskeptici a euroodporcovia vyslovujúci ideologické výhrady voči procesu európskej integrácie pre nesúhlas so systémovými základmi EÚ v dôsledku oddanosti hodnotám sociálneho a konfesijného partikularizmu a etnického nacionalizmu (KDŽP, SĽS, NAJ, ĽSNS).

5. Politické strany

5.1. Strany zvolené vo voľbách 2019 do Európskeho parlamentu

5.1.1. *Koalícia Progresívne Slovensko – Spolu - občianska demokracia (PS-Spolu)*

Volebná koalícia Progresívne Slovensko – Spolu-občianska demokracia (ďalej iba Spolu) bola vo voľbách do EP najúspešnejším kandidujúcim subjektom – podporilo ju 198 255 občanov (20,11% hlasov zúčastnených voličov), získala 4 poslanecké mandáty v EP (Michal Šimečka, Vladimír Bilčík, Martin Hojsík a Michal Wiezik). Išlo o druhý najväčší počet voličských hlasov, aký získal kandidujúci subjekt vo voľbách do EP od roku 2004 (väčší zisk dosiahol iba Smer-SD v roku 2009, keď ho podporilo 264 722 voličov).

Najpozoruhodnejšou skutočnosťou na výsledku PS-Spolu bolo to, že prvýkrát od roku 2004 voľby do EP vyhrala v SR mimoparlamentná sila – zoskupenie dvoch formálne mimoparlamentných strán (i keď členmi strany Spolu sú 6 nezaradení poslanci NR SR a jeden poslanec NR SR je členom PS).

Volebný zisk koalície PS-Spolu bol dôsledkom posunov, ktoré sa odohrali na politickej scéne SR v rokoch 2018–2019 a zároveň aj výsledkom efektívnych mobilizačných aktivít oboch subjektov, ktoré sa spojili s cieľom účinkovania vo voľbách. Koalícii sa podarilo využiť atmosféru poznačenú volaním značnej časti verejnosti po zmenách v spravovaní krajiny, pre časť občanov politická ponuka týchto strán stelesňovala práve snahu o takéto zmeny. Mobilizujúcu úlohu zohrali pre PS-Spolu prezidentské voľby v marci 2019, v ktorých kandidovala podpredsedníčka PS Zuzana Čaputová a napokon zvíťazila. Nezávislý prezidentský kandidát s podporou strany Spolu a SaS Robert Mistrík, ktorému sa v kampani podarilo aktivizovať značnú časť občanov, odstúpil v prospech Čaputovej, čím nielen priamo dopomohol k jej víťazstvu v prezidentských voľbách, ale

prispel aj k naštartovaniu konsolidácie elektorátu koalície PS-Spolu, ktorá sa neskôr prejavila v európskych voľbách.

Hoci začiatkom januára 2019 strana Spolu uvažovala o tom, že bude kandidovať vo voľbách do EP samostatne a postaví kompletnú kandidátku (*Spolu: Mimoparlamentná strana ...*, 2019), o mesiac neskôr sa lídri Spolu a SP dohodli, že budú vo voľbách kandidovať spoločne, v rámci koalície ako „jedinej naozajstnej proeurópskej sily“. Uviedli, že sa PS a Spolu spájajú „pre všetkých, ktorí si želajú lepšie a silnejšie Slovensko ako pevnú súčasť Európskej únie“, aby ponúkli týmto občanom „silnejší hlas a nádej, že ich v Európarlamente bude mať kto zastupovať“ (*Progresívne Slovensko a Spolu – občianska demokracia vytvorí ...*, 2019). Po oznámení spojenia PS a Spolu do volebnej koalície vyhlásil vtedajší predseda PS Ivan Štefunko, že „si koalícia trúfa na výsledok viac ako 10% hlasov“ (*Beblavý: Spolu a Progresívne Slovensko pôjdu ...*, 2019).

Kandidačná listina koalície PS-Spolu sa skladala z viacerých verejne známych osôb, popri dvoch poslancoch NR SR to boli experti, aktivisti, ochranári, právnici, penzionovaný generál. Pri prezentácii kandidačnej listiny jej líder Michal Šimečka (PS) uviedol, že ambíciou koalície je dosiahnuť dvojciferný výsledok; dva týždne pred voľbami hovoril o dvoch-troch mandátoch v EP pre koalíciu PS-Spolu ako o celi vo voľbách do EP (*Šimečka z PS a Spolu: Pod dva mandáty ...*, 2019).

Dokument PS-Spolu k voľbám do EP s krátkym názvom *Program* obsahoval sériu konkrétnych návrhov zameraných na posilnenie súdržnosti EÚ v jednotlivých oblastiach. Dokument vysoko hodnotil význam projektu európskej integrácie a účasť Slovenska na ňom, vďaka čomu sú občania slobodnejší a bohatší a krajina je bezpečnejšia než kedykoľvek predtým. Podľa PS-Spolu politici doteraz nevyužili príležitosti, ktoré členstvo v EÚ ponúka, preto „je načas dotiahnuť európsku cestu do úspešného konca“ (*Program*, 2019).

Koalícia vo svojom programe navrhuje opatrenia, ktoré majú chrániť európsku ekonomiku pred ďalšou krízou, prihovára sa za „skutočnú realizáciu bankovej a kapitálovej únie, ktorá zaistí bezpečie pre naše úspory a funkčný jednotný finančný trh“. Obhajuje princíp rodovej rovnosti a princíp rovnej ochrany sociálnych práv v rámci celej Únie. Slovensko musí

podľa PS-Spolu prehodnotiť svoj doterajší postoj a podporiť celoeurópske opatrenia proti sociálnemu dumpingu. Rozsiahle časti sú v programe venované ochrane životného prostredia v rámci celej Únie (*Program, 2019*).

Programový dokument vyzdvihuje fakt, že „nikde vo svete neexistuje spoločenstvo porovnateľné s EÚ, v ktorom sa môžete spoľahnúť na rovnako silný rešpekt k demokracii, spravodlivosti, ochrane práv“. Zaznamenávané problémy v oblasti právneho štátu v členských krajinách únie (menovite v Maďarsku a Poľsku) žiadajú podľa PS-Spolu zavedenie silnejších nástrojov na ochranu práv a dodržiavanie hodnôt (napríklad pravidelné hodnotenie stavu právneho štátu v členských krajinách alebo podmieňovanie čerpania rozpočtu EÚ fungujúcim právnym štátom). Aktuálne pôsobia výzvy a návrhy opatrení na odpor voči šíreniu klamstiev, konšpirácií, dezinformácií, neistoty, xenofóbie a rasizmu. Podľa PS-Spolu treba otvoriť diskusiu o vytvorení celoeurópskeho verejnoprávneho média. Takisto je potrebný „poriadok na sociálnych sieťach“, ochrana pred dezinformáciami a nenávisťnými prejavmi (*Program, 2019*).

PS-Spolu sa stavia za politiku otvorených dverí EÚ voči krajinám, ktoré sa uchádzajú o členstvo v Únii a podnikajú na to reformné kroky. V časti programu venovanej vonkajším vzťahom a zahraničnej politike PS-Spolu poukazuje na úlohu EÚ ako garanta dlhodobého mieru a bezpečnosti v Európe. Koalícia vystupuje za spoločnú obranu EÚ, posilnenie a rozvoj už existujúcich mechanizmov (napríklad permanentnej štruktúrovanej spolupráce, Európskej obrannej agentúry a Európskeho fondu obrany). Obrana sa musí stať pevnou súčasťou európskeho rozpočtu. Programový dokument označuje NATO za garanta územnej obrany Slovenska a celej Európy, zároveň podotýka, že „európska bezpečnosť nesmie byť závislá na ochote iných pomôcť a zasiahnuť“. Podľa PS-Spolu „členské štáty EÚ musia byť v prípade ohrozenia našich bezpečnostných záujmov schopné spoločne zasahovať v susedstve“. Dokument sa zmieňuje o opatreniach na zaistenie bezpečných hraníc únie, boj s nelegálnou migráciou a organizovaným zločinom. PS-Spolu považuje za dôležité, aby pre posilnenie hlasu EÚ v globálnych inštitúciách „spoločná Európa získala vlastné kreslo v Bezpečnostnej rade OSN“ (*Program, 2019*).

Strana Spolu tematizovala v prvej polovici roka 2019 problematiku Brexitu a pripravenosti naň Slovenska. V januári expert Spolu pre medzinárodné a európske záležitosti Vladimír Bilčík upozornil, že slovenská vláda sa nedostatočne pripravuje na Brexit, a to aj napriek tomu, že vystúpenie Veľkej Británie z EÚ môže negatívne ovplyvniť práve Slovensko, ktoré je čistým prijímateľom finančnej pomoci z EÚ a ktorého občania vo veľkých počtoch žijú a pracujú vo Veľkej Británii (*Slovenská vláda sa na tvrdý Brexit ...*, 2019). Program PS-Spolu hovorí o potrebe „jasných obchodných vzťahov s Veľkou Britániou po Brexite“ (*Program*, 2019).

Komunikačnou udalosťou, ktorá zohrala mobilizujúcu úlohu v kampani k voľbám do EP, sa stala začiatkom mája 2019 výmena na pozícii predsedu PS, ktorú úradujúci predseda strany Ivan Štefunko avizoval začiatkom apríla. Štefunko vo funkcii nahradil Michal Truban, ktorý svoje pôsobenie v predsedníckej pozícii odštartoval posolstvami súvisiacimi s voľbami do EP – proeurópska orientácia SR, spolupráca PS s podobne zmýšľajúcimi stranami v Európe, odpor voči populizmu v Európe, sústreďenie sa na volebnú kampaň (Ondrejko, 2019).

V predvolebnom období koalícia PS-Spolu uskutočnila intenzívnu kontaktnú (podomovú) kampaň, zameranú na oslovenie proeurópsky orientovaných voličov. Cieľom kandidátov, aktivistov a dobrovoľníkov bolo osobné oslovenie 40-tisíc občanov na viacerých miestach Slovenska. Súčasťou kampane boli individuálne aktivity jednotlivých kandidátov. Napríklad, kandidujúci poslanec NR SR ekonóm Jozef Mihál usporiadal v rámci svojich predvolebných aktivít 71 prednášok o materskej dovolenke, na ktorých vytvoril priestor na prezentáciu aj iným kandidátom (*Kampaňujúci Jozef Mihál ...*, 2019).

Víťazstvo vo voľbách dali predstavitelia koalície do súvislosti so želaním voličov dosiahnuť zmenu v spoločnosti a posilniť proeurópsku orientáciu krajiny. Podľa predsedu PS Trubana volebné víťazstvo prišlo vďaka tomu, že dve strany sa spojili a dokázali ponúknuť dobrý program a slušných a kvalitných kandidátov, „ľudia ocenili, že sme s nimi o Európskej únii hovorili pravdivo, na rovinu a bez strašenia“ (*Koalícia PS a Spolu podakovala ...*, 2019). Výsledok extrémistickej ĽSNS označil zvolený poslanec Šimečka za „nebezpečný“ (*Šimečka: Pôsobenie ĽSNS ...*, 2019).

Poslanci za koalíciu PS-Spolu sa v EP zaradili do frakcií EPP (Bilčík, Wiezik) a RE (Šimečka, Hojsík).

Vo voľbách do EP 2019 vystupovala koalícia PS-Spolu ako proeurópska politická sila, s dostatočnou vnútornou energiou, presvedčivou a efektívnou komunikačnou kampaňou, s jasnými a cílenými posolstvami. Dobrý výsledok PS-Spolu vo voľbách do EP podnietil zástupcov obidvoch strán k úvahe o spoločnom postupe v parlamentných voľbách 2020. Nie je vylúčené, že úspešné účinkovanie koalície PS-Spolu v európskych voľbách sa stane jedným z faktorov konsolidácie jej pozície na straníckej scéne s významným dopadom na jej výsledok v domácych parlamentných voľbách.

5.1.2. Smer – sociálna demokracia (Smer-SD)

Smer – sociálna demokracia (Smer-SD), najsilnejšia strana vládnej koalície, vytvorenej v roku 2016, získala vo voľbách do EP 15,72% voličských hlasov a 3 poslanecké mandáty (Monika Beňová, Miroslav Číž a Robert Hajšel). Hoci strana zaznamenala v roku 2019 svoj druhý najlepší výsledok v eurovoľbách od roku 2004 (pozri tabuľku 6), stačil iba na obsadenie druhého miesta. Z hľadiska podielu získaných hlasov išlo o najslabší výsledok Smeru-SD vo všetkých voľbách do EP.

Tabuľka 6: Smer-SD vo voľbách do EP (2004–2019)

Rok	Počet platných hlasov zúčastnených voličov	Podiel platných hlasov zúčastnených voličov (%)	Počet poslaneckých mandátov v EP
2004	118 535	16,89	3
2009	264 722	32,01	5
2014	135 089	24,09	4
2019	154 996	15,72	3

Zdroj: Štatistický úrad SR.

Volebný zisk Smeru-SD v roku 2019 bol výsledkom pôsobenia viacerých objektívnych, ale aj subjektívnych faktorov. Strana zjavne strácala vnútornú silu pod oslabujúcim vplyvom turbulentných udalostí, aktérmi ktorých boli v rokoch 2018–2019 jej poprední predstavitelia vrátane predsedu Roberta Fica. Ten sa na aktivitách strany súvisiacich s európskymi voľbami zúčastňoval v minimálnej miere. V tom istom čase však postupoval dosť aktívne v otázkach súvisiacich so vzťahmi medzi jeho stranou a opozíciou a v pokračujúcej konfrontácii medzi ním a prezidentom Kiskom, prezentoval pozície strany v oblasti sociálnej politiky, reagoval na kritiku strany v médiách, ostro útočil na politických a ideových oponentov, opakovane sa kriticky vymedzoval voči „ultraliberalizmu“.

Strana ako celok potom v prístupe k voľbám do EP viac-menej kopírovala postup svojho predsedu. Výskyt tematických materiálov bezprostredne súvisiacich s voľbami do EP na jej webstránke bol v období január – máj 2019 skôr zriedkavý, oproti materiálom na iné témy takmer marginálny (navyše časť z týchto materiálov bola prebratá z informačného servisu vlády, išlo o komunikáty vládneho kabinetu alebo premiéra Pellegriniho).

Pri vytváraní kandidačnej listiny v Smeru-SD došlo k vnútorným nezhodám, ktoré znemožnili úradujúcej poslankyni EP Monike Smolkovej znovu kandidovať vo voľbách 2019. Smolková, ktorá pôsobila v EP dve volebné obdobia, v apríli uviedla, že ju z kandidátky vyškrtol podpredseda strany a bývalý minister vnútra Robert Kaliňák. (*Europoslankyňa Smeru Smolková ...*, 2019). V predvolebnom období sa Smolková začala kriticky vyjadrovať o situácii v strane a poukazovať na potrebu vnútorných zmien. Hoci jej vyškrtnutie z kandidátky nevyvolalo v strane bezprostredné reakcie (napríklad v podobe podpory jej ambícií zúčastniť sa na voľbách), po voľbách sa k jej kritike pomerov v strane pridali viacerí zástupcovia Smeru-SD z východného Slovenska, v dôsledku čoho vznikol vnútorný konflikt, ktorý vedenie strany muselo urgentne riešiť.

Smer-SD oznámil mená svojich kandidátov tesne pred termínom podania kandidačných listín. Bolo to rozhodnutie predsedníctva strany, ktoré nevyvolalo výraznejšiu mediálnu odozvu. Informáciu o schválení

kandidátky oznámil na tlačovej konferencii počas rokovania predsedníctva predseda Fico. Venoval sa tejto otázke veľmi krátko, ako keby išlo o menej významnú záležitosť, pričom o voľbe ústavných sudcov a postoji Smeru-SD v tejto otázke na tej istej tlačovej konferencii hovoril dlhšie a podrobnejšie.

Pred voľbami Smer-SD zverejnil krátky dvojstranový dokument *Na čo sa chceme v Európe sústrediť – Prečo je dobré byť sebavedomým hlasom v Európe*. Text v niekoľkých bodoch zhrnul dôvody v prospech toho, aby Slovensko bolo „sebavedomým hlasom“, tézovito rozviedol pozície strany vo vybraných oblastiach európskej agendy (vo veľmi stručnej, takmer embryonálnej podobe). Medzi dôvody pre „sebavedomý hlas v Európe“ malo podľa strany patriť vyrokovanie najvýhodnejších podmienok pri čerpaní eurofondov („Eurofondy pre Slovensko. Musíme v tom pokračovať!“), ochrana záujmov Slovenska v Európe, garancie Európy pre väčší objem práce a stabilitu a prítomnosť SR pri všetkých dôležitých rokovaníach v Únii (*Na čo sa chceme ...*, 2019).

Ako pozitívum sa v dokumente uvádza fakt, že „Slovensko ako prvé spochybnilo povinné prerozdelenie migrantov v EÚ“ a „aj zásluhou strany Smer-SD je dnes tento systém mŕtvy“. Smer-SD by chcel bojovať v Európe za sociálnu rovnosť, prihovára sa za to, aby Slovensko ako súčasť EÚ bolo „mostom spájajúcim východ a západ“. Strana označuje Rusko za „dôležitého partnera, nie hrozbu“, upozorňuje, že jej europoslanci „sú pripravení podieľať sa na obnovení dialógu medzi východom a západom“. Deklaruje heslo „Svojej identity sa nevzdáme“ a požaduje, aby sa o „definícii manželstva, rodiny a o iných kultúrnych a etických otázkach“ rozhodovalo na „národnej úrovni“. Dodáva, že „europoslanci za stranu Smer-SD budú trvať na tom, aby sa o týchto záležitostiach vždy rozhodovalo na Slovensku, a nie v Bruseli“ (*Na čo sa chceme ...*, 2019).

O problematike inštitucionálneho rozvoja EÚ alebo o spoločných politikách EÚ sa stručný volebný dokument Smeru-SD vôbec nevyjadruje. Ide o text spájajúci v úsečnej a eklectickej forme tézy príznačné pre zástancov národnej suverenity (takmer na hranici europesimizmu) s vyzdvihovaním vybraných predností vyplývajúcich z členstva v EÚ.

V predvolebných aktivitách Smeru-SD sa najaktívnejšie prejavovala kandidátka Monika Beňová, najdlhšie slúžiaca slovenská poslankyňa EP (od roku 2004). Vo svojich vystúpeniach, článkoch a rozhovoroch zdôrazňovala význam členstva v EÚ, kritizovala odporcov Únie a usilovala sa uviesť prezentované stanoviská do súvisu s postojmi európskych socialistov. K témam eurovolieb sa vyjadroval podpredseda vlády za Smer-SD Richard Raši a v niekoľkých publicistických príspevkoch aj podpredseda strany a premiér Peter Pellegrini (Raši, 2019; Pellegrini, 2019).

Niekoľko dní pred hlasovaním Pellegrini vystúpil ako úradujúci premiér v RTVS s výzvou k občanom zúčastniť sa na voľbách. Uviedol, že má niekedy pocit, že ľudia si nie celkom uvedomujú, aký veľký vplyv má na ich život celoeurópska politika, že „ani po pätnástich rokoch sa necítíme byť dostatočne autentickými Európanmi, aby sme voľby europoslancov vnímali predovšetkým ako našu vlastnú záležitosť, a nie službu akémusi vzdialenému Bruselu“. Pellegrini vymenoval „skutočné európske hodnoty“, ku ktorým zaradil „demokraciu, solidaritu, sociálnu súdržnosť, rešpekt všetkých voči každému a rešpekt každého voči celému spoločenstvu“. Uviedol, že krajina má „česť i obrovskú príležitosť v podobe členstva v najelitnejšom klube sveta“ a poukázal na potrebu „napraviť niektoré deformácie, ktoré sa časom v Únii udomácnili“. Dodal však, že „ak sa má nový Európsky parlament o takéto zmeny pokúsiť, musí byť v prvom rade vedený cieľom zachovania a rozvinutia európskej spolupráce. Nie jej rozbitia a zničenia“ (*Vystúpenie predsedu vlády ...*, 2019).

Predseda Smeru-SD Fico vo svojom krátkom publicistickom príspevku v *Hospodárskych novinách* zdôraznil predovšetkým ekonomický rozmer členstva SR v EÚ, podčiarkol že „vlády, ktoré viedla strana Smer, sa nikdy netajili tým, že Európsku úniu napriek všetkým jej nedostatkom stále považujeme za spoločenstvo, v ktorom sa môže Slovensko rozvíjať smerom k prosperite a rastu životnej úrovne“. Vyhlásil, že ho „v rámci predvolebnej kampane znepokojujú hlasy, ktoré doslova hovoria o demontáži EÚ“, čo považuje za „veľmi krátkozraké“ a je presvedčený, že „to nie je program pre budúcnosť Slovenska“. Podľa Fica „akákoľvek demontáž EÚ by v podstatnej miere negatívne ovplyvnila ekonomické vzťahy a slovenskí občania by boli medzi prvými, ktorí by na vlastnej peňaženke pocítili

takýto scenár“. Záujmom SR je podľa predsedu Smeru-SD projekt EÚ „ďalej rozvíjať, a nie demontovať“. Vo svojom príspevku Fico zdôraznil predovšetkým „silný sociálny charakter“ EÚ, dal ho však – na rozdiel od Pellegriniho príhovoru v RTVS – do jasného protikladu s inými, nemateriálnymi aspektami eurointegrácie, resp. politiky EÚ. Tvrdil, že ak namiesto „kvality života“ (doslova „vlastnej peňaženky“) sa bude vnímanie občanov členských krajín zameriavať „len na migráciu a široké spektrum rôznych pseudoludskoprávných tém“, EÚ stratí podporu a bude vystavená útoku tých, ktorí si želajú jej demontáž“ (Fico, 2019).

K zástupcom Smeru-SD, ktorí sa najčastejšie v predvolebnom období vyjadrovali k spoločenským udalostiam – vnútorným a medzinárodným – patril Ľuboš Blaha, predseda výboru NR SR pre európske záležitosti. Ten sa však vo svojich príspevkoch (väčšinou išlo o statusy na FB preberané stranickými platformami) venoval prevažne svojmu osobnému boju s bývalým prezidentom Kiskom a novozvolenou prezidentkou Čaputovou, s opozíciou, so zástancami euroatlantického smerovania zahraničnej politiky SR. Otvorene obhajoval politiku Ruska a Číny, útočil na „liberálov“. V tých zriedkavých prípadoch, keď sa venoval Európskej únii, zaujímal voči nej kritický postoj. V jednom zo svojich príspevkov nazval EÚ „bandou zakomplexovaných lúzrov“ (Krempaský, 2019). Hoci niektorí členovia Smeru-SD sa s jeho názormi nestotožňovali alebo sa od nich priamo dištancovali (napríklad, premiér Peter Pellegrini alebo europoslankyňa Monika Beňová), mal jednoznačnú podporu od vedenia strany, autorizovanú osobne Robertom Ficom, ktorý tvrdil, že Blaha je jasne proeurópsky orientovaný, má len „farbisté reči“. Blaha patril k individuálnym autorom príspevkov na oficiálnej webstránke Smeru-SD so suverénne najčastejším výskytom, jeho články a glosy sa publikovali na tejto stránke dokonca častejšie než oficiálne stanoviská strany k aktuálnemu politickému daniu.

V oficiálnych materiáloch Smeru-SD a v jeho aktivitách v predvolebnom období sa nezdôrazňovala väzba na Stranu európskych socialistov (PES), na frakciu S&D v EP, neboli zaznamenané aktivity zástupcov PES alebo jej jednotlivých členských strán na predvolebných podujatiach Smeru-SD na Slovensku. Z celkového nastavenia a činnosti Smeru-SD

v súvislosti s voľbami do EP sa dalo len ťažko usúdiť, že ide o európsku stranu sociálno-demokratického typu (ak nepočítame individuálne príspevky Moniky Beňovej).

V prezidentských voľbách za Smer-SD kandidoval Maroš Šefčovič, podpredseda Európskej komisie, eurokomisár pre energetiku. Ten patril k silným kandidátom a prepracoval sa do druhého kola. Smer-SD promoval Šefčoviča v kampani ako skúseného európskeho diplomata a politika. Samotný Šefčovič sa vymedzoval voči protikandidátom (najmä voči nacionalistickému Harabinovi a extrémistickému Kotlebovi, v oboch prípadoch faktických odporcov EÚ) s pomocou proeurópskych argumentov, zdôrazňoval výhody členstva v EÚ. Prezidentská kampaň strany však bola zameraná väčšmi na vyzdvihovanie kvalít jej kandidáta, najmä na jeho schopnosť „hájiť národné záujmy SR v EÚ“, než na zdôrazňovanie predností Únie. Navyše, v kampani pred druhým kolom Šefčovič v snahe získať voličov Harabina, Kotlebu a ďalších podobne orientovaných kandidátov z prvého kola zmenil rétoriku a začal zdôrazňovať svoj príklon k tradičným hodnotám spôsobom, ktorý mohol na časť voličov Smeru-SD pôsobiť mätúco vzhľadom na jeho profil vysokopostaveného eurooptimistického a skôr doľava orientovaného politika, resp. úradníka EÚ. V konečnom dôsledku Smer-SD nedokázal využiť vo voľbách do EP vo svoj prospech pri mobilizácii voličov ten fakt, že mal ako prezidentského kandidáta významného predstaviteľa EÚ. Naopak, zdá sa, že porážka Šefčoviča zapôsobila demotivujúco a demobilizujúco na časť elektorátu strany.

Výsledky volieb, v ktorých sa Smer-SD ocitol na druhej priečke, hodnotili jeho predstavitelia s ťažko skrývaným sklamaním. Výnimkou bol poslanec NR SR Juraj Blanár, ktorý tvrdil, že „voľby prehrala parlamentná opozícia“ a druhé miesto Smeru-SD vzhľadom na „rok trvajúcu anti-kampaň“ označil za „obdivuhodné“ (RTVS: *Voľby do EP ...*, 2019). Strana vydala krátke oficiálne stanovisko, v ktorom vyjadrila potešenie z toho, že drvivú väčšinu hlasov dostali proeurópske strany a podotkla, že Smer-SD získal v roku 2019 viac hlasov ako v predchádzajúcich voľbách do EP a iba hlasovanie v Bratislave znemožnilo strane zvíťaziť, čo by malo byť „dôvodom na zamyslenie, ako lepšie odkomunikovať volebné poslanstvo

na vidieku, aby o osude krajiny nerozhodovalo iba hlavné mesto“ (*Voľby: výsledky znamenajú ...*, 2019).

Kriticky hodnotila príčiny slabšieho výsledku strany zvolená europoslankyňa Beňová, ktorá v tejto súvislosti poukázala na vzájomne si odpovújúce posolstvá vysielané na jednej strane samotnou stranou a na druhej niektorými jej členmi, napríklad Blahom. Beňová tiež uviedla, že výsledky eurovoľieb môžu byť „predzvestou toho, ako môžu dopadnúť budúcoročné parlamentné voľby“. Vyhlásila, že je potrebná vnútorná diskusia v strane o príčinách jej slabnúcej podpory, uviedla, že „Smer-SD by sa mal zamyslieť, ale už úprimne“ (*Sme: Smer by sa mal zamyslieť ...*, 2019). Dva mandáty získané vo voľbách extrémistickou stranou ĽSNS označila Beňová za „stratené“ (*Markíza: Beňová považuje ...*, 2019). Poslanec Blaha vyjadril potešenie z volebného úspechu dvoch politikov – svojho straníckeho kolegu Miroslava Číža a Kataríny Konečnej z Komunistickej strany Čiech a Moravy, ktorí podľa neho budú „brániť Slovensko“. Blaha očakáva, že Európsky parlament bude ďalej „slniečkový“, hoci, ako uviedol, „posilnila krajná pravica a voľby vyhrali kresťanskí demokrati, posilnili liberáli a zelení. Ľavica je v kríze v celej Európe, pretože sa odtrhla od pracujúcich ľudí a prestala ponúkať alternatívu kapitalizmu. Riešia sa práva sľepok, migrantov, gejev či transsexuálov, a keď si niekto zaťuká na čelo, že či im nešibe, označia ho za fašistu. A potom pracujúci ľudia nevidia iné východisko, ako voliť krajnú pravicu“ (*Blaha hovorí ...*, 2019).

Vo voľbách do EP 2019 účinkovala strana Smer-SD ako politický subjekt, ktorý sa väčšmi spoliehal na lojalitu jadra svojho tradičného elektorátu než na cielené oslovenie voličov prostredníctvom špecifických posolstiev a inovatívnych komunikačných stratégií. Zrejme pod silným tlakom okolností, ktoré mali dlhšie trvanie a širšie spoločenské pozadie než samotné voľby do EP a kampaň ku nim, nepodarilo sa Smeru-SD vložiť do svojich predvolebných aktivít dostatok energie a invencie a vyvinúť dostatočné úsilie o lepší volebný výsledok. Jednotliví predstavitelia strany vysielali nekonzistentné signály, ktoré si niekedy až odporovali, čo znižovalo účinnosť oslovenia smerom k vyššej mobilizácii priaznivcov.

5.1.3. Ľudová strana Naše Slovensko (ĽSNS)

Ľudová strana Naše Slovensko (ĽSNS) získala vo voľbách do EP 12,07% voličských hlasov (podporilo ju 118 995 občanov). Spomedzi kandidujúcich strán patrila k najúspešnejším: oproti predchádzajúcim voľbám sa jej podarilo volebný zisk v absolútnom vyjadrení znásobiť viac ako 12-krát (pozri tabuľku 7). Získala dva poslanecké mandáty (Milan Uhrík, Miroslav Radačovský).

Tabuľka 7: ĽSNS vo voľbách do EP (2014–2019)

Rok	Počet platných hlasov zúčastnených voličov	Podiel platných hlasov zúčastnených voličov (%)	Počet poslaneckých mandátov v EP
2014	9 749	1,73	-
2019	118 995	12,07	2

Zdroj: Štatistický úrad SR.

Vo svojich predvolebných aktivitách strana vychádzala predovšetkým z lojality voličov, ktorí od roku 2016 podporujú ĽSNS a jej predstaviteľov pri viacerých volebných aktoch (parlamentných, komunálnych, regionálnych a prezidentských voľbách), stotožňujú sa s hodnotovým zameraním strany, s politickým a morálnym profilom členov jej vedenia a ktorí voľby do EP využili ako ďalšiu príležitosť na demonštráciu lojality voči tomuto politickému subjektu radikálno-nacionalistickej orientácie, prejavujúcej sa v komunikačných stratégiách otvorenú xenofóbiu a odpor voči európskej integrácii.

ĽSNS dávnejšie presadzovala vystúpenie SR z EÚ a NATO, v roku 2017 iniciovala petíciu za vypísanie referenda o tejto otázke. Aj v období pred voľbami do EP bola na oficiálnej webstránke strany zavesená (a na ďalších platformách spriaznených so stranou promovaná) petícia za vyhlásenie referenda o vystúpení SR z EÚ a NATO.

ĽSNS bola jednou z troch parlamentných strán, ktoré nezverejnili osobitný program k voľbám do EP 2019. Na svojej oficiálnej webstránke strana prezentovala ako program k voľbám do EP májové číslo stranických novin *Naše Slovensko*. Nešlo však vôbec o programový dokument, ale o súbor niekoľkých príspevkov kandidátov strany a „miničlánkov“, obsahujúcich výhrady voči EÚ, formulované útočným a často aj zavádzajúcim až klamlivým spôsobom. EÚ v nich bola prezentovaná len s tými najhoršími vlastnosťami. Útoky kandidátov ĽSNS sa v týchto príspevkoch zameriavali okrem samotnej EÚ a jej inštitúcií aj na jednotlivých európskych a domácich politikov, občianske iniciatívy, médiá, celé skupiny ľudí (ako sú migranti, homosexuáli a pod.) (*Naše Slovensko*, 2019).

V rámci volebných aktivít ĽSNS nezazneli nijaké konkrétne návrhy na zmeny v EÚ, iba odpor voči údajnému diktátu Bruselu a sľub začať proces návratu suverenity jednotlivým národným štátom, aby sa „zlo, ktoré sa valí na Slovensko z Bruselu“, zastavilo priamo tam. V čom mal spočívať tento proces a čím konkrétne sa mal začať, to sa nedalo z komunikácie strany zistiť.

V kampani k voľbám do EP už ĽSNS otvorene nevyslovovala tézu o vystúpení SR z EÚ (hoci oficiálne stále zbierala podpisy pod petíciu za referendum o vystúpení), zdôrazňovala iba potrebu „návratu suverenity“. Takto sa zrejme chcela vyhnúť tomu, aby bola spochybňovaná oponentmi alebo médiami ako nedôveryhodná pre rozpor medzi úsilím o zvolenie do vrcholovej inštitúcie určitého zoskupenia a deklaráciami o potrebe z tohto zoskupenia odísť.

Konsolidácii elektorátu ĽSNS pred voľbami do EP určite napomohlo účinkovanie predsedu strany Mariana Kotlebu v prezidentských voľbách. Líder ĽSNS získal v prvom kole týchto volieb podporu 222 935 občanov (čo predstavovalo 10,39% voličských hlasov). Jednou z ťažiskových tém jeho kampane bola kritika dvoch proeurópskych kandidátov – Zuzany Čaputovej a Maroša Šefčoviča. Kotleba útočil predovšetkým na ich údajnú podriadenosť voči EÚ a spreneverenie sa národným záujmom. Takéto komunikačné nastavenie následne zúročila ĽSNS aj v európskych voľbách, keď oslovovala priaznivcov s kritickým pohľadom na EÚ.

Strana tiež využila vo svoj prospech rozhodnutie Najvyššieho súdu SR v apríli 2019 vo veci návrhu generálneho prokurátora Jaromíra Čižnára z mája 2017 na jej rozpustenie pre porušenie zákona o politických stranách. Súd vyniesol rozsudok práve v období pred voľbami do EP a po takmer dvoch rokoch od doručenia podania. V roku 2006 pritom NS SR už rozpustil jednu politickú stranu s podobným profilom a na čele s tým istým politikom – Marianom Kotlebom (Slovenskú pospolitosť – Národnú stranu). A hoci podľa mnohých expertov neexistovali dôvody na odlišné rozhodnutie NS SR v prípade ďalšieho subjektu s Kotlebom na čele, tentokrát NS SR návrh generálneho prokurátora zamietol a stranu nerozpustil. Zdôvodnil svoje rozhodnutie tým, že žaloba nebola podložená a neobsahovala dostatok dôkazov na rozpustenie strany. Súd nezobral do úvahy známe a overené fakty o činnosti ĽSNS a jej predstaviteľov, ktoré by mohli jednoznačne svedčiť v prospech rozpustenia. Strana následne komunikovala posolstvo o svojej plnej legitimitate, o svojom štandardnom a demokratickom charaktere a o snahe politických oponentov bezdôvodne ju prenasledovať prostredníctvom štátnych orgánov.

V januári 2019 predseda ĽSNS Kotleba predstavil vybraných kandidátov na poslancov EP (napríklad bývalého sudcu z Popradu Miroslava Radačovského²⁵). ĽSNS vtedy uviedla, že do volieb postaví plný počet kandidátov a lídrom kandidačnej listiny bude poslanec NR SR Milan Uhrík. Napokon však Uhrík kandidoval vo voľbách až na poslednom 14. mieste. Uhrík získal vo voľbách najväčší počet preferenčných hlasov a bol zvolený do EP. S nevelkým odstupom za ním sa na druhom mieste v počte preferenčných hlasov umiestnil Radačovský, ktorý bol tiež zvolený za poslanca EP.

²⁵ Sudca Miroslav Radačovský sa stal známy škandalóznym antisemitským zdôvodnením rozsudku v neprospech prezidenta Andreja Kisku v roku 2018 v kauze sporných pozemkov (navrhoval prezidentovi sa vzdať funkcie a odsťahovať sa buď do Izraela alebo do USA). V roku 1999 sa Radačovský zviditeľnil tým, že bol pri cestnej kontrole prichytený políciou, keď prevážal vo svojom aute kokaín a ilegálne držanú strelnú zbraň.

Predseda ĽSNS Kotleba označil výsledok volieb do EP za jej „veľký úspech“, ktorý dokazuje, že strana patrí aj do európskej politiky (*Volby: Podľa Mariana Kotlebu ...*, 2019). Zvolený poslanec EP Uhrík vyhlásil, že spolu s inými podobne zmýšľajúcimi politikmi z iných štátov sa pokúsi v EP „rozbehnúť spoluprácu a vytvoriť nejakú formu, možno frakcie“, tak, aby sa „v čo najväčšej miere presadili slovenské záujmy“. Uhrík tiež naznačil zmenu v postoji strany k EÚ. Podľa neho nebola zlá myšlienka, ktorá stála pri zrode európskeho spoločenstva, zlá je len politika, ktorú EÚ uskutočňuje, tá je pre stranu neakceptovateľná. Oznámil, že podpisy, ktoré ĽSNS zbierala pod petíciu o vypísaní referenda o vystúpení z EÚ, už zbierať nebude (napriek tomuto avízu petícia zostala aj naďalej zavesená na webstránke strany, až do uzávierky tejto publikácie). Podľa Uhríka je „verejná mienka momentálne nastavená tak, že veľká časť slovenskej verejnosti o vystúpenie z Európskej únie záujem nemá“ a strana musí záujem verejnosti rešpektovať. Uhrík oznámil, že prostredníctvom pôsobenia v Bruseli sa poslanci ĽSNS pokúsia zmeniť pohľad slovenskej verejnosti na EÚ (čiže nakloniť ju v prospech vystúpenia z Únie), pričom dodal, že ak sa im nepodarí v spolupráci s politikmi z iných krajín prispieť k zmene v politike EÚ, tak „potom bude namiesto otázka, ako z Únie čo najrýchlejšie vystúpiť“ (*Zvolení zástupcovia za ĽSNS ...*, 2019).

Poslanci zvolení za ĽSNS do nijakej straníckej skupiny (frakcie) v EP nevstúpili a zostali nezaradenými poslancami. Pred voľbami Uhrík uviedol, že v prípade zvolenia do EP budú poslanci za ĽSNS „orientovať na úzku spoluprácu najmä s rovnako zmýšľajúcimi politikmi z krajín V4“.

5.1.4. Kresťanskodemokratické hnutie (KDH)

Kresťanskodemokratické hnutie (KDH) zaznamenalo v roku 2019 zisk porovnateľný so ziskom vo voľbách do EP v rokoch 2009 a 2014, bude mať v EP dva poslanecké mandáty (Ivan Štefanec, Miriam Lexmann). Z hľadiska absolútneho počtu získaných voličských hlasov – 95 588 – dosiahlo svoj druhý najlepší výsledok od roku 2004.

Pre mimoparlamentný subjekt, ktorým je KDH od roku 2016, išlo o úspech, najmä v kontexte toho, že pred voľbami z hnutia odišla poslankyňa EP, ktorá spolu s ďalším poslancom EP, tiež kresťansky orientovaným politikom, pôvodne zástupcom inej formácie, založila novú stranu s odkazom na kresťanstvo vo svojom názve. Tá sa vo voľbách profilovala ako ostrý konkurent KDH. Takisto ako konkurent KDH v týchto voľbách vystupovala ďalšia strana – dokonca priamo s odkazom na kresťanskú demokraciu v názve. Ani jedna z týchto dvoch strán sa do EP nedostala, ich sumárny zisk (okolo 6%) však bol dostatočný na to, aby sa dalo predpokladať, že vo voľbách oslovili aj určitú časť potenciálnych voličov KDH. Napriek tejto konkurencii sa KDH podarilo zabezpečiť podporu 9,69% zúčastnených voličov a tým spoľahlivo prekonať 5-percentnú hranicu potrebnú na vstup do EP (pozri tabuľku 8).

Tabuľka 8: KDH vo voľbách do EP (2004–2019)

Rok	Počet platných hlasov zúčastnených voličov	Podiel platných hlasov zúčastnených voličov (%)	Počet poslaneckých mandátov v EP
2004	113 655	16,19	3
2009	89 905	10,87	2
2014	74 108	13,21	2
2019	95 588	9,69	2

Zdroj: Štatistický úrad SR.

V decembri 2018 KDH oznámilo mená vybraných kandidátov do európskych volieb, medzi nimi aj úradujúceho poslanca EP Ivana Štefanca, ktorý bol v roku 2014 zvolený na kandidačnej listine SDKÚ-DS. Začiatkom februára 2019 predseda KDH Alojz Hlina oznámil, že kandidovať za KDH v eurovoľbách bude aj Ján Figel', bývalý predseda KDH, hlavný vyjednávač na rokovaníach o členstve SR v EÚ, prvý slovenský eurokomisár

a terajší osobitný vyslanec EÚ pre podporu slobody náboženstva alebo viery mimo EÚ. Pre nesúhlas so zaradením Figela na kandidačnú listinu sa zriekol kandidatúry Peter Stach, ktorý mal byť na kandidátke na 7. mieste. Podľa Stacha by Figel nemal kandidovať, keďže bol najviac zodpovedný za to, že sa KDH stalo v roku 2016 mimoparlamentnou silou. Stach tiež vyhlásil, že KDH by malo byť ústretovejšie k dvom ďalším kresťanským stranám a ponúknuť im možnosť vytvorenia volebnej koalície (KDH: *Lídrom kandidačnej listiny ...*, 2019).

KDH predstavilo v polovici februára 2019 aj svoj volebný program *Silné Slovensko v Európe*, ktorý v stručnej podobe (sedem tézovitých bodov) zhrnul pozície strany v európskej agende. KDH dáva do popredia problematiku rodiny a jej rozvoj, odmieta jej oslabovanie a spochybňovanie manželstva ako zväzku muža a ženy, zdôrazňuje právo na život od počatia až pro prirodzenú smrť. Paragraf s týmito ustanoveniami v programovom dokumente uzatvárajú tézy, že Európa musí byť postavená na kresťanských hodnotách a KDH bude brániť tieto hodnoty na Slovensku a v Európe (*Silné Slovensko v Európe*, 2019).

Hnutie sa prihovára za zachovanie národnej suverenity, Slovensko podľa neho musí mať právo rozhodovať o svojich národných záujmoch. Otázku rovností príležitostí vidí KDH optikou rovnakých podmienok pre občanov všetkých členských krajín EÚ. Otázku migrácie chce riešiť podporou rozvojovej spolupráce v krajinách, kde vzniká, ochranou Schengenu a posielaním ilegálnych migrantov späť do domovských krajín. Navrhuje tiež menej byrokracie pri čerpaní eurofondov, zvýšenie mobility slovenských študentov a pedagógov (*Silné Slovensko v Európe*, 2019). Otázkam inštitucionálneho rozvoja EÚ a spoločným politikám Únie v kľúčových oblastiach (ekonomika, sociálne veci, bezpečnosť, obrana) sa stručný program KDH nevenuje.

Do prípravy KDH na voľby do EP zasiahli dve dôležité udalosti, súvisiace s organizačnou integritou hnutia. Prvou bol konflikt s poslankyňou EP Annou Záborskou, ktorá bola zvolená na kandidačnej listine KDH v rokoch 2009 a 2014. Tento konflikt vyústil do založenia nového politického subjektu s kresťanským hodnotovým profilom. Druhou udalosťou

bol odchod z hnutia niekoľkých ďalších členov a založenie ešte jednej strany verbálne sa hlásiacej ku kresťanskej demokracii.

Konflikt s dlhoročnou poslankyňou EP (a predtým poslankyňou NR SR) Annou Záborskou vznikol preto, lebo jej KDH odmietlo možnosť znovu kandidovať vo voľbách po dvoch funkčných obdobiach pôsobenia v EP, pričom argumentovalo nevyhnutnosťou generačnej obmeny. V druhej polovici januára 2019 Záborská oznámila, že z KDH vystupuje a po krátkom čase sa stala spoluzakladateľkou Kresťanskej únie (KÚ), za ktorú vo voľbách do EP kandidovala. KDH označilo krok Záborskej za „nezodpovedný a sebecký“, za „trieštenie politickej scény“, „rozbíjanie hlasov kresťanských voličov“ a „uprednostnenie osobného záujmu pred záujmom celku“ (*Vyhlásenie KDH k odchodu ...*, 2019). Do novovzniknutej KÚ vstúpili dvaja bývalí krajskí predsedovia v Žilinskom a Nitrianskom kraji, Ľubomír Steiniger a Lýdia Pilková, o ktorých po ich odchode z hnutia koncom januára 2019 sa KDH vyjadrilo, že im končí mandát vo volenej funkcii a na ďalšie obdobie už zrejme zvolení nebudú. KDH tiež poukázalo na to, že v regionálnych voľbách neboli títo krajskí predsedovia hnutia zvolení do krajských zastupiteľstiev, čo „nebola dobrá vizitka“ ani pre nich samotných, ani pre hnutie (*KDH: Bývalí krajskí predsedovia ...*, 2019).

V januári 2019 niektorí bývalí členovia KDH (napríklad bývalý člen rozpočtovej rady hnutia Peter Molda) oznámili, že zakladajú novú stranu s názvom Kresťanská demokracia – Život a prosperita. KDH zareagovalo vyhlásením, v ktorom zdôraznilo, že „Slovensko nepotrebuje novú stranu vytvorenú z neúspešných politikov KDH“, obvinilo zakladateľov KDŽP z klamstva, z útokov na bývalé materské hnutie za pomoci „zneužitia témy ochrany života“ (*KDH: Slovensko novú stranu ...*, 2019).

Obidve nové kresťansky orientované strany (KÚ a KDŽP) kandidovali vo voľbách do EP, potrebnú hranicu 5% však neprekročili.

V rámci volebnej kampane KDH popri tradičných stretnutiach a diskusiách s občanmi uskutočnilo niekoľko podujatí iného, akčného typu, ktoré mali symbolizovať vzťah KDH k EÚ, napríklad splav riek Váh a Biela Orava s veľkou európskou a slovenskou vlnkou alebo vy-

nesenie na vrchol Babej hory širokoformátneho nápisu *#Eurorealisti*. KDH uvádzalo, že EÚ je to najlepšie spoločenstvo, v ktorom sa Slovensko môže nachádzať, má však aj nedostatky, ktoré sa dajú opraviť. Na zdôraznenie väzby medzi projektom európskej integrácie a kresťanskými hodnotami sa predstavitelia KDH zúčastnili na slávnostnej omši v Modrom kostolíku v Bratislave 1. mája 2019 pri príležitosti pripomenutia 15. výročia vstupu SR do EÚ. V kampani kombinovalo KDH komunikáciu o výhodách členstva v EÚ a o významnej úlohe Únie pri zabezpečení mierového života v Európe s opakovanými posolstvami o tom, že mu ako konzervatívneho subjektu záleží na národnej suverenite Slovenska a na uplatňovaní kresťanských princípov. Samo seba označovalo KDH za „eurorealistický“ subjekt.

V predvolebnom období hnutie informovalo o svojich aktivitách v rámci Európskej ľudovej strany (EPP) i o stanoviskách, ktoré zaujímalo toto združenie konzervatívnych, kresťansko-demokratických a ľudových strán v otázkach európskej a svetovej politiky. V marci 2019 KDH privítalo rozhodnutie vedenia EPP pozastaviť členstvo maďarskej strany Fidesz. Toto rozhodnutie komentoval poslanec EP Ivan Štefanec nasledovne: „EPP je postavená na princípoch kresťanstva a demokracie. Viktor Orbán ich oba porušuje. Potláča slobodu slova, šíri nenávisť a demagógiu a dovoľuje masívne rozkrádanie eurofondov“ (*EÚ: KDH aj Progresívni a Spolu ...*, 2019). Podľa Štefanca je pozastavenie členstva výstrahou a šancou pre Viktora Orbána, aby prehodnotil svoju politiku. Štefanec bol predstaviteľom KDH, ktorý najaktívnejšie komunikoval smerom k verejnosti otázky európskej integrácie a aktuálnej politiky EÚ. Aj vtedy, keď sa ako zástupca opozičného mimoparlamentného subjektu venoval problémom vnútornej politiky, vnášal do ich posúdenia európsky rozmer. Zvolení poslanci KDH vstúpili v EP do frakcie EPP.

Výsledky volieb, v ktorých KDH získalo dva poslanecké mandáty v EP, charakterizoval predseda hnutia Alojz Hlina ako potvrdenie faktu, že KDH je „dôležitou časťou kostry systému parlamentnej demokracie“. Kresťanskí demokrati sú podľa neho dôležití pre „zmenu, ktorá na Slovensku musí prísť“ (*Volby: Kresťanskí demokrati sú ...*, 2019). Hnutie

prejavilo nevôľu z toho, že hoci získalo celkovo viac voličských hlasov než SaS, v dôsledku najmenšieho zostatku delenia sa jeho poslankyňa Miriam Lexmann bude môcť ujať mandátu až po Brexite. KDH oznámilo, že pre túto skutočnosť považuje výsledok volieb za nespravodlivý a podalo sťažnosť na Ústavný súd, ten ju však promptne zamietol. V reakcii na tento krok KDH podrobilo Ústavný súd kritike za to, že rezignoval na hľadanie spravodlivosti (*Ústavný súd zamietol ...*, 2019).

KDH získalo v roku 2019 v podmienkach mimoriadne fragmentovanej stredopravej časti politického spektra a najmä pri reálnom riziku odobratia hlasov dvoma konkurujúcimi subjektmi s deklarovanou kresťanskou orientáciou celkom solídne zastúpenie v EP, porovnateľné so zastúpením v dvoch predchádzajúcich volebných obdobiach. Pre mimoparlamentnú stranu to bol nesporný úspech, ktorý sa strana bude snažiť využiť v nadchádzajúcich parlamentných voľbách 2020.

5.1.5. Sloboda a solidarita (SaS)

Strana Sloboda a solidarita sa v roku 2019 zúčastnila na voľbách do EP tretíkrát a dosiahla svoj najlepší výsledok. Vďaka 94 839 hlasom (9,62%) získala v EP dva poslanecké mandáty (Eugen Jurzyca, Lucia Ďuriš Nicholsonová), takže ich počet oproti roku 2014 zdvojnásobila (pozri tabuľku 9).

Tabuľka 9: SaS vo voľbách do EP (2009–2019)

Rok	Počet platných hlasov zúčastnených voličov	Podiel platných hlasov zúčastnených voličov (%)	Počet poslaneckých mandátov v EP
2009	39 016	4,71	-
2014	37 376	6,66	1
2019	94 839	9,62	2

Zdroj: Štatistický úrad SR.

V predchádzajúcom volebnom období zastupoval SaS v EP predseda Richard Sulík. Bol to zatiaľ jediný prípad v SR, keď politická strana kandidovala v európskych voľbách svojho najvyššieho predstaviteľa, ktorý bol aj zvolený. V apríli 2019 Sulík urobil odpočet svojho päťročného pôsobenia. Popri veľkom počte vystúpení, otázok a pozmeňovacích návrhov vyzdvihol najmä osobné nasadenie (vrátane komunikácie s eurokomisárkou Margrethe Vestager) pri pozastavení 2,5-percentného slovenského odvodu na potraviny (tzv. Dankova daň). Tento príklad Sulík použil na to, aby vyvrátil tvrdenie, že jeden poslanec v EP nič nezmôže (*Richard Sulík urobil ..., 2019*).

Na 15. výročie vstupu SR do EÚ SaS zorganizovala špeciálnu tlačovú konferenciu, na ktorej Sulík a vybraní kandidáti do EP prezentovali východiská SaS v otázke členstva krajiny v EÚ. Za najväčšie výhody, ktoré prináša EÚ, považuje SaS spoločný trh, spoločnú hranicu, spoločnú menu a eurofondy. K negatívam radí „množstvo nekvalitných potravín na domácom trhu, migračnú krízu či miliardy eur do Grécka“. Podľa SaS je „členstvo v EÚ naším kľúčovým záujmom, pozitíva jednoznačne prevyšujú negatíva a v našom najvyššom úprimnom záujme je fungujúca Európska únia“ (*15 rokov členstva ..., 2019*).

K eurovoľbám 2019 SaS vydala programový dokument *Náš hodnotový kompas do Európskeho parlamentu*, v ktorom v koncentrovanej podobe prezentovala svoje pozície v oblasti európskej integrácie. Seba označila – takisto ako konzervatívne KDH – za stranu „eurorealistov“. SaS vidí budúcnosť Slovenska v EÚ, ktorá je „stabilným priestorom pre ekonomický rozvoj a garantom politickej slobody“. Zatiaľ čo podľa SaS euroskeptici ignorujú výhody EU a eurooptimisti majú krásne ideály, ale boja sa realizovať zmeny za cenu straty popularity, eurorealisti typu SaS tvrdia, že EÚ je výborný projekt, ale potrebuje reformy, ktoré by mali priniesť viac súťaživosti a ekonomickej slobody.

Volebný program SaS rozvádza 14 princípov, ktoré zvolení poslanci za túto stranu budú v EP presadzovať. Sú to o. i. zásady právneho štátu a spoločné demokratické hodnoty, spoločný trh a štyri základné slobody Únie, dodržiavanie pravidiel bez výnimiek a diskriminácie, menej integ-

rácie, ale efektívnejšie fungovanie, európska obranná spolupráca ako doplnok k NATO, rozpočtová zodpovednosť a automatické sankcie pri porušovaniach, zoštíhlenie rozpočtu Únie, suverenita krajín v otázke daňových sadzieb, výsostná právomoc členských štátov v otázke migrácie a migračných politík. Strana vystupuje za ekonomickú liberalizáciu v rámci EÚ, za striktné dodržanie princípu subsidiarity, rešpektovanie suverenity členských štátov, flexibilitu pri voľbe i rýchlosti integrácie jednotlivými krajinami (*Náš hodnotový kompas ...*, 2019).

Pri odštartovaní kampane SaS k eurovoľbám začiatkom apríl 2019 predseda Sulík uviedol, že SaS ako „poctivá proeurópska strana“ je jedinou stranou na Slovensku, ktorá predložila konkrétny návrh, ako reformovať EÚ. Sulík bol šéfom kampane SaS a ako jeden z dôvodov pre účasť na voľbách uviedol snahu zabrániť zvoleniu „väčšieho počtu pravicových extrémistov a ľavicových populistov, ako tomu bolo v minulosti“ (*Štartujeme eurokampaň ...*, 2019). V rámci kampane SaS zorganizovala verejné podujatia v 27 mestách SR, podľa počtu členských krajín, pričom v každom z týchto miest strana približovala príslušnú krajinu cez jej národnú kuchyňu, aby pre občanov SR „Európa bola chutnejšou“.

Strana umiestnila na svoju kandidačnú listinu až piatich poslancov NR SR, dvaja z nich boli zvolení, pričom Lucia Ďuriš Nicholsonová sa stala poslankyňou EP vďaka prednostnému hlasovaniu (čiže sa prekrúžkovala na postupové miesto) a získala najväčší počet preferenčných hlasov spomedzi všetkých kandidátov strany.

Dva týždne pred hlasovaním predsedníctvo mimoparlamentnej OKS vydalo vyhlásenie, v ktorom odporučilo svojim členom a sympatizantom, aby hlasovali za SaS. Vyhlásenie sprostredkoval verejnosti predseda OKS Ondrej Dostál, ktorý bol v roku 2016 zvolený do NR SR na kandidačnej listine SaS a je členom jej poslaneckého klubu. Deklarovaná podpora OKS vyplynula zo zhody medzi dvoma subjektmi v otázkach európskej integrácie.

V predvolebnom období sa SaS venovala vybraným otázkam politiky EÚ a niektorých členských krajín. Ostro sa ohradila voči návrhu francúzskeho prezidenta Emmanuela Macrona na zavedenie európskej minimál-

nej mzdy, označila tento návrh za „totálny úlet“, ktorý prijala „so zdese-
ním“, keďže, ako uviedla vo svojom vyhlásení, „plošná minimálna mzda je
čistým nástrojom populistov“ (*Sociálne: SaS kritizuje ...*, 2019). Strana
podporila kandidatúru Laury Kövesi (Rumunsko) na funkciu európskeho
prokurátora a vyzvala slovenskú vládu, aby podporila ju, a nie francúz-
skeho kandidáta Jeana-Francoisa Bonherta. V apríli 2019 SaS privítala
odklad Brexitu, keďže podľa nej každý deň prítomnosti Veľkej Británie
v EÚ je dobrý pre Slovensko a umožňuje slovenským občanom naplno
využívať všetky slobody EÚ (*Vítame odklad ...*, 2019).

Okolnosti prezidentských volieb v marci 2019 sa premietli do postoja
strany k výberu slovenského zástupcu do Európskej komisie (EK). SaS
sa vyjadrila mimoriadne kriticky k nominácii dovtedajšieho eurokomisára
Maroša Šefčoviča na pozíciu člena EK v ďalšom funkčnom období.
Uviedla, že Šefčovič ako prezidentský kandidát „sa spreneveril hodno-
tám, ktoré vyznávajú európski sociálni demokrati i slušní ľudia“. Prezi-
dentská kampaň Šefčoviča bola podľa SaS robená v duchu „kam vietor,
tam plášť“, preto úvahy premiéra Pellegriniho o tom, že Šefčovič bude
nominovaný na pozíciu podpredsedu EK, sú podľa SaS „vrcholom cyniz-
mu“ (*Šefčovič by už mal ...*, 2019). SaS požiadala, aby nominácii člena EK
za Slovensko predchádzala dohoda vlády so stranami, ktoré po voľbách
2019 získali zastúpenie v EP. To, že premiér Pellegrini a minister zahra-
ničných vecí Miroslav Lajčák rokovali o podpore Šefčoviča s krajinami
V4, považovala SaS za „ignorovanie volebného výsledku“ (*SaS: Pellegrini
by mal ...*, 2019).

O svojom volebnom výsledku sa SaS vyjadrila ako o očakávanom, vraj
zodpovedal jej „realistickému odhadu“, zároveň však uviedla, že je „ďa-
leko od toho, aby povedala, že toto je úspech“. Predstavitelia strany
vyjadrili radosť z toho, že celkovo „vyhralo proeurópske Slovensko“
(*Voľby: Nemôžeme povedať ...*, 2019). Na problém okolo druhého mandá-
tu KDH a ústavnú sťažnosť KDH na ÚS SaS zareagovala vyhlásením, že
síce nepovažuje vládnu novelu volebného zákona, ktorá celý problém
spôsobila, za spravodlivú, ale sa nazdáva, že Štátna volebná komisia
vyložila zákon správne (*Reakcia SaS ...*, 2019).

Obaja zvolení poslanci SaS sa v Európskom parlamente začlenili do frakcie Európskych konzervatívov a reformistov (ECR). Pred voľbami, keď nebolo jasné, do akej frakcie v EP v prípade zvolenia zástupcovia SaS vstúpia, volebný líder strany Eugen Jurzyca avizoval, že „určite nevstúpi do frakcie, ktorá spochybňuje členstvo v EÚ resp. EÚ ako celok“ (*Volby: Opozícia preferuje ...*, 2019). Pôvodne SaS bola členskou stranou ALDE, v roku 2014 však predseda strany Sulík, ktorý v tom čase bol poslancom EP, z frakcie ALDE pre nesúhlas s jej postojmi vystúpil a vstúpil do frakcie ECR.

SaS účinkovala vo voľbách do EP 2019 s pomerne jasným poslanstvom, zrozumiteľným pre voličov. Strana sa profilovala ako proeurópska sila, ktorej záleží na reforme Únie, usilovala sa o bezprostrednejší kontakt s občanmi. Táto taktika jej umožnila zvýšiť svoje zastúpenie v EP oproti predchádzajúcemu funkčnému obdobiu.

5.1.6. *Obyčajní ľudia a nezávislé osobnosti (OLaNO)*

Spomedzi slovenských politických subjektov, zástupcovia ktorých boli zvolení do Európskeho parlamentu, získalo hnutie OLaNO najmenší počet mandátov – jeden (Peter Pollák). Hnutie síce v roku 2019 podporilo 51 834 občanov, čo bolo výrazne viac ako v roku 2014, keď sa OLaNO zúčastnilo na voľbách do EP prvýkrát, v percentuálnom vyjadrení však ide o menší podiel a OLaNO iba tesne prekročilo 5-percentnú hranicu potrebnú na zvolenie, získalo 5,25% hlasov (pozri tabuľku 10). Poslanec Branislav Škripek, ktorý bol v roku 2014 zvolený do EP na kandidačnej listine OLaNO a bol členom frakcie ECR, kandidoval vo voľbách 2019 za mimoparlamentnú Kresťanskú úniu, ktorá vznikla začiatkom 2019 predovšetkým ako následok osobného konfliktu v inom subjekte (KDH), tá však nezískala dostatočnú podporu pre zvolenie.

Na kandidátke OLaNO bol do EP v roku 2019 zvolený prvý slovenský poslanec rómskej národnosti, čo bola významná udalosť tak z hľadiska účasti slovenských strán na európskych voľbách, ako aj z hľadiska postavenia rómskeho obyvateľstva krajiny.

Tabuľka 10: OĽaNO vo voľbách do EP (2014–2019)

Rok	Počet platných hlasov zúčastnených voličov	Podiel platných hlasov zúčastnených voličov (%)	Počet poslaneckých mandátov v EP
2014	41 829	7,46	1
2019	51 834	5,25	1

Zdroj: Štatistický úrad SR.

Predstavitelia OĽaNO vysoko oceňovali význam členstva SR v EÚ i samotný proces integrácie v Európe pre jeho jedinečnosť. Označovali projekt EÚ za „jeden z najúspešnejších príbehov v európskych dejinách“. Zdôrazňovali predovšetkým prínos Únie k zabezpečeniu mierových podmienok na kontinente, poukazovali na ekonomický rozmer členstva v EÚ, vklad Únie do zvýšenej kvality života, do formovania medziludských kontaktov. Zároveň, ako napríklad poslankyňa NR SR Veronika Remišová, sa zmieňovali o tom, že súčasná EÚ trpí viacerými nedostatkami, i keď „Európska únia v súčasnosti je v oveľa lepšej kondícii, ako bola pred piatimi rokmi“. Hoci sa „euroskepticizmus rozmáha ako základná ideológia populistických a antisystémových strán, väčšina Európanov verí tomuto projektu“. Po vystúpení Veľkej Británie z EÚ prichádza možnosť zásadnej reformy Únie, keď treba „zreformovať jednotlivé politiky a metódy fungovania“, ako aj eurozónu, to všetko pri rešpektovaní kultúrnych a historických rozdielov medzi jednotlivými členskými krajinami (*OĽaNO ku Dňu Európy ...*, 2019).

Otázka Brexitu zaujímala vo verejnej komunikácii hnutia o európskych témach pomerne významné miesto, najmä ako odstrašujúci príklad. Brexit bol podľa OĽaNO „ukážkou toho, kam dovedú krajinu nezodpovední politici a populistí, ktorí klamú ľudí. Krajina je rozdelená, politici sa namiesto riešenia problémov ľudí už viac ako dva roky dohadujú o odchode z EÚ“. Hnutie by nechcelo, „aby sa podobná situácia opakovala v eurovoľbách a do europarlamentu sa dostali politici, ktorí

chcú spoločný projekt zničiť. Je oveľa ľahšie niečo zbúrať, ako spoločnými silami budovať a zlepšovať.“ Rozhodnutie o odklade Brexitu na koniec októbra 2019 označilo OĽaNO za „nešťastné a neefektívne“, pretože „britská vnútropolitická kríza trvá, predlžuje sa neistota ohľadom spôsobu vystúpenia Veľkej Británie z EÚ“, zatiaľ čo je „v záujme všetkých členských štátov Európskej únie, aby vystúpenie Veľkej Británie z EÚ bolo koordinované a nespôsobilo chaos v celej únii“. Hnutie trvalo na tom, aby sa pripravená dohoda medzi EÚ a Veľkou Britániou už neotvárala (*Stanovisko hnutia OĽaNO ...*, 2019).

V programe OĽaNO k voľbám do EP *Slovensko v prosperujúcej a bezpečnej Európe* sa hovorí o spoločnom hodnotovom základe Únie – demokracii, slobode a vláde zákona. Rozširovanie priestoru mieru, stability a voľného pohybu v Európe sa tu charakterizuje ako strategický záujem SR. Svoju pozíciu v otázkach európskej integrácie označilo hnutie za „eurorealizmus“ a uviedlo, že považuje za extrém tak požiadavky na odchod z Únie, ako aj snahy o neprimerané posilnenie právomocí Únie a presadenie hlbokoj integrácie hraničiacej so stratou národnej suverenity či identity. Víziou hnutia je „bezpečná a prosperujúca Únia, založená na jasných pravidlách a úcte k národnej suverenite“.

Program stanovuje osem priorít v európskej agende, ktorými sú: obnovenie dôvery v európsky projekt, spolupráca v boji proti korupcii a daňovým únikom, zachovanie slobody pohybu tovarov a osôb a prísna kontrola migračných tokov do Európy, vyššia životná úroveň aj vďaka spravodlivejším eurofondom, podpora rodiny, zdravia a vzdelávania ako pilierov prosperity, úspešná budúcnosť spoločnej meny, zahraničná politika na základoch slobody, demokracie a kresťanskej kultúry, bezpečná a obranyschopná Európa (*Slovensko v prosperujúcej a bezpečnej Európe*, 2019). Vo všetkých spomínaných oblastiach OĽaNO navrhuje uskutočnenie konkrétnych opatrení s príslušným legislatívnym, inštitucionálnym a administratívnym zabezpečením.

Program OĽaNO patril k najprepracovanejším stranickým dokumentom pripraveným pre voľby do EP 2019. Kandidáti hnutia ho predstavovali na predvolebných diskusiách pod názvom „OĽaNO v ringu“ na rôznych miestach Slovenska.

OLaNO bolo jediným relevantným politickým subjektom, ktorý vo voľbách do EP umiestnil na kandidačnú listinu svojho predsedu. Igor Matovič bol volebným lídrom hnutia, avšak niekoľko dní po odovzdaní zoznamu kandidátov vyhlásil, že v prípade zvolenia si mandát neprevezme. Oznámil, že ak nezíska 50-tisíc preferenčných hlasov, odíde z parlamentu a bude znovu kandidovať do NR v ďalších voľbách. Svoje účinkovanie vo voľbách do EP označil za skúšku dôvery zo strany voličov a zároveň ho prezentoval ako snahu zvýšiť volebnú účasť. Oznámenie o skutočnom zámere kandidovania v eurovoľbách spojil Matovič s vyslovením úvah o tom, že už nepovažuje USA za garanta bezpečnosti a záruku medzinárodnej stability, pretože za prezidenta Donalda Trumpa sa USA stali „chaosom svetovej politiky“ (*Eurovoľby: Za OLaNO ...*, 2019).

Výroky lídra OLaNO o zahraničnej politike USA a vysvetlenie motivácie kandidovať vo voľbách do EP vyvolali široký mediálny ohlas, väčšinou kritický. Kriticky zareagovali aj niektorí predstavitelia hnutia. Poslankyňa Remišová vyhlásila, že je „nebezpečné sa zahrávať z dôverou občanov“ práve vo voľbách, keď ich hlas môže niečo zmeniť. Podľa nej by voľby nemali byť „nejakým osobným prieskumom popularity politikov“ (*Remišová: Voľby by nemali ...*, 2019). Medzi Matovičom a Remišovou sa aj predtým objavovali odlišnosti v nazeraní na politiku. V júni 2019 Remišová oznámila, že odchádza z poslaneckého klubu OLaNO a vstupuje do strany Za ľudí, ktorú založil Andrej Kiska, keď ukončil pôsobenie v najvyššej ústavnej funkcii. Nie je vylúčené, že k rýchlejšiemu rozhodnutiu Remišovej o odchode z poslaneckého klubu OLaNO prispela kauza s kandidovaním Matoviča v eurovoľbách.

Niekoľko dní pred hlasovaním predseda hnutia oznámil, že odstupuje z volieb v prospech kandidáta č. 3 Petra Polláka, Róma, bývalého splnomocnenca vlády pre rómske komunity. Líder OLaNO vyzval tých voličov, ktorí mu chceli dať svoj hlas, aby krúžkovali Polláka, čo by mala byť „najlepšia odpoveď na extrémizmus“. Matovič tvrdil, že k úvahám o odstúpení z volieb ho primáli výsledky prvého kola prezidentských volieb, v ktorých veľa hlasov získali Marian Kotleba a Štefan Harabin, ako aj rast volebných preferencií ĽSNS. Práve hlasovanie za

kandidáta rómskej národnosti by malo byť podľa Matoviča odpoveďou na hrozbu fašizmu (*Matovič: Predpokladám ...*, 2019). Niekoľko dní pred vystúpením Matoviča Strana rómskej koalície oznámila, že sťahuje z volieb svojho jediného kandidáta a vyzvala voličov, aby podporili Petra Polláka.

Napokon Pollák získal najviac hlasov spomedzi všetkých kandidátov hnutia a stal sa jediným zvoleným poslancom EP za OĽaNO. Volebný výsledok svojho hnutia označil Matovič za jasnú odpoveď na extrémizmus: „Dobrý úmysel sa podaril. Peter Pollák sa stal prvým rómskym europoslancom, a ja som patrične hrdý na našich voličov. Chceli sme ukázať, že naši voliči sú iní ... a že dokážu do Európy za nás všetkých poslať signál, že nie sme rasistická ani fašistická krajina“ (*Matovič: Som hrdý ...*, 2019). Zvolenie Polláka mala byť podľa predsedu OĽaNO kompenzácia za „hanbu z toho, že v europarlamente budú za Slovensko sedieť fašistickí poslanci“ (*Dobrý úmysel ...*, 2019). Pollák vstúpil v EP do frakcie Európskej ľudovej strany (EPP).

Hnutie OĽaNO sa zúčastnilo na voľbách do EP 2019 v období preskupovania síl v stredopravej časti stranického systému SR. Toto preskupovanie, ako aj vnútorné napätia v poslaneckom klube OĽaNO v NR SR, oslabili volebnú silu hnutia, čo sa napokon odrazilo na jeho pomerne skromnom výsledku.

5.2. Strany, ktoré vo voľbách 2019 nezískali zastúpenie v európskom parlamente

5.2.1. Strana maďarskej komunity (SMK)

Strana maďarskej komunity (SMK) patri k politickým subjektom, ktoré sa zúčastnili na všetkých doterajších voľbách do Európskeho parlamentu uskutočnených v SR (v rokoch 2004 a 2009 pod názvom Strana maďarskej koalície). A hoci vo voľbách 2019 získala táto strana viac hlasov ako

vo voľbách 2014, prvýkrát od roku 2004 nebude mať svojho zástupcu v EP. SMK vo voľbách podporilo 48 929 občanov, čo predstavovalo 4,96% hlasov (pozri tabuľku 11) a k prekročeniu 5-percentnej hranice jej chýbalo okolo 400 hlasov.

Tabuľka 11: SMK vo voľbách do EP (2004–2019)

Rok	Počet platných hlasov zúčastnených voličov	Podiel platných hlasov zúčastnených voličov (%)	Počet poslaneckých mandátov v EP
2004	92 927	13,24	2
2009	93 750	11,33	2
2014	36 629	6,53	1
2019	48 929	4,96	-

Zdroj: Štatistický úrad SR.

Zníženie volebnej podpory SMK vo všetkých typoch volieb po roku 2009 súviselo predovšetkým s existenciou druhého relevantného politického subjektu, ktorý mal podporu voličov maďarskej národnosti – strany Most-Híd. Pôvodný elektorát SMK sa po založení Mostu-Híd rozdelil a od roku 2010 sa SMK ani raz neprebojovala do NR SR, i keď k zisku poslaneckých mandátov bola pomerne blízko (v každých parlamentných voľbách od roku 2010 získavala viac ako 4% hlasov). Most-Híd sa, naopak, dostal do NR SR v troch voľbách po sebe.

V iných než parlamentných voľbách boli výsledky SMK a Mostu-Híd vyrovnané. Ukázalo sa dokonca, že v tých voľbách, v ktorých bola zaznamenávaná nižšia volebná účasť (regionálne voľby, voľby so EP), bol zisk SMK oproti zisku Mostu-Híd vyšší. V takýchto voľbách SMK mala súdržnejší a mobilizovanejší elektorát. Bolo to tak aj vo voľbách do EP 2019, avšak tentokrát, na rozdiel od roku 2014, vyšší volebný zisk oproti

Mostu-Híd, ale aj oproti zisku samotnej SMK v predchádzajúcich eurovoľbách, nestačil na to, aby SMK získala poslanecký mandát.

Keďže vo voľbách 2019 neuspel ani Most-Híd, prvýkrát od roku 2004 nebude v EP zastúpená ani jedna zo strán opierajúcich sa o podporu voličov maďarskej národnosti. Zatiaľ čo v roku 2014 sa obe strany dostali do EP s jedným poslaneckým mandátom, v roku 2019 neuspela ani jedna.

SMK pripravila programový dokument s apelatívnym názvom *Zachráňme európske hodnoty!* Je najrozsiahlejší spomedzi volebných programov pripravených kandidujúcimi politickými subjektmi. Hoci v úvode dokumentu sa hovorí o EÚ ako o „takej hodnote, za zachovanie ktorej je väčšina občanov“, oveľa viac priestoru sa v ňom venuje problému, nedostatkom, nevhodným prístupom orgánov EÚ, členských krajín a ich politikov. Značná pozornosť sa tu venuje napríklad kritike centralistických tendencií, odsúdeniu ľavicovej a liberálnej ideológie, o. i. aj snahám „nadmárodného vedenia“ Únie „právne exekvovať štáty na ideologickej báze“, „pritlačiť na neposlušné štáty formou odmien a trestov“. SMK sa jednoznačne prihovára za Úniu ako spoločenstvo suverénnych národných štátov, zdôrazňuje „cieľ chrániť kresťanské kultúrne a náboženské tradície EÚ, ktoré sú naším spoločným dedičstvom“, tiež vyzýva chrániť národnú identitu (*Zachráňme európske hodnoty!*, 2019).

SMK presadzuje „bezpečnosť domoviny a Európy“ pred vonkajšou migráciou. Otázku migrácie posudzuje takmer výlučne optikou bezpečnosti domácich obyvateľov, čiastočne aj kultúrnej kompatibility migrantov, zatiaľ čo humanitárny aspekt a aspekt sociálnej integrácie migrantov sa v dokumente nespomína. Strana tiež zdôrazňuje potrebu efektívneho európskeho systému nástrojov na ochranu menších, trvá na zachovaní výšky zdrojov z fondu pre spoločnú agrárnu politiku. Je proti znižovaniu kohéznych zdrojov a za posilnenie podpory rozvoja vidieka a regiónov (*Zachráňme európske hodnoty!*, 2019).

Na kandidačnej listine SMK kandidovali vo voľbách dvaja jej bývalí predsedovia, Pál Csáky (úradujúci poslanec EP) a József Berényi. Po voľbách SMK konštatovala, že sa jej nepodarilo dosiahnuť výsledok pred piatich rokov, pretože ho „v roztrieštenej komunite čoraz ťažšie

dosiahnuť. Táto situácia je čoraz vážnejšia“ (*Ďakujeme voličom ...*, 2019). Volebný líder strany Csáky uviedol, že je to „zlá správa pre maďarskú komunitu, pretože sa tým zníži jej vplyv na európskej politickej scéne“ (*Volby: Bugár je veľká prekážka ...*, 2019). SMK zároveň vyhlásila, že vie, že jej „najbližší spojenci [v EP] v takejto situácii urobia všetko pre to, aby špecifické záujmy našej komunity nezostali nezastúpené v procese veľkých zmien, ktorý sa na úrovni Európskej únie začne už v nastávajúcich mesiacoch a bude trvať dlhé roky“. SMK zagratulovala „všetkým zvoleným poslancom Európskeho parlamentu zo Slovenska, ako aj poslancom maďarskej národnosti z Karpatskej kotliny“ (*Ďakujeme voličom ...*, 2019).

5.2.2. Slovenská národná strana (SNS)

Slovenská národná strana (SNS) sa zúčastnila na všetkých doterajších voľbách do EP konaných na Slovensku, avšak iba raz sa jej podarilo získať zastúpenie v EP (v roku 2009). V roku 2019 sa SNS do EP opäť neprebojovala, skončila so 40 330 získanými hlasmi voličov (4,09%) pod hranicou voliteľnosti (pozri tabuľku 12).

Tabuľka 12: SNS vo voľbách do EP (2004–2019)

Rok	Počet platných hlasov zúčastnených voličov	Podiel platných hlasov zúčastnených voličov (%)	Počet poslaneckých mandátov v EP
2004	14 150	2,01	-
2009	45 960	5,55	1
2014	20 244	3,61	-
2019	40 330	4,09	-

Zdroj: Štatistický úrad SR.

SNS nezverejnila nijaký programový dokument k európskym voľbám 2019. Vybrané stanoviská strany k európskej agende obsahoval jej program k voľbám do NR SR v roku 2016. V ňom SNS požadovala „zastavenie všetkých politických, ekonomických, kultúrnych a sociálnych pokusov o likvidáciu slovenského národa a jeho rozpustenie v tzv. globálnom superštáte“. Pochopenie širšieho kontextu tohto tvrdenia poskytovala preambula programu, v ktorej sa uvádzalo: „Starý kontinent v súčasnosti čelí riadenému procesu demontáže našej tradičnej civilizácie, založenej na národnom štáte, a tiež snahám o kultúrnu, politickú a etnickú likvidáciu pôvodných európskych národov. Mnohí Európania sa v čase svojej stratenej identity spoliehajú na Slovensko, ktoré je ešte stále ich zdravým srdcom“ (*Slovenská národná strana. Volebný program ...*, 2016).

V roku 2016 SNS považovala EÚ za organizáciu, ktorú bolo potrebné „dôsledne reformovať“, kritizovala, že národné kompetencie sa nachádzajú v „byrokratickom zovretí Bruselu“, poukazovala na to, že multikulturalizmus má „zhubný vplyv na národné spoločenstvá starého kontinentu“. Ako o svojej prioritě hovorila vtedy o podpore „rozvoja myšlienky slovanskej vzájomnosti“ a o úlohe SR ako „iniciátora a koordinátora perspektívnej a prospešnej spolupráce štátov slovanských národov“ (*Slovenska národná strana. Volebný program ...*, 2016).

Po viac ako troch rokoch, ktoré uplynuli od parlamentných volieb 2016, citované stanoviská SNS v oblasti európskej integrácie a európskej politiky zostávajú súčasťou stranického kréda, dopĺňajú ich však deklarácie predsedu strany Andreja Danko o výhodách členstva v Únii (Schengen, spoločná mena, spoločný digitálny trh, prípadne spoločná európska armáda ak vznikne), o vhodnosti rozšírenia EÚ o balkánske krajiny (Srbsko, Čierna Hora, Severné Macedónsko), o V-4 ako o formáte, ktorý „chce EÚ reformovať“, o tom, že EÚ sa „musí reformovať, ak chce prežiť“. Pred voľbami do EP Danko poukazoval na to, že je potrebné, aby „prišli noví politickí lídri, ktorí nastavia lepšie fungovanie, novú komunikáciu a pripravia reformu Európskej únie“, že je „dôležité dostať do Európskeho parlamentu ľudí, ktorí nebudú zabúdať na svoje domovy“ Predseda SNS v tejto súvislosti vyhlásil: „Všetci sa

nádejame, že najbližšie európske voľby prinesú nových dynamických lídrov EÚ, ktorí budú partnermi najväčších svetových lídrov“ (*Andrej Danko: V4 je formát ...*, 2019). Spomedzi všetkých predstaviteľov SNS, ktorí sa pred voľbami do EP vyjadrovali o EÚ, zaujímal Danko voči Únii najústretivejšie stanoviská, čo mohlo zrejme vyplývať z jeho účinkovania vo funkcii predsedu NR SR.

SNS kandidovala vo voľbách troch poslancov NR SR, vrátane Jaroslava Pašku, ktorý v období 2009–2014 zastupoval SNS v EP. Na 3. mieste na kandidačnej listine bol lekár Pavol Dubček, syn Alexandra Dubčeka. Strana považovala jeho súhlas s kandidatúrou za prejav dôvery, predseda SNS sa mu za to verejne poďakoval (*Andrej Danko: Dubček vstúpil ...*, 2019). Hoci volebný líder SNS Paška avizoval v polovici apríla 2019, že strana povedie aktívnu kampaň v rôznych prostrediach s použitím rôznych metód oslovenia občanov, kampaň SNS bola nevýrazná a málo oslovujúca.

V predvolebnom období zástupcovia SNS komunikovali smerom k verejnosti skôr obranárske postoje voči prichádzajúcim vonkajším podnetom, napríklad odmietnutie Istanbulskeho dohovoru (údajne „pretlačeného neoliberalnou vetvou v Únii“), odmietnutie globálneho kompaktu pre migráciu, odmietnutie ponuky USA na modernizáciu slovenských vojenských letísk, ktorá podľa SNS mala obmedzovať suverenitu SR. Tieto postoje sa týkali aj podnetov súvisiacich s členstvom v EÚ, pričom boli prezentované spôsobom, ktorý skôr živil negatívne vnímanie EÚ („Slovensko už nebude smetiskom potravín pre západnú Európu“ – k problému dvojitej kvality potravín (*Eva Antošová: Slovensko už nebude ...*, 2019) alebo: „Zahraniční [európski] obchodníci zdierali slovenských dodávateľov výrobkov a na ich úkor profitovali“ – k neprimeraným podmienkam v obchodných vzťahoch a ku kauze novely zákona z dielne SNS, ktorú slovenský parlament musel zrušiť po doručení nesúhlasného stanoviska EÚ) (*Eva Antošová: SaS a OĽaNO ...*, 2019). Kritický postoj Európskej komisie komentovala začiatkom apríla 2019 ministerka pôdohospodárstva Gabriela Matečná (SNS) takto: „Som pobúrená, že EK použila voči suverénnemu štátu takýto nástroj, ktorý bol v EÚ využitý len niekoľkokrát, a to ešte proti členským štátom na východe EÚ. Som zhro-

zená, že EK si dovoľí ponížiť Národnú radu Slovenskej republiky a pod tlakom lobistov takto zasiahne do národnej legislatívy“ (*Európska komisia pozastavuje ...*, 2019). Takto nastavenou komunikačnou stratégiou SNS nedokázala osloviť dostatok voličov a stala sa jedným z troch slovenských parlamentných subjektov bez zastúpenia v EP.

Výsledky svojej strany predseda SNS Danko odmietol po voľbách komentovať. Strana oznámila, že volebné výsledky rešpektuje a že je jej ľúto, že voliči uverili ĽSNS. Podľa SNS „čas ukáže, že pán Kotleba v gardistickej uniforme len ublíži slovenskej národnej politike doma aj v zahraničí“ (*Volby: Podľa SNS ...*, 2019).

5.2.3. Kresťanská únia (KÚ)

Kresťanskú úniu (KÚ) podporilo vo voľbách 37 974 občanov, čo tvorilo 3,85 % hlasov zúčastnených voličov. Bol to druhý najväčší – po koalícii PS-Spolu – volebný zisk subjektu, ktorý sa zúčastnil v roku 2019 na voľbách do EP prvýkrát.

Iniciátormi vzniku KÚ boli kresťanskí politici združení okolo europoslankyne za KDĽ Anny Záborskej, ktorá v januári 2019 vystúpila zo svojho materského hnutia, lebo ju odmietlo znova umiestniť na kandidačnú listinu vo voľbách do EP, a Branislava Škripeka, europoslancu, zvoleného v roku 2014 do EP na kandidátke OĽaNO, o nominovaní ktorého do volieb 2019 jeho pôvodné hnutie už neuvažovalo. Iniciátori vzniku nového kresťanského subjektu sa v januári 2019 dohodli so zástupcami už existujúcej politickej strany Nezávislé fórum, zaregistrovanej v roku 1998, o výmene štatutára a vo februári 2019 premenovali Nezávislé fórum na Kresťanskú úniu. Takto sa zakladatelia KÚ vyhlili zbieraním 10-tisíc podpisov občanov potrebných na registráciu novej strany. Obaja iniciátori založenia KÚ kandidovali vo voľbách do EP – Anna Záborská ako volebná líderka a Branislav Škripek ako kandidát číslo 2.

Strana zverejnila programový dokument *Volby do Európskeho parlamentu 2019*, v ktorom zhrnula svoje východiská v európskej agende.

Ako kresťanský a konzervatívny subjekt KÚ zdôrazňovala predovšetkým nevyhnutnosť uplatňovať „pôvodnú víziu kresťanských zakladateľov a otcov európskeho projektu – kresťanské dedičstvo Európy a zakladajúce princípy solidarity, subsidiarity a ľudskej dôstojnosti, ktoré z neho pramenia“. Podľa strany v poslednom čase dochádza v EÚ k oslabovaniu týchto princíпов, pričom k ich obnove môže prispieť práve Slovensko, ktoré je „rovnocenným a rešpektovaným členským štátom a náš hlas musí zaznieť rovnako, ako musia byť rešpektované naše kresťanské tradície a hodnoty v mierovom spoložití s ostatnými krajinami nášho spoločenstva“ (*Volby do Európskeho parlamentu 2019*. 2019). Svoj prístup k EÚ charakterizuje volebný dokument KÚ ako „konštruktívnu kritiku“.

Popri návrate k základným hodnotám EÚ zaraďuje strana k svojim prioritám v európskej agende ľudskú dôstojnosť, rodinu, ekonomiku a hospodárstvo, zahraničné veci a obranu, slobodu a boj proti modernému otroctvu. Vo všetkých týchto tematických oblastiach navrhuje KÚ taký model fungovania, ktorý by mal kombinovať prvky národnej suverenity štátov so spoločnými politikami, založenými na uplatňovaní kompetencií orgánov únie. Strana sa hlási k „ukotveniu Slovenska v euroatlantických štruktúrach a k prozápadnému smerovaniu“ (*Volby do Európskeho parlamentu 2019*. 2019).

Zástupcovia KÚ v predvolebnom období komunikovali svoje postoje (vrátane tých kritických) voči problémom v EÚ prevažne vo vecnej podobe, bez vyvolávania negatívnych emócií (Škripek takýto postoj označoval slovom „eurorealizmus“). Boli však radikálni v presadzovaní vlastného chápania kresťanského konzervativizmu, ktoré prezentovali v tzv. kultúrno-etických otázkach, v otázkach rodiny a reprodukčného správania. Napríklad, Anna Záborská v máji 2019 zverejnila na svojom profile FB nasledujúci status: „Na pôde Európskej únie roky bojujem za ochranu života, podporu rodiny, proti gender ideológii, Istanbulskému dohovoru či natláčaniu potratov africkým krajinám. Žiadam poslancov a ďalších predstaviteľov Európy, aby neprekračovali právomoci európskych zmlúv, aby netlačili štáty k podpore potratov či

pseudoludských práv pre LGBTI, aby nemíňali naše peniaze na vnucovanie týchto ideológií, ktoré polarizujú a rozbíjajú Európsku úniu. Moje skúsenosti, rešpekt v zahraničí a kontakty budem aj naďalej využívať v boji za práva nenarodených a zomierajúcich, za rodinu, proti genderovej ideológii, za dôstojný život pre každého, za to, aby sme sa v EÚ mali všetci lepšie“.

Ostro kriticky sa predstavitelia KÚ vyjadrovali na adresu KDH a jeho jednotlivých predstaviteľov, najmä predsedu Alojza Hlinu, ktorého obviňovali z opustenia pôvodných princípov hnutia. Občas tiež kritizovali OĽaNO a jeho lídra Igora Matoviča.

KÚ síce vo voľbách 5-percentnu hranicu potrebnú na vstup do EP neprekročila, líderka strany Záborská však po voľbách vyhlásila, že získané hlasy sú „signálom toho, že projekt Kresťanskej únie má budúcnosť“. Podľa nej volebné výsledky ukázali, že „Kresťanská únia neberie hlasy KDH, ale ponúka alternatívu pre kresťanov, ktorí doteraz volili iné strany“ (*Kresťanská únia: Začíname ...*, 2019).

5.2.4. *Sme Rodina*

So ziskom 3,23% hlasov zúčastnených voličov (podpora od 31 840 občanov) hnutie Sme Rodina sa stalo jedným z troch parlamentných subjektov, ktoré vo voľbách do EP 2019 neprekročili 5-percentnú hranicu. V európskych voľbách toto hnutie účinkovalo v roku 2019 prvýkrát. Ťažiskom jeho volebných aktivít – najmä ku koncu kampane – sa stalo zviditeľňovanie partnerských väzieb na zoskupenie európskych radikálno-euroskeptických strán.

Hnutie Sme Rodina nezverejnilo k voľbám do EP špeciálny programový dokument. Na kandidačnú listinu nominovalo troch úradujúcich poslancov NR SR (dalo ich na prvé tri miesta), pričom zdôrazňovalo, že kandidátom strany v týchto voľbách je aj prvý slovenský kozmonaut Ivan Bella.

Heslom kampane hnutia bolo „Menej Bruselu – viac zdravého rozumu“. O tom, ako Sme Rodina vníma existujúce väzby medzi Slovenskom

a EÚ, sa dalo usudzovať na základe výrokov predsedu Borisa Kollára a volebného lídra Petra Pčolinského. Prvý uvádzal: „V slovenskom parlamente musíme často prijímať rôzne nezmyselné nariadenia a aproximácie z Bruselu. Naši kandidáti by mali obhajovať záujmy Slovenska v Bruseli, a nie záujmy Bruselu na Slovensku, aby europoslanci vedeli, akými reálnymi problémami tu ľudia žijú“. Podľa druhého sú „bruselskí politici čoraz viac odtrhnutí od reality v jednotlivých členských štátoch, a aj slovenskí europoslanci sú tiež celkom odtrhnutí od problémov života na Slovensku“ (*Predstavujeme našich kandidátov ...*, 2019).

Kollár síce pozitívne hodnotil „myšlienku zakladania EÚ, voľný pohyb ľudí, kapitálu a služieb“, vyhlásil však, že mu „vadí federalizácia“, ktorú odmieta. Predseda Sme Rodina uviedol, že o Slovensku „rozhodujú ľudia, ktorí neboli nami volení“, že Európska komisia „nemá s nami nič spoločné“ (*RTVS: Zahraničná politika ...*, 2019).

Protikladnosť krajiny a Únie bola hlavným motívom, ktorý sa objavoval v komunikačných aktivitách hnutia v období prípravy na voľby.

Ešte väčšmi bol tento motív zvýraznený aktivitami, súvisiacimi s pričlenením Sme Rodina k hnutiu Európa národov a slobody (ENF), zoskupeniu euroskeptických a krajne pravicových subjektov, v ktorom sa združili strany na čele s Marine Le Penovou, Matteom Salvinim, Heinzom-Christianom Strachem, ako aj iné euroskeptické subjekty (česká SPD, nemecká AfD, holandská PVV apod.).

Hnutie Sme Rodina vstúpilo do ENF vo februári 2019, nadviazalo partnerstvo s talianskou stranou Lega. V máji 2019, dva týždne pred voľbami, zorganizovalo v Bratislave konferenciu „Za Európu suverénnych národov“ za prítomnosti zástupcov spomínaných strán, vrátane Marine Le Penovej. Podujatie malo silnú verejnú odozvu. Počas konania konferencie pred hotelom River Park svoj nesúhlas s názormi jej účastníkov demonštrovalo niekoľko desiatok občianskych aktivistov. V tejto súvislosti sa predseda Sme Rodina Kollár ohradil proti tvrdeniam, že jeho hnutie sa spája s extrémistickými stranami. Podľa neho „jedným z najjasnejších dôkazov, ktoré popierajú extrémizmus, xenofóbiu, fašizmus, nacionalizmus v negatívnom slova zmysle je fakt, že

Národne združenie, Liga, Alternatíva pre Nemecko, Strana slobodných FPÖ, Sme Rodina sú ochotné spolupracovať na medzinárodnej úrovni, práve preto, aby túto Európu zachránili v zmysle pôvodného konceptu spoločnej Európy založeného na mieri a spoločnom hospodárskom raste, na princípe subsidiarity a v rámci zdravého rozumu" (*Boris Kollár: V jednote je sila ...*, 2019).

Podľa Kollára sú extrémisti tí, ktorí chcú vystúpiť z Európskej únie a na druhej strane sú to „liberáli, neomarxisti a slniečkári“. Tvrdil, že cieľom strán združených v hnutí Európa národov a slobody je „opraviť Európsky dom“ (*Konferencia: Extrémizmus ...*, 2019). Poslanec NR SR za Sme Rodina Ľudovít Goga, ktorý má v hnutí na starosti medzinárodné kontakty, na bratislavskej konferencii uviedol, že strany združené v tomto spolku nechcú Európu „pod americkou hegemoniou, afrikanizovanú ani pod vplyvom Číny“. Goga vyhlásil: „Rozhodne sme za zachovanie Európskej únie, ale chceme, aby sa zmenšil vplyv Bruselu“ (*Konferencia: Extrémizmus ...*, 2019).

Niekoľko dní pred hlasovaním sa predseda Sme Rodina Kollár zúčastnil na predvolebnom podujatí strany Lega v Miláne. Keďže počítal s dobrými volebnými výsledkami partnerských strán v Európe, vyhlásil, že očakáva, že „Európa národov a slobody bude jedna z najsilnejších, ak nie najsilnejšia frakcia a o to jednoduchšie môžeme potom v Europarlamente presadiť svoje predstavy“ (*Boris Kollár: V jednote je sila ...*, 2019). Svojím vlastným výsledkom však hnutie Sme Rodina k celkovému zisku radikálno-euroskeptických strán v EP nijako neprispelo, keďže nezískalo ani jeden poslanecký mandát.

V priebehu niekoľkých týždňov to bol druhý volebný neúspech hnutia (v prezidentských voľbách v marci 2009 kandidát Sme Rodina Milan Krajniak získal iba 2,77% hlasov). K svojim skromným výsledkom vo voľbách do EP hnutie uviedlo, že výsledky týchto volieb rešpektuje, ale nazdáva sa, že „eurovoľby sú pre slovenských voličov príliš vzdialené, o čom svedčí aj nízka volebná účasť“ (*Voľby: Podľa predstaviteľov ...*, 2019).

5.2.5. Most-Híd

Strana Most-Híd sa v roku 2019 zúčastnila na európskych voľbách druhýkrát a v dôsledku slabšieho výsledku stratila zastúpenie v EP. Podporilo ju 25 562 občanov. Spomedzi všetkých parlamentných strán získal Most-Híd najmenej hlasov – 2,59% zúčastnených voličov (pozri tabuľku 13). Hlavnou príčinou volebného neúspechu strany bola fragmentácia elektorátu skladajúceho sa do značnej miery z občanov maďarskej národnosti v situácii, keď o ich priazeň súťažili viaceré politické subjekty vrátane dvoch relevantných strán so zameraním na oslovenie práve týchto voličov – samotného Mostu-Híd a SMK.

Tabuľka 13: Most-Híd vo voľbách do EP (2014–2019)

Rok	Počet platných hlasov zúčastnených voličov	Podiel platných hlasov zúčastnených voličov (%)	Počet poslaneckých mandátov v EP
2014	32 708	5,83	1
2019	25 562	2,59	-

Zdroj: Štatistický úrad SR.

Most-Híd sa profiluje ako proeurópsky orientovaný subjekt, ktorý jednoznačne vyzdvihuje pozitíva členstva Slovenska v EÚ. Návrhy na reformy Únie prezentuje v prevažne konštruktívnej podobe. V programovom dokumente k voľbách do EP *15 bodov pre lepšiu Európu* strana predložila súbor konkrétnych krokov, ktoré by sa mohli, resp. mali uskutočniť s cieľom zvýšenia efektivity pôsobenia inštitúcií EU a prehĺbenia integrácie EÚ tam, „kde to bude užitočné alebo nevyhnutné“. Hlavným zámerom je „vylepšiť“ Úniu.

Most-Híd zdôrazňuje, že nechce „európsky superštát“; EÚ nemá dosťávať nové zbytočné kompetencie a musí rešpektovať kompetencie členských štátov. V kompetencii národných štátov, napríklad, má zostať

prijímanie utečencov a ekonomických migrantov. Ochrana národnostných menšín by však mala byť garantovaná na úrovni EÚ v podobe minimálnych štandardov. Ochrana spravodlivosti a právneho štátu by mala byť zabezpečená tak na národnej, ako aj na celoeurópskej úrovni (15 bodov pre lepšiu Európu, 2019).

Ochrana životného prostredia a podpora menej rozvinutých regiónov, podpora rodičovstva, občanov v staršom veku a mládeže, starostlivosť o zdravotne postihnutých ľudí – vo všetkých týchto oblastiach Most-Híd vidí priestor na prijatie opatrení na celoeurópskej úrovni. Strana chce odbúrať zbytočnú byrokraciu, je proti obchodnému protekcionizmu, vystupuje za navýšenie finančných zdrojov na podporu činnosti samosprávnych orgánov a občianskych iniciatív (15 bodov pre lepšiu Európu, 2019).

Vo svojom programovom dokumente Most-Híd uvádza, že nepodporuje vstup Turecka do EÚ, podporuje však vstup Srbska a Čiernej Hory (vstup ďalších balkánskych štátov chce „prísne posúdiť“). Strana navrhuje „armádu optimalizáciu európskej obrannej spolupráce namiesto centralizovanej európskej armády“ a vystupuje za „efektívnu obrannú spoluprácu v rámci NATO“ (15 bodov pre lepšiu Európu, 2019).

Lídrom kandidátky Mostu-Híd vo voľbách 2019 bol europoslanec József Nagy. Kampaň strany prebiehala v období stagnácie resp. poklesu jej volebných preferencií. Tento pokles sa najprv prejavil slabým výsledkom predsedu Mostu-Híd Bélu Bugára, kandidáta strany v prezidentských voľbách (v prvom kole získal 3,10 % hlasov), a následne sa odrazil aj na slabšom výsledku strany vo voľbách do EP.

Most-Híd vyjadril sklamanie z toho, že sa „80 percent voličov rozhodlo neovplyvniť chod európskych dejín“, čím „poskytli priestor aj tým, ktorí našu krajinu chcú vyviešť zo spoločenstva, vďaka ktorému sa aj na Slovensku žije lepšie, slobodnejšie a v mieri“ (Aktualizácia – Voľby: Podľa Most-Híd ..., 2019). Sklamanie strany pramenilo aj z toho, že v ďalšom volebnom období nebudú v EP zastúpení Maďari žijúci na Slovensku. Líder kandidátky Mostu-Híd Nagy za hlavnú príčinu slabšieho výsledku svojej strany označil jej účasť vo vládnej koalícii so Smerom-SD a SNS (J. Nagy: „Platíme cenu ..., 2019). Predstavitelia Mostu-Híd vyslovili znepokojenie z toho, že zastúpenie v EP získala extrémistická ĽSNS.

5.2.6. Kresťanská demokracia – Život a prosperita (KDŽP)

Strana Kresťanská demokracia – Život a prosperita (KDŽP) získala vo voľbách do EP 2,06% hlasov zúčastnených voličov (hlasovalo za ňu 20 374 občanov). Tento novozaložený politický subjekt mal ustanovujúci snem v apríli 2019.

KDŽP založili niektorí bývalí členovia KDH nespokojní s jeho smerovaním za súčasného vedenia, ako aj konzervatívne a národne orientovaní kresťanskí aktivisti, medzi nimi Štefan Kuffa, v rokoch 2012–2016 poslanec NR SR za OĽaNO. Štefan Kuffa, brat známeho kazateľa Mariana Kuffu, bol zvolený na ustanovujúcom sneme za predsedu KDŽP a stal sa jej volebným lídrom vo voľbách do EP. Svoju stranu samotní jej zakladatelia označili za „kuffovcov“. Marian Kuffa stranu podporil ihneď po jej založení, oznámil, že vo voľbách do EP bude hlasovať „za brata“.

Ako jeden zo smerov svojej činnosti KDŽP určila „úsilie o prosperujúce Slovensko, chrániace život, a za Európsku úniu, ktorá sa vráti k svojmu pôvodnému poslaniu poskytovať bezpečnosť a prosperitu, a nie propagovať ideológie genderizmu a agendu proti rodine a životu“ (*Ustanovujúci snem ...*, 2019).

Volebný líder KDŽP v rozhovore pre TASR poskytol pomerne vyvážený názor na EÚ. Vo vecnej podobe formuloval výhrady voči súčasnému stavu Únie a načrtnol možné východiská pri riešení problémov (*EÚ potrebuje silné hranice ...*, 2019). V kampani KDŽP k eurovoľbám však prevažovala ostrá až útočná kritika EÚ v duchu náboženského a nacionálneho euroskepticizmu a „kultúrnej vojny“.

KDŽP viedla kampaň pod heslom „Zastavme zlo z Istanbulu priamo v Bruseli“, aby – ako uvádzali predstavitelia strany – „sabránilo presadzovaniu gender politiky pod patronátom EÚ“. Dokument KDŽP *Program strany k eurovoľbám* sa skladal z niekoľkých viet. Strana chcela posilniť v EP „kresťanské a národné sily“, „strážiť a presadzovať záujmy a potreby Slovákov“ tak, aby ich pravidlá EÚ „nešikanovali“, „presadiť spoločnú ochranu schengenských hraníc pred nezákonnou migráciou“. Vyzývala k „presadeniu rovnoprávneho postavenia Slovákov ... aby pre-

stali byť občanmi druhej kategórie“, k „odmietnutiu gender ideológie a podpore tradičných rodín pre zastavenie vymierania Európy“ (*Program strany k eurovoľbám*, 2019).

KDŽP navrhovala „zrušiť ekonomické sankcie voči Ruskej federácii a nastoliť atmosféru spolupráce namiesto konfrontácie“. KDŽP tvrdila, že „Európu nechce rozbiť, ale posilniť jej pôvodný charakter“, že „chce ukončiť, aby Európa bola dekadentným politickým projektom, ktorý po svete rozširuje ideológie proti národu a životu“ (*Program strany k eurovoľbám*, 2019).

Predstavitelia strany varovali pred „islamizáciou Európy“ a „fašistickým liberalizmom“ (*Islamizácia Európy ...*, 2019). Odmietli návrhy na reformu EÚ z dielne francúzskeho prezidenta Emmanuela Macrona, ktorého označili za „prezidenta dekadentných ideológií, ktoré nemajú oporu vo vlastných národoch“ (*Macron chce na kresťanov ...*, 2019). Kritizovali KDĽH a jeho predstaviteľov za ich prístup k spolupráci s „liberálmi“, zaútočili na hnutie Sme Rodina za to, že uzatvorilo spojenectvo s Marine Le Penovou, ktorá údajne svojho času označovala krajiny strednej Európy za „parazitov“. Zároveň KDŽP prejavovala ústretovosť a sympatie k slovenským politikom Štefanovi Harabinovi a Marianovi Kotlebovi.

Predseda KDŽP Kuffa zhodnotil volebný výsledok svojej strany ako úspech. Uviedol, že KDŽP síce „prepadla vo veľkých mestách, pretože tam ešte nemáme zázemie, ale na vidieku sme dosahovali krásne výsledky“, pričom zdôraznil, že to dosiahli „po dvoch mesiacoch činnosti politickej strany, bez financií“ (*Štefan Kuffa: Prieskumné agentúry ...*, 2019).

6. Volebné výsledky: európska a domáca rovina

Na základe volebných výsledkov budú mať zastúpenie v EP v období 2019–2024 štyri zo siedmich politických subjektov zastúpených v NR SR v období 2016–2020 prostredníctvom vlastných poslaneckých klubov (Smer-SD, ĽSNS, SaS a OĽaNO). Zastúpenie v EP získali aj tri mimo-

parlamentné subjekty – KDH, PS a Spolu (dva posledné subjekty kandidovali v rámci dvojkoalície, ich poslanci v EP sa však zaradili do dvoch rôznych frakcií). Mimo EP zostali 3 parlamentné subjekty – SNS, Most-Híd a Sme Rodina. Zastúpenie v EP stratila mimoparlamentná SMK.

Výsledky volieb do EP v SR sa dajú posudzovať v dvoch rovinách. Tou prvou je rovina európska, ktorá súvisí s konfiguráciou politických síl v EP, t. j. s pomerom síl medzi jednotlivými stranickými frakciami. Tou druhou je rovina domáca, ktorá súvisí so súťažou medzi stranickými zoskupeniami (vládna koalícia vz. opozícia) a jednotlivými politickými subjektmi.

Slovenské strany delegovali svojich zástupcov v EP do nasledujúcich frakcií (stranických skupín): EPP – 4 +1 (Spolu – 2, OĽaNO – 1 a KDH – 1+1); S&D – 3 (Smer-SD – 3); RE – 2 (PS – 2); ECR – 2 (SaS – 2). Mimo stranických frakcií zostali dvaja zvolení poslanci ĽSNS, ktorí budú mať status nezaradených (pozri tabuľku 14).

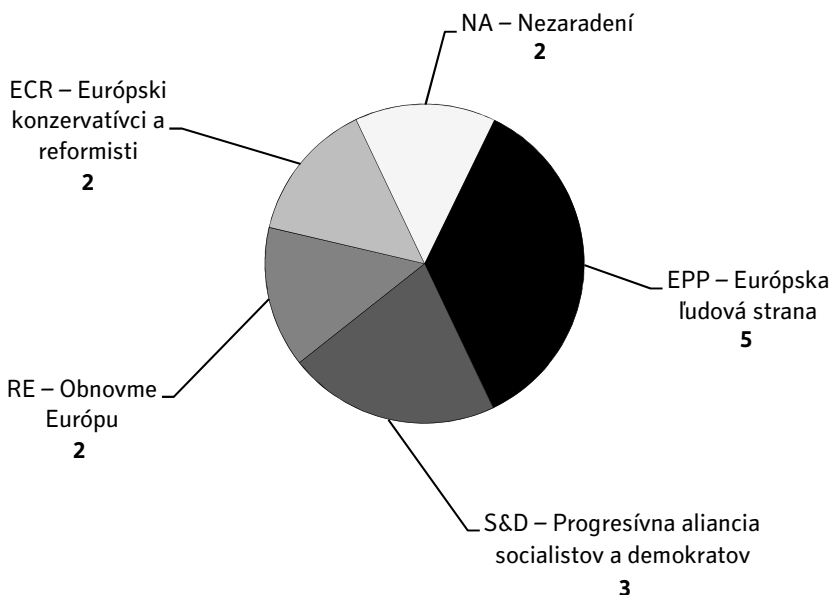
Tabuľka 14: Voľby do EP 2019 na Slovensku: zastúpenie slovenských strán vo frakciách EP

Frakcia v EP	Počet mandátov v EP od SR	Strany v SR
Európska ľudová strana (EPP)	5	Spolu, KDH, OĽaNO
Progresívna aliancia socialistov a demokratov (S&D)	3	Smer-SD
Obnovme Európu (RE)	2	PS
Európski konzervatívci a reformisti (ECR)	2	SaS
Nezaradení	2	ĽSNS

Zdroj: Európsky parlament, 2019.

Najviac poslaneckých mandátov a tým de facto víťazom eurovoľieb (i keď relatívnym) na Slovensku sa stala Európska ľudová strana (EPP) s piatimi poslaneckými mandátmi. Druhou v poradí je Progresívna aliancia socialistov a demokratov (S&D) s tromi poslaneckými mandátmi. Po dva mandáty získali zoskupenie Obnovme Európu (RE) a Európski konzervatívci a reformisti (ECR). Dvaja poslanci zostali nezaradení (pozri graf 1).

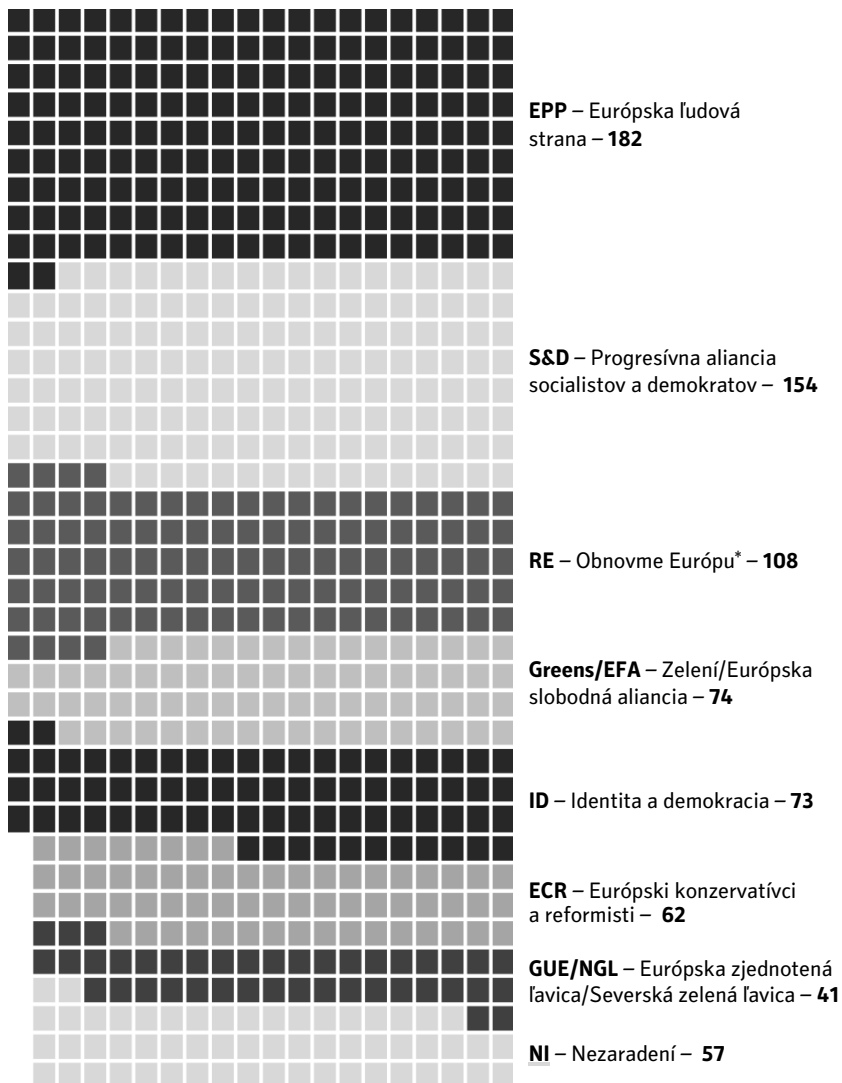
Graf 1: Voľby do EP 2019 na Slovensku: Rozdelenie poslaneckých mandátov podľa príslušnosti k frakciám v Európskom parlamente (celkový počet poslancov 14)

Zdroj: Európsky parlament, 2019.

Celkové rozdelenie mandátov v EP po voľbách 2019 ukazuje graf 2.

Graf 2: Volby do EP 2019: Rozdelenie poslaneckých mandátov medzi frakciami v Európskom parlamente (celkový počet poslancov 751)

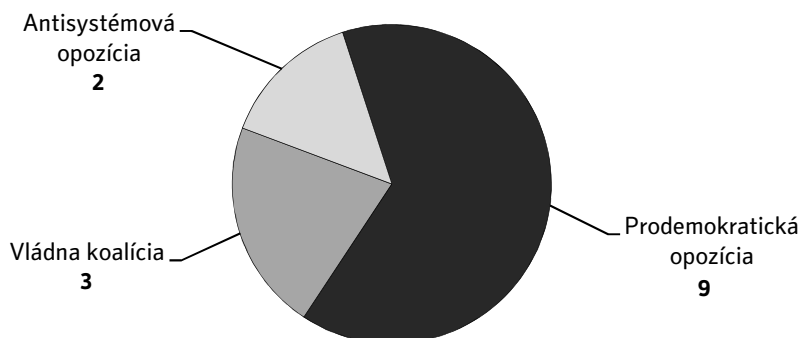

Poznámka: * Frakciu vytvorili poslanci strán združených v ALDE, poslanci francúzskeho hnutia La République En Marche!, rumunskej Freedom, Unity and Solidarity Party a niekoľkých menších formácií.

Zdroj: Európsky parlament, 2019.

Pri posudzovaní domácej roviny výsledkov európskych volieb 2019 je možné konštatovať, že ich absolútnym víťazom sa stala prodemokratická parlamentná a mimoparlamentná opozícia (PS-Spolu, KDH, SaS, OĽaNO), ktorá získala deväť poslaneckých mandátov zo štrnástich. Vládna koalícia, zastúpená Smerom-SD, získala tri mandáty. Antisystémová opozícia zastúpená ĽSNS získala dva mandáty (pozri graf 3).

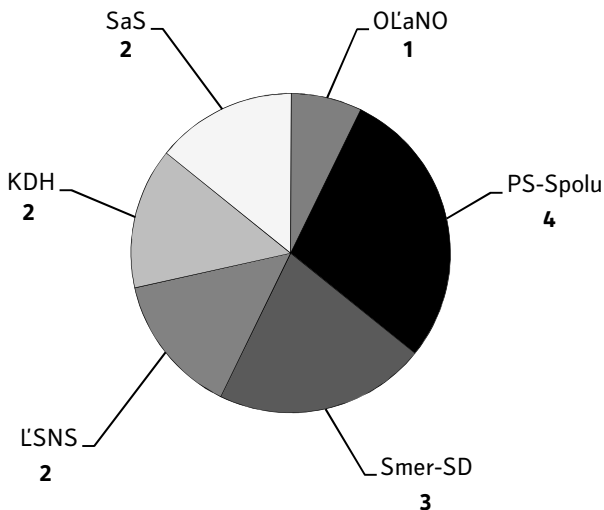
Graf 3: Voľby do EP 2019 na Slovensku: Rozdelenie poslaneckých mandátov medzi vládnu koalíciu, parlamentnou a mimoparlamentnou prodemokratickou opozíciou a antisystémovou opozíciou (celkový počet poslancov 14)

Zdroj: Štatistický úrad SR, 2019.

Relatívnym víťazom volieb do EP v SR spomedzi jednotlivých subjektov sa stala koalícia PS-Spolu, ktorá získala najväčší počet mandátov – štyri (pozri graf 4).

Graf 4: Voľby do EP 2019 na Slovensku: Rozdelenie poslaneckých mandátov medzi jednotlivými politickými stranami (celkový počet poslancov 14)

Zdroj: Štatistický úrad SR, 2019.

V eurovoľbách 2019 sa výrazne prejavil personálny faktor. Vďaka preferenčnému hlasovaniu mandáty získali šiesti kandidáti a kandidátky – z PS-Spolu (2), L'SNS (2), SaS (1) a OĽaNO (1). To predstavuje až 42,8% z celkového počtu zvolených poslancov, čo je pozoruhodný výsledok. Do EP sa dostali vďaka prednostnému hlasovaniu obidvaja poslanci zvolení za L'SNS, pričom jeden z nich (kandidoval ako poslanec NR SR) sa nachádzal na poslednom mieste na kandidačnej listine.

7. Záver

Výsledky volieb do EP 2019 v SR boli ovplyvnené pohybmi, ku ktorým došlo na stranícko-politickej scéne krajiny a v spoločenskej atmosfére v rokoch 2018–2019 v dôsledku turbulentných udalostí. Tieto pohyby ovplyvnili schopnosť jednotlivých strán mobilizovať priaznivcov vo volebných aktoch. Výsledky volieb ukázali, aká je miera efektivity komunikácie politických strán s obyvateľmi o tzv. európskej agende a do akej miery sú európske témy prioritné pre priaznivcov jednotlivých politických strán. Signalizovali aj rozdiely v miere lojality voličov voči subjektom, s ktorými sa politicky a hodnotovo identifikujú.

Voľby určili na funkčné obdobie 2019–2024 zastúpenie politických strán pôsobiacich na Slovensku v jedinom orgáne EÚ vytváranom občanmi členských štátov prostredníctvom priamej voľby. Dvanásť poslancov za SR bude pôsobiť v štyroch poslaneckých skupinách (frakciách), pričom tri z nich – EPP, S&D, RE – patria do exekutívnej väčšiny, ktorá určila podobu Európskej komisie, kým štvrtá – ECR – pôsobí v opozícii. Dvaja zástupcovia zo Slovenska budú v dôsledku svojho radikálneho protiintegračného profilu pôsobiť mimo straníckych frakcií.

Prvok kontinuity z predchádzajúceho funkčného obdobia EP 2014–2019 sa vo výsledkoch volieb v roku 2019 prejavil predovšetkým pokračovaním solídneho zastúpenia Slovenska v európskom straníckom mainstreame (EPP, S&D, RE, ECR), i keď oproti predchádzajúcemu obdobiu v trochu zmenenom pomere (výraznejším zastúpením v RE a slabším v EPP, S&D a ECR).

Diskontinuitný prvok sa prejavil v tom, že Slovensko delegovalo do EP zástupcov extrémistického xenofóbneho a eurofóbneho prúdu, ako aj v tom, že v EP prvýkrát od roku 2004 nebudú mať zastúpenie politické subjekty opierajúce sa o podporu voličov maďarskej národnosti. Najvýraznejšia diskontinuita sa však prejavila na personálnom zložení skupiny poslancov zo Slovenska – až 12 zo 14 poslancov predtým v EP nepôsobilo.

Voľby do Európskeho parlamentu 2019 rozhodli o podobe slovenského stranícko-politického zastúpenia v jednom z vrcholových orgánov

Európskej únie. Reálnu konfiguráciu politických síl v krajine v kontexte udalostí dvoch posledných rokov určia parlamentné voľby v roku 2020. Výsledky európskych volieb 2019 v SR – aj s prihliadnutím na ich otázku reprezentatívnosť v dôsledku pomerne nízkej volebnej účasti – naznačili rozdielnu schopnosť súčasných politických subjektov mobilizovať priaznivcov. Tento osobitný test môže mať pre niektoré politické strany praktický význam: môže im pomôcť zasiahnúť po parlamentných voľbách 2020 do mocenského usporiadania v štáte a pričiniť sa zmeny, ktoré očakáva široká verejnosť.

Zoznam použitých skratiek názvov kandidujúcich politických subjektov

EDS – Európska demokratická strana
HL – Hlas ľudu
KDH – Kresťanskodemokratické hnutie
KDŽP – Kresťanská demokracia - Život a prosperita,
KÚ – Kresťanská únia
ĽSNS – Ľudová strana Naše Slovensko
NAJ – Národ a jednota
NK – Národná koalícia
OLaNO – Obyčajní ľudia a nezávislé osobnosti
PS-Spolu – Progresívne Slovensko - Spolu
SaS – Sloboda a solidarita
SKS – Slovenská konzervatívna strana
SĽS – Slovenská ľudová strana
Smer-SD – Smer - sociálna demokracia
SMK – Strana maďarskej komunity
SNS – Slovenská národná strana
SP – Strana práce
StaNK – Starostovia a nezávislí
SZS – Strana zelených Slovenska

Zoznam použitých skratiek názvov frakcií v EP

EPP – Európska ľudová strana

S&D – Progresívna aliancia socialistov a demokratov

RE – Obnovme Európu

Greens/EFA – Zelení/Európska slobodná aliancia

ID – Identita a demokracia

ECR – Európski konzervatívci a reformisti

GUE/NGL – Európska zjednotená ľavica/Severská zelená ľavica

NI – Nezaradení

Pramene

15 bodov pre lepšiu Európu. 2019 – <https://www.most-hid.sk/sk/volby-do-europskeho-parlamentu-2019>

15 rokov členstva v EÚ: V našom úprimnom záujme je fungujúca Európska únia. 1.5.2019 – <https://www.sas.sk/detail/5216/15-rokov-clenstva-v-eu-v-nasom-uprimnom-zaujme-je-fungujuca-europska-unia/obsah>

Andrej Danko: Dubček vstúpil do SNS. Bude kandidovať do Európskeho parlamentu s lídrom kandidátky, 1. podpredsedom Jaroslavom Paškom. 20.2.2019 – <https://www.sns.sk/andrej-danko-dubcek-vstupil-do-sns-bude-kandidovat-do-europskeho-parlamentu-s-lidrom-kandidatky-1-podpredsedom-jaroslavom-paskom/>

Andrej Danko: V4 je formát, ktorého sa ostatné štáty nemusia báť, ale ide o formát, ktorý chce EÚ reformovať. 25.3.2019 – <https://www.sns.sk/andrej-danko-v4-je-format-ktoreho-sa-ostatne-staty-nemusia-bat-ale-ide-o-format-ktory-chce-eu-reformovat/>

Aktualizácia – Volby: Podľa Most-Híd sa 80 percent voličov rozhodlo neovplyvniť chod európskych dejín in: SITA, 26.5.2019

Beblavý: Spolu a Progresívne Slovensko pôjdu do eurovoľieb spoločne in: SITA, 6.2.2019

Blaha hovorí o kríze ľavice a je presvedčený, že europarlament bude ďalej „slniečkový“ in: WebNoviny.sk, 27.5.2019 – <https://www.webnoviny.sk/blaha-hovori-o-krize-lavice-a-je-presvedceny-ze-europarlament-bude-dalej-slnieckovy/>

Boris Kollár: V jednote je sila, preto sme vstúpili do hnutia Európa národov a slobody. 13.5.2019 – <https://hnutie-smerodina.sk/aktuality/boris-kollar-v-jednote-je-sila-preto-sme-vstupili-hnutia-europa-narodov-slobody/>

Dobrý úmysel sa podaril, som na slovenských voľičov hrdý, vyhlásil Matovič in: SITA, 27.5.2019

Ďakujeme voľičom za hlasy vyjadrujúce ich podporu. 26.5.2019 – <https://www.mkp.sk/sk/2019/05/26/dakujeme-volichem-za-hlasy-vyjadrujuce-ich-podporu>

Eurovoľby: Za OĽaNO kandiduje Matovič, mandát si však prevziať neplánuje in: SITA, 27.2.2019

Európska komisia pozastavuje „Odvod z reťazcov“. Lobisti reťazcov mali informáciu už mesiac a pol dopredu. 2.4.2019 – <https://www.sns.sk/europska-komisia-pozastavuje-odvod-z-retazcov-lobisti-retazcov-mali-informaciu-uz-mesiac-a-pol-dopredu/>

EÚ: KDH aj Progresívni a Spolu vítajú pozastavenie členstva Fideszu v EPP in: SITA, 21.3.2019

Europoslankyňa Smeru Smolková: Pellegrini by bol perfektný predseda strany in: Pravda, 4.4.2019 – <https://spravy.pravda.sk/domace/clanok/507841-europoslankyna-smeru-smolkova-pellegrini-by-bol-perfektny-predseda-strany/>

EÚ potrebuje silné hranice a reformu v akcieschopnosti, tvrdí Š. Kuffa in: TASR, 29.4.2019 – <https://www.teraz.sk/najnovsie/eu-potrebuje-silne-hranice-a-reformu-v/392459-clanok.html>

Eva Antošová: SaS a OĽaNO svojimi vyjadreniami vlastne hovoria, aby zahraniční obchodníci zdierali slovenských dodávateľov výrobkov a na ich úkor profitovali. 14.5.2019 – <https://www.sns.sk/eva-antosova-sas-a-olano-svojimi-vyjadreniami-vlastne-hovoria-aby-zahranicni-obchodnici-zdierali-slovenskych-dodavatelov-vyrobkov-a-na-ich-ukor-profitovali/>

Eva Antošová: Slovensko už nebude ďalej smetiskom potravín pre západnú Európu. 17.4.2019 – <https://www.sns.sk/eva-antosova-slovensko-uz-nebude-dalej-smetiskom-potravin-pre-zapadnu-europu/>

Fico, Robert (2019): *Projekt EÚ musíme rozvíjať, nie demontovať* in: *Hospodárske noviny*, 30.4.2019 – <https://komentare.hnonline.sk/komentare/1933181-projekt-eu-musime-rozvijat-nie-demontovat>

Islamizácia Európy sa dá odvrátiť konkrétnymi rozhodnutiami. 28.4.2019 – <http://www.kdzp.sk/islamizacia-euro-py-sa-da-odvratit-konkretnymi-rozhodnutiami/>

J. Nagy: *„Platíme cenu za to, že sme súčasťou tejto vládnej koalície“.* 27.5.2019 – <https://www.most-hid.sk/sk/j-nagy-platime-cenu-za-ze-sme-sucastou-tejto-vladnej-koalicie>

Kampaňujúci Jozef Mihál dvakrát obišiel Slovensko, usporiadal 71 prednášok o materskej. 18.5.2019 – <https://stranaspolu.sk/index.php?page=post&pid=82>

KDH: Bývalí krajskí predsedovia Ľubomír Šteininger a Lýdia Pilková odchádzajú z KDH in: SITA, 28.1.2019

KDH: Lídrom kandidačnej listiny do májových eurovolieb bude súčasný europoslanec Ivan Štefanec in: SITA, 16.2.2019

KDH: Slovensko novú stranu vytvorenú z neúspešných politikov KDH nepotrebuje in: SITA, 17.1.2019

Koalícia PS a Spolu poďakovala voličom aj dobrovoľníkom a vyzvala k ďalšiemu spájaniu síl do parlamentných volieb. 27.5.2019 – <https://stranaspolu.sk/index.php?page=post&pid=86>

Konferencia: Extrémizmus je podľa Kollára to, čo bolo v SR posledných 30 rokov in: SITA, 13.5.2019

Krempaský, Ján (2019): *Fico: Blaha má len farbisté vyjadrenia* in: *Sme*, 21.5.2019 – <https://domov.sme.sk/c/22125269/fico-blaha-ma-len-farbiste-vyjadrenia.html>

Kresťanská únia: Začíname prvé kolo rozhovorov o spájaní kresťanských síl do parlamentných volieb in: SITA, 27.5.2019

Macron chce na kresťanov zriadiť myšlienkovú políciu. 28.4.2019 – <http://www.kdzp.sk/macron-chce-na-krestanov-zriadiť-myslienkovu-policiu/>

Markíza: Beňová považuje mandáty, ktoré by v eurovoľbách získali poslanci za L'SNS, za stratené in: SITA, 26.5.2019

Matovič: Predpokladám, že niektorí ľudia z OĽaNO podľahnú Kiskovi in: *Sme*, 21.5.2019 – <https://domov.sme.sk/c/22125424/matovic-sulik-neznasa-hlinu-hlina-neznasa-sulika-a-kollara-kollar-neznasa-hlinu.html>

Matovič: Som hrdý na našich voličov. Do Európy posielame dobrého človeka a fundovaného odborníka. 27.5.2019 – <http://www.obycajnιλudia.sk/aktualita/matovic-som-hrdy-na-nasich-volicov-do-euro-py-posielame-dobreho-cloveka-a-fundovaneho-odbornika>

Na čo sa chceme v Európe sústrediť – Prečo je dobré byť sebavedomým hlasom v Európe. 2019 – <https://strana-smer.sk/aktuality/blogy/post/sebavedome-slovensko-v-europe>

Náš hodnotový kompas do Európskeho parlamentu. 2019 – <https://eurovolby2019.sk/sas-hodnotovy-kompas-do-euro-pskeho-parlamentu>

Naše Slovensko. Noviny Ľudovej strany, ročník 2, číslo 2, 2019 – <http://www.naseslovensko.net/wp-content/uploads/2019/05/noviny-lsns-2019-05.pdf>

Ol'aNO ku Dňu Európy: Ak chce byť EÚ úspešná, musí prejsť reformou.
9.5.2019 – <http://www.obycajniludia.sk/aktualita/olano-ku-dnu-europy-ak-chce-byt-eu-uspesna-musi-prejst-reformou/>

Ondrejkovič, Ľuboš (2019): *Lídrom PS sa dnes stal Michal Truban*, 8.5.2019 – <https://www.progresivne.sk/lidrom-ps-sa-dnes-stal-michal-truban/>

Pellegrini, Peter (2019): *Časovaná Európa in: Hospodárske noviny*, 14.5.2019 – <https://komentare.hnonline.sk/komentare/1940413-casovana-europa>

Predstavujeme našich kandidátov na poslancov Európskeho parlamentu.
19.2.2019 – <https://hnutie-smerodina.sk/aktuality/predstavujeme-nasich-kandidatov-na-poslancov-europskeho-parlamentu/>

Program. Progresívne Slovensko – Spolu. 2019 – <https://progresivnespolu.sk/program>

Program strany k eurovoľbám. 2019 – <http://www.kdzp.sk/eurovolby-2019>

Progresívne Slovensko a Spolu - občianska demokracia vytvorí proeurópsku koalíciu. 6.2.2019 – <https://www.progresivne.sk/2626-2/>

Raši, Richard (2019): *Volme tak, aby vyhralo aj Slovensko, aj EÚ in: Hospodárske noviny*, 15.5.2019 – <https://komentare.hnonline.sk/komentare/1941151-volme-tak-aby-vyhralo-aj-slovensko-aj-eu>

Reakcia SaS na ústavnú sťažnosť KDĽH. 4.6.2019 – <https://www.sas.sk/detail/5303/reakcia-sas-na-ustavnu-staznost-kdh/obsah>

Remišová: Voľby by nemali byť osobný prieskum popularity in: SITA,
27.2.2019

Richard Sulík urobil odpočet práce v EP, vyzdvihol pozastavenie osobitného odvodu. 5.4.2019 – <https://www.sas.sk/detail/5147/richard-sulik-urobil-odpocet-prace-v-ep-vyzdvihol-pozastavenie-osobitneho-odvodu/obsah>

RTVS: Volby do EP prehrala podľa Blanára parlamentná opozícia in: SITA, 1.6.2019

RTVS: Zahraničná politika by mala ísť z jedného centra, vraví Kollár in: SITA, 19.5.2019

SaS: Pellegrini by mal o komisárovi rokovať s úspešnými stranami v eurovoľbách in: SITA, 29.5.2019

Silné Slovensko v Európe. 2019 – <http://kdh.sk/eurovolby-program/>

Slovenska národná strana. Volebný program pre silný štát 2016–2020. 2016 – http://sns.sk/wp-content/uploads/2017/04/volebny_program_2016.pdf

Slovenská vláda sa na tvrdý Brexit nepripravuje. Spolu predstavilo kroky, ktoré by znížili škody pre slovenských občanov a podnikateľov. 16.1.2019 – <https://stranaspolu.sk/index.php?page=post&pid=66>

Slovensko v prosperujúcej a bezpečnej Európe. 2019 – <http://www.obycajniludia.sk/volby-do-ep-2019/program/>

Sme: Smer by sa mal zamyslieť, ale už úprimne, hovorí Beňová o výsledkoch eurovoľieb in: SITA, 26.5.2019

Sociálne: SaS kritizuje Macronov návrh zaviesť európsku minimálnu mzdu in: SITA, 6.3.2019

Spolu: Mimoparlamentná strana postaví do eurovoľieb kompletnú kandidátku in: SITA, 1.1.2019

Stanovisko hnutia OĽaNO k mimoriadnemu samitu o Brexite. 11.4.2019 – <http://www.obycajniludia.sk/aktualita/stanovisko-hnutia-olano-k-mimoriadnemu-samitu-o-brexite/>

Šefčovič by už mal v Európskej komisii skončiť. 18.5.2019 –
<https://www.sas.sk/detail/5264/sefcovic-by-uz-mal-v-europskej-komisii-skoncit/obsah>

Šimečka: Pôsobenie ĽSNS v europarlamente bude hanba (rozhovor s Danieľou Hajčákovou) in: *Sme*, 27.5.2019 –
<https://domov.sme.sk/c/22130019/eurovolby-2019-simecka-boj-sa-zacina-nanovo-rozhovor.html>

Šimečka z PS a Spolu: Pod dva mandáty to bude neúspech (rozhovor s Nikoľou Bajanovou) in: *Sme*, 11.5.2019 –
<https://domov.sme.sk/c/22117678/simecka-pod-dva-mandaty-to-bude-neuspech-rozhovor.html>

Štartujeme eurokampaň, chceme spraviť Európsku úniu chutnejšou. 23.3.2019 – <https://www.sas.sk/detail/5101/startujeme-eurokampan-chceme-spravit-europsku-uniu-chutnejsou/obsah>

Štefan Kuffa: Prieskumné agentúry mali za úlohu hovoriť, že máme nie 0%, ale 0,0%, aby ľudia odradili nám dať hlas in: SITA, 27.5.2019

Ustanovujúci snem KDŽP v Šaštíne. 28.4.2019 –
<http://www.kdzp.sk/ustanovujuci-snem-kdzp-v-sastine/>

Ústavný súd zamietol našu sťažnosť k eurovoľbám. 26.6.2019 –
<http://kdh.sk/ustavny-sud-zamietol-nasu-staznost-k-eurovolbam/>

Vítame odklad Brexitu, každý deň Británie v EÚ je dobrý pre SR. 11.4.2019 –
<https://www.sas.sk/detail/5164/vitame-odklad-brexitu-kazdy-den-britanie-v-eu-je-dobry-pre-sr/obsah>

Voľby: Bugár je veľká prekážka pre spoluprácu strán Most-Híd a SMK, tvrdí Csáky in: SITA, 27.5.2019

Voľby do Európskeho parlamentu 2019 – <https://krestanskaunia.sk/volebny-program/>

Volby: Kresťanskí demokrati sú podľa Hlinu dôležití pre zmenu na Slovensku
in: SITA, 26.5.2019

Volby: Nemôžeme povedať, že dva mandáty v Európskom parlamente sú úspech, tvrdí SaS in: SITA, 26.5.2019

Volby: Opozícia preferuje sociálny program a tradičné hodnoty in: SITA, 22.5.2019

Volby: Podľa Mariana Kotlebu patrí ĽSNS aj do európskej politiky in: SITA, 27.5.2019

Volby: Podľa predstaviteľov hnutia Sme rodina boli eurovolby pre slovenských voličov príliš vzdialené in: SITA, 26.5.2019.

Volby: Podľa SNS Kotleba ublíži národnej politike, výsledky volieb však rešpektuje in: SITA, 26.5.2019

Volby: Výsledky znamenajú pre Smer dôvod na zamyslenie in: SITA, 26.5.2019

Vyhlasenie KDĽH k odchodu A. Záborskej. 21.1.2019 –
<http://kdh.sk/vyhlasenie-kdh-k-odchodu-a-zaborskej/>

Vystúpenie predsedu vlády Petra Pellegriniho k eurovoľbám v RTVS in: SITA, 22.5.2019

Zachráňme európske hodnoty! 2019 –
<https://www.mkp.sk/sites/www.mkp.sk/files/2019-05/EP-program-SMK.pdf>

Zvolení zástupcovia za ĽSNS idú do Bruselu so snahou zreformovať EÚ in:
TASR, 27.5.2019

VÝSLEDKY VOLIEB DO EURÓPSKEHO PARLAMENTU 2019 V SR: VOLEBNÁ ÚČASŤ A ÚSPEŠNOSŤ STRÁN

JOZEF ZAGRAPAN

1. Úvod

V dňoch 23. až 26. mája 2019 sa v Európskej únii uskutočnili v poradí dvanáste voľby do Európskeho parlamentu. Tie sa konajú od roku 1979 každých päť rokov, pričom pravidlom je, že sa uplatňuje systém pomerneho zastúpenia. Voľby sa v jednotlivých krajinách odlišujú len v nastavení systému a v rozdelení krajín na jeden alebo viacero volebných obvodov. V niektorých krajinách, ako je napríklad Belgicko či Luxembursko, zvyknú byť voľby povinné. Vo voľbách v roku 2019 bolo rozdelených 751 mandátov, pričom očakávané vystúpenie Veľkej Británie tento počet zníži na 705 a zvyšné mandáty sa pridelia štátom, ktoré sú podľa aktuálneho rozdelenia znevýhodnené.

Čo sa týka volebnej účasti, zisku strán a priebehu volieb, najznámejšou teóriou spojenou s voľbami do Európskeho parlamentu je tzv. teória druhoradých volieb (Reif – Schmitt, 1980), ktorá ich dáva do kontrastu s tzv. prvoradými voľbami – buď prezidentskými alebo parlamentnými, podľa politického systému krajiny. Podľa tejto teórie sú pre európske voľby charakteristické viaceré špecifiká. Po prvé, vyznačujú sa nízkou

volebnou účasťou, čo je spôsobené sčasti názorom občanov, že v nich ide o menej ako v prvoradých voľbách a sčasti tiež menším úsilím politických strán mobilizovať voličov. Po druhé, voľby sú zamerané väčšmi na národné ako európske témy. Voliči sú pri výbere ovplyvnení národnou politickou arénou a aj strany mobilizujú na národné témy, pričom otázky európskeho významu hrajú menšiu rolu. Po tretie, teória predpokladá prehru vládnucich strán, keďže európske voľby otvárajú možnosť vyjadriť nespokojnosť sklamaných voličov s ich pôsobením vo vládných pozíciách. Po štvrté, predpokladajú sa taktiež straty veľkých politických strán na úkor menších. Z toho neprofitujú len menšie strany, ale aj strany radikálne, protestné a populistické. Po piate, dôležitým faktorom vplyvujúcim na zisk strán v európskych voľbách je i čas ich konania v rámci národného volebného cyklu. Ak sa konajú tesne po parlamentných voľbách, vládne strany sú ešte vždy populárne a ich zisk odráža zisk z prvoradých volieb. Avšak ak sa konajú uprostred volebného cyklu, vládne strany dosahujú spodnú hranicu podpory. Európske voľby konané tesne pred dôležitými národnými voľbami odrážajú náladu v spoločnosti a strany sú odmeňované na základe svojho výkonu v národnej aréne, pričom podľa cyklických vzorcov vládne strany zaznamenávajú úbytok podpory. Tieto predpoklady teórie druhoradých volieb boli viackrát testované, pričom ešte vo voľbách v roku 2014 väčšina z nich platila, až na výnimky v niektorých krajinách. Napriek tomu, že voľby 2019 priniesli fenomén tzv. Spitzenkandidátov (hlavný líder a kandidát každej politickej strany na pozíciu predsedu Európskej komisie) i napriek väčšej politizácii európskych tém ostali podľa niektorých výskumov predpoklady teórie druhoradých volieb stále valídne (pozri napríklad Schmitt – Toygür, 2016).

Na druhej strane, napriek pretrvávajúcemu národnému charakteru európskych volieb sa otázky európskej integrácie v ostatných rokoch a desaťročiach stávajú diskutovanými témami v kampaniach a stratégiách strán počas volebnej súťaže, hlavne v situáciách, keď dokážu ovplyvniť výsledky volieb. Voliči sa stále primárne rozhodujú na základe domácich tém, ale po získaní informácií a posilnení povedomia o nadnárodných otázkach sú naklonení upraviť rozhodovanie aj s ohľadom na tieto problémy. Často to závisí od rozsahu a stupňa politizácie Európskej únie

v národnej debate, pričom čím väčšími sú diskutované témy európskeho významu, tým je pravdepodobnejšie, že voliči budú nimi ovplyvnení pri výbere politickej strany vo voľbách (Viola, 2015). Európske témy tak majú čoraz väčšiu váhu a ak voliči berú európske voľby ako významnejšie než v minulosti, strany sa musia prispôbiť svojim voličom.

Tieto predpoklady nenarúšajú tézy teórie druhoradých volieb, objavuje sa však aj alternatívny model, ktorý vyzdvihuje dôležitosť „Európy“ v týchto voľbách, pričom vychádza z troch predpokladov (Hix – Marsh, 2007; Viola, 2015), ktoré sa splnili aj vo voľbách v roku 2019. Po prvé, v európskych voľbách sa väčšími darí stranám Zelených. Po druhé, získavajú radikálne a extrémne strany, či už na ľavej alebo pravej strane politického spektra. Po tretie, v európskych voľbách slávia úspech protieurópske strany. Vo voľbách v roku 2019 platil prvý predpoklad predovšetkým v Nemecku, kde Zelení skončili so ziskom 21% na druhom mieste a európska skupina Zelení/Európska slobodná aliancia zvýšila počet svojich mandátov z 52 z roku 2014 na 74. Naopak v Taliansku a Francúzsku zvíťazili krajne pravicové strany Liga (Lega) a Národné zhromaždenie (Rassemblement National). Zisk mandátov zaznamenala aj belgická Vlaams Belang. Dôležitú úlohu hrali európske témy vo Veľkej Británii, kde voľby potvrdili rozdelenie spoločnosti na štiepanej línii pro-EU a anti-EU, teda zotrvanie v Európskej únii vz. Brexit. Proeurópske strany si síce posilnili pozície, no víťazom sa s 32 percentami stala Strana pre Brexit.

1. Voľby do EP 2019 na Slovensku

Na Slovensku sa voľby do Európskeho parlamentu konali v sobotu 25. mája 2019. Vzhľadom na prebiehajúce voľby v iných krajinách mohli byť oficiálne výsledky zverejnené až po zatvorení volebných miestností vo všetkých členských štátoch, teda po skončení hlasovania v Taliansku v nedeľu o 23:00. Podobne ako v parlamentných voľbách, aj v európskych voľbách sa na Slovensku volí listinným pomerným systémom. Slovensko tvorí jeden volebný obvod a na to, aby sa strana mohla zúčastniť na prerozdeľovaní mandátov, musí získať viac ako päť percent odovzda-

ných hlasov. Voliť mohli občania, ktorí dovŕšili 18. rok života a volení mohli byť občania starší ako 21 rokov. Voliči mohli udeliť dva preferenčné hlasy a celkovo sa malo prideliť 14 mandátov. Po rozšírení Európskej únie o Rumunsko a Bulharsko Slovensku pripadlo 13 mandátov; zmena by mala nastať po odchode Veľkej Británie a štrnásty mandát mal byť podľa novely zákona pridelený strane, ktorá vykázala najmenší zostatok delenia. V tomto prípade išlo o Kresťanskodemokratické hnutie (KDH).

Volebná účasť na Slovensku, 22,74%, bola síce v roku 2019 značne vyššia ako vo voľbách 2014 (13,05%), opäť však ostala najnižšia zo všetkých krajín Únie. Európske inštitúcie, Únia a členstvo v nej vníma slovenská verejnosť prevažne pozitívne. Napríklad podľa prieskumu *Eurobarometer 91. 1.* (2019) pred voľbami do Európskeho parlamentu v roku 2019 by v prípadnom referende o vystúpení Slovenska z Európskej únie hlasovalo 69% opýtaných proti vystúpeniu a podľa 78% respondentov má Slovensko z členstva v EÚ prospech. Rovnaký podiel respondentov deklaroval, že to čo európskych občanov spája, je dôležitejšie ako to, čo ich rozdeľuje (*Flash Eurobarometer 40211*, 2019). Napriek týmto postojom pretrváva u väčšiny voličov nezáujem o európske voľby, pričom tento rozpor je pre Slovensko charakteristický dlhodobo (Krivý, 2009).

Tabuľka 1: Prehľad volebnej účasti vo voľbách do Európskeho parlamentu od roku 2004 na Slovensku a priemer za všetky štáty EÚ (v %)

	Voľby 2004	Voľby 2009	Voľby 2014	Voľby 2019
Slovensko	16,97	19,64	13,05	22,74
Priemer EÚ	45,47	42,97	42,61	50,94

Zdroj: Európsky parlament/Kancelária na Slovensku, 2019.

Na druhej strane možno na Slovensku, podobne ako inde v Európe, pozorovať čoraz väčší prienik európskych tém do domáceho verejného diskurzu a volebných kampaní, ich rastúci vplyv nielen na voličov, ale aj na politické strany. Niekoľko rokov po vstupe do Európskej únie bolo badať len slabú europeizáciu politických strán. Vplyv členstva v tomto spoločenstve

na stranickú organizáciu a programy politických strán bol obmedzený. Ak neberieme do úvahy zmeny vyvolané voľbami do Európskeho parlamentu, žiadne iné výrazné zmeny nenastali. V oblasti politických tém dotýkajúcich sa Únie bola medzi stranami vo väčšej miere zhoda a strany nepociťovali potrebu pozdvihnúť svoje preferencie na európsku úroveň s cieľom ovplyvňovať európsku politiku (Haughton – Rybář, 2009). Pod vplyvom členstva Slovenska v Únii i vďaka predsedníctvu v Európskej únii, ale aj pod vplyvom európskych tém na domácu politickú situáciu, keď napríklad nehody v európskych otázkach viedli k pádu vlády vedenej premiérkou Ivetou Radičovou, sa však európske otázky postupne dostávajú do povedomia spoločnosti a začínajú formovať politickú scénu na Slovensku. V priebehu rokov je možné zaznamenať zmeny nielen v programoch či v organizácii strán, ale aj v štiepení politických strán, v straníckej súťaži a v modeloch straníckeho systému. V neposlednom rade je europeizácia viditeľná aj v nadnárodných zapojeniach a nadstraníckej spolupráci politických strán a v ich členstve v európskych politických formáciách (Leška, 2015).

Výsledky volieb v roku 2019 boli pokračovaním „politického zemetrasenia“ (Spáč, 2019), pričom boli do značnej miery ovplyvnené udalosťami, ktoré hýbali Slovenskom v posledných rokoch a tiež prezidentskými voľbami, ktoré sa konali tesne predtým, do istej miere aj výsledkami komunálnych volieb, ale aj udalosťami a otázkami, ktoré boli dôležité v európskom priestore, ako je napríklad hlbšia integrácia EÚ alebo odchod Veľkej Británie z Únie. Prvýkrát v histórii volieb sa víťazom stala mimoparlamentná politická sila – koalícia strán Progresívne Slovensko a Spolu (PS-Spolu). Naopak, strana Smer-Sociálna demokracia (Smer-SD) prvýkrát po mnohých rokoch vo voľbách s pomerným volebným systémom nezvítazila. Ešte výraznejšie oproti parlamentným voľbám v roku 2016 však stratili ďalšie vládne strany: Slovenská národná strana (SNS) ani strana Most-Híd neprekročili 5% klauzulu. Naopak antisystémová Ľudová strana – Naše Slovensko (ĽSNS) si vylepšila výsledok a vo voľbách do Európskeho parlamentu skončila tretia. Úspešné bolo aj KDĽ, ktoré nemalo zastúpenie v Národnej rade Slovenskej republiky, ale vo voľbách do Európskeho parlamentu získalo dva mandáty. Strany parlamentnej opozície Sloboda a solidarita (SaS) a Obyčajní ľudia a nezávislé

osobnosti (OLaNO) oproti parlamentným voľbám taktiež stratili. Spomedzi opozičných strán neúspech zaznamenalo hnutie Sme Rodina, ktorému sa nepodarilo získať 5% hlasov. Vo voľbách do Európskeho parlamentu 2014 získala mandát Slovenská demokratická a kresťanská únia, ktorá však v roku 2019 nekandidovala a je na celoštátnej úrovni marginálnou stranou. Strana maďarskej komunity (SMK), ktorá získala vo voľbách 2014 mandát, dosiahla vo voľbách 2019 iba 4.96% hlasov a získala mandátu jej tesne unikol. Ani jedna zo strán reprezentujúcich maďarskú menšinu tak v týchto voľbách neprekročila potrebnú klauzulu.

Pri predstavovaní výsledkov na úrovni okresov a obcí budeme venovať pozornosť stranám, ktoré získali zastúpenie v Európskom parlamente.

Tabuľka 2: Voľby do EP: zisky hlasov a mandátov, zvolení kandidáti a ich miesto na kandidátnej listine

Strana	Počet hlasov (%)	Počet mandátov	Zvolení poslanci podľa poradia	Miesto na kandidátke
PS-Spolu	198 255 (20,11)	4	Michal Šimečka Michal Wiezik Martin Hojsík Vladimír Bilčík	1. 7. 6. 2.
Smer-SD	154 996 (15,72)	3	Monika Beňová Miroslav Číž Robert Hajšel	1. 2. 3.
LSNS	118 995 (12,07)	2	Milan Uhrík Miroslav Radačovský	14. 3.
KDH	95 588 (9,69)	2	Ivan Štefanec Miriam Lexmann	1. 2.
SaS	94 839 (9,62)	2	Lucia Ďuriš Nicholsonová Eugen Jurzyca	3. 1.
OLaNO	51 834 (5,25)	1	Peter Pollák	3.

Zdroj: Štatistický úrad SR, 2019.

Poradie zvolených poslancov v tabulke 2 dokumentuje, že voliči využívali preferenčné hlasy a menili poradie, ktoré im určili na kandidátnych listinách politickej strany. Podobne ako v iných voľbách, ktoré sa na Slovensku konajú, voliči využívajú prednostné hlasovanie (Spáč, 2013) a sú si vedomí toho, že nimi preferovaný kandidát má možnosť sa posunúť vyššie. V prípade niektorých strán, najvýraznejšie ĽSNS, kde sa „prekrúžkoval“ na zvoliteľné miesto kandidát z tretej pozície a tiež kandidát z poslednej, štrnástej pozície a kde nebol úspešný kandidát na prvom ani na druhom mieste kandidátky, sa predstavy straníckych elít a preferencie ich voličov značne odlišovali. V neposlednom rade je zrejmé, že napriek pomernému volebnému systému a tvorbe kandidačných listín preferenčné hlasovanie vytváralo v niektorých stranách vnútrostranícku súťaž, typickú skôr pre volebné systémy, kde sa namiesto strán volia konkrétni kandidáti. Novinkou oproti minulosti bolo, že niektoré politickej strany zaradili na kandidačné listiny populárne osobnosti svojich strán, ktoré síce mali šancu byť zvolené, prípadne získať dostatočný počet preferenčných krúžkov, ale zároveň deklarovali nezáujem o mandát europoslancu, ako napríklad číslo jeden na kandidátke OĽaNO – Igor Matovič, alebo kandidát číslo štrnásť PS-Spolu – Jozef Mihál.

2. Volebná účasť

Pozrime sa bližšie na volebnú účasť a zisky politických strán v okresoch a obciach Slovenska. Dáta pochádzajú z volebných štatistík Štatistického úradu Slovenskej republiky, dáta o veľkosti obcí a okresov zo Sčítania obyvateľov, domov a bytov 2011. Podiel obyvateľov maďarskej národnosti pochádza z rovnakého zdroja, informácia o podiele obyvateľov rómskej národnosti z *Atlasu rómskych komunít 2013* (Mušinka et al., 2014). Zoznam najmenej rozvinutých okresov vydáva Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny; konkrétne ide o okres Bardejov, Gelnica, Kežmarok, Košice – okolie, Levoča, Lučenec, Medzilaborce, Michalovce, Poltár, Revúca, Rimavská Sobota, Rožňava, Sabinov, Snina, Sobrance, Stropkov, Svidník, Trebišov, Veľký Krtíš a Vranov nad Topľou. Ostatné štatistiky sú predmetom vlastných výpočtov.

2.1. Volebná účasť podľa okresov

Tabuľka 3 obsahuje desať okresov s najvyššou priemernou volebnou účasťou a desať okresov s najnižšou priemernou volebnou účasťou zo všetkých 79 okresov na Slovensku.

Tabuľka 3: Volby do EP 2019 na Slovensku: Okresy s najvyššou a najnižšou účasťou

Okresy s najvyššou účasťou	Účasť (v %)	Okresy s najnižšou účasťou	Účasť (v %)
Bratislava I	42,74	Snina	14,07
Bratislava III	36,07	Gelnica	14,95
Bratislava IV	33,84	Trebišov	15,99
Bratislava II	31,98	Vranov nad Topľou	16,21
Bratislava V	30,86	Revúca	16,32
Senec	29,45	Čadca	16,54
Pezinok	28,78	Michalovce	16,85
Banská Bystrica	27,19	Kežmarok	17,85
Martin	26,04	Lučenec	18,17
Banská Štiavnica	26,02	Košice - okolie	18,30
SR	22,74	SR	22,74

Zdroj: Štatistický úrad SR, 2019.

Najvyššia účasť sa dosiahla v bratislavských okresoch a v okresoch pri Bratislave. Môžeme za tým vidieť väčšiu mobilizáciu vo vyspelejších regiónoch, ale aj pravdepodobný fakt, že úlohu zohrali aj hlasovacie lístky, ktoré si voliči mohli vybaviť na hlasovanie mimo adresy trvalého bydliska. Na druhej strane, najnižšou volebnou účasťou sa vyznačujú prevažne okresy východného Slovenska, ktoré patria medzi najmenej rozvinuté okresy. V okrese Čadca je nízka miera volebnej účasti dlhodobým javom, v roku 2014 bola nižšia len v okrese Gelnica. Zaokrúhlene na jedno desatinné miesto, variačné rozpätie volebnej účasti bolo 14,1% až

42,7%, čo je viac ako v roku 2014 (7,8% až 25,1%), ale napríklad aj v roku 2009 (13,7% až 30,9%).

Tabuľka 4: Okresy s najvyšším a najnižším percentuálnym nárastom volebnej účasti vo voľbách do EP 2014 a 2019

Okresy s najvyššími podielmi nárastu	Rozdiel EP 2014 a EP 2019 (v %)	Okresy s najnižšími podielmi nárastu	Rozdiel EP 2014 a EP 2019 (v %)
Bratislava I	17,62	Revúca	4,19
Bratislava III	16,07	Rimavská Sobota	4,68
Bratislava V	15,18	Sobrance	4,70
Pezinok	14,49	Trebišov	4,98
Bratislava IV	14,34	Snina	4,98
Bratislava II	14,15	Vranov nad Topľou	5,42
Senec	13,58	Komárno	5,76
Martin	12,82	Humenné	6,13
Ružomberok	12,30	Michalovce	6,24
Malacky	12,09	Lučenec	6,46
SR	9,69	SR	9,69

Zdroj: Štatistický úrad SR, 2014 a 2019; výpočet autora.

V roku 2019 na Slovensku narástla volebná účasť oproti roku 2014 v priemere o 9,69 percentuálnych bodov, pričom okresy, v ktorých účasť narástla najviac a okresy, v ktorých účasť rástla najmenej, vo veľkej miere kopírujú okresy s najvyššou a najnižšou účasťou v roku 2019. Najvýraznejšie sa volebná účasť zvýšila v Bratislave a okolí, najviac v okrese Bratislava I (Staré mesto). V najnižšej miere rástla v najmenej vyspelých regiónoch a v Komárne (pozri tabuľku 4).

Pomerne krátko pred európskymi voľbami, približne dva mesiace, sa konalo druhé kolo prezidentských volieb, na ktorom sa zúčastnilo 41,7% voličov, čo bola značne vyššia volebná účasť ako pri voľbách do Európskeho parlamentu, približne o 19 percentuálnych bodov.

Tabuľka 5: Porovnanie volieb do EP 2019 a 2. kola prezidentských volieb 2019: Okresy s najvyšším a najnižším percentuálnymi poklesom volebnej účasti

Okresy s najvyšším poklesom účasti	Rozdiel EP 2019 a 2. kolo PV 2019 (v %)	Okresy s najnižším poklesom účasti	Rozdiel EP 2019 a 2. kolo PV 2019 (v %)
Pezinok	-27,06	Komárno	-5,46
Myjava	-25,40	Rimavská Sobota	-7,88
Senec	-24,81	Dunajská Streda	-8,93
Trenčín	-23,95	Revúca	-11,20
Skalica	-23,88	Trebišov	-11,63
Nové Mesto n. Váhom	-23,73	Veľký Krtíš	-11,71
Trnava	-23,49	Rožňava	-12,04
Senica	-23,48	Lučenec	-13,04
Topoľčany	-23,45	Kežmarok	-13,94
Bratislava V	-23,16	Michalovce	-14,75
SR	-19,06	SR	-19,06

Zdroj: Štatistický úrad SR, 2019; výpočet autora.

Ako ukazuje tabuľka 5, najvýraznejší pokles účasti oproti prezidentským voľbám zaznamenal okres Pezinok, bydlisko novozvolenej prezidentky Zuzany Čaputovej. Na druhej strane najmenší pokles zaznamenali napríklad okresy Komárno a Dunajská Streda, kde sa volebná účasť udržala na podobnej úrovni a taktiež okresy, kde bola nižšia volebná účasť v prezidentských aj európskych voľbách, takže rozdiely nie sú také výrazné. To môže poukazovať na fakt, že volebná účasť sa v rámci okresov na seba podobá, bez ohľadu na druh volieb.

Tabuľka 6 zobrazuje koreláciu volebnej účasti v okresoch v jednotlivých typoch volieb. Ukazuje sa, že najsilnejší vzťah majú európske voľby 2019 s európskymi voľbami 2014 a s druhým kolom prezidentských volieb 2019. Samozrejme, veľmi vysoká je aj korelácia s parlamentnými voľbami 2016. Volebné správanie občanov je teda v závislosti od okresu

podobné v každých voľbách, v závislosti od vnímanej dôležitosti sa mení iba výška volebnej účasti. Komunálne voľby sa z tohto vzorca vymykajú; odlišujú sa od všetkých ostatných typov volieb, keďže ide o špecifickú volebnú arénu.

Tabuľka 6: Korelácia volebnej účasti v okresoch v jednotlivých typoch volieb

Typ volieb	Európske voľby 2019	Európske voľby 2014	Parlamentné voľby 2016	Komunálne voľby 2018	Prezidentské voľby 2019, 1. kolo	Prezidentské voľby 2019, 2. kolo
Európske voľby 2019	1	,862 ***	,739 ***	-,284*	,772 ***	,860 ***
Európske voľby 2014	,862 ***	1	,467 ***	-0,156	,448 ***	,556 ***
Parlamentné voľby 2016	,739 ***	,467 ***	1	-0,044	,931 ***	,879 ***
Komunálne voľby 2018	-,284 *	-0,156	-0,044	1	-0,129	-,270 *
Prezidentské voľby 2019, 1. kolo	,772 ***	,448 ***	,931 ***	-0,129	1	,959 ***
Prezidentské voľby 2019, 2. kolo	,860 ***	,556 ***	,879 ***	-,270 *	,959 ***	1

Poznámka: Tabuľka uvádza Pearsonov korelačný koeficient; *** = $p < 0,001$; ** = $p < 0,01$; * = $p < 0,05$.

Zdroj: Výpočet autora.

2.2. Volebná účasť podľa obcí

Na voľbách do Európskeho parlamentu 2019 sa celkovo v 63 obciach zúčastnilo menej ako 10% oprávnených voličov. Na druhej strane, len v 93 obciach bola volebná účasť vyššia ako 41,7%, teda ako účasť v druhom kole prezidentských volieb. Iba v jednej obci bola 100%-ná účasť voličov. Bola to obec Stratená (okres Rožnava), kde svoj hlas prišlo odovzdať 95 občanov. Vôbec najnižšia účasť bola v obci Jurské (okres Kežmarok), kde sa na voľbách zúčastnilo len 10 občanov, čo predstavovalo volebnú účasť 1,28%.

Táto časť kapitoly predstavuje volebnú účasť na základe charakteristík obcí. Treba podotknúť, že Bratislava a Košice tu nie sú rozdelené na mestské časti a berú sa dohromady ako jedno mesto, pričom reprezentujú ako jediné dve mestá kategóriu obcí nad stotisíc obyvateľov podľa sčítania obyvateľov 2011.

Tabuľka 7: Voľby do EP 2019 a EP 2014: Voličská účasť podľa veľkosti obcí (v %)

Veľkosť obce	EP 2019	EP 2014
do 199	33,07	27,05
200 – 499	24,43	16,96
500 – 999	21,04	13,23
1 000 – 1 999	19,99	11,71
2 000 – 4 999	18,69	10,70
5 000 – 9 999	20,40	11,55
10 000 – 19 999	21,00	11,79
20 000 – 49 999	21,43	11,77
50 000 – 99 999	26,37	14,23
nad 100 000	29,68	16,26

Zdroj: Štatistický úrad SR, 2011, 2014 a 2019; výpočet autora.

Ako ukazuje tabuľka 7, obce do približne 500 obyvateľov a taktiež mestá nad 50-tisíc obyvateľov vykazujú vyššiu ako priemernú účasť občanov

vo voľbách. Práve vo veľkých mestách sa účasť oproti roku 2014 zvýšila najvýraznejšie. V ostatných veľkostných kategóriách obcí sú rozdiely menšie. Podobná situácia nastala aj pred piatimi rokmi, keď práve v najmenších a najväčších obciach bola nadpriemerná volebná účasť. Ak sa pozrieme na volebnú účasť podľa podielu príslušníkov národnostných menšín, tak v prípade maďarskej menšiny aj v prípade rómskej menšiny vidíme, že obce, ktoré majú nižší podiel príslušníkov menšiny, vykazujú vyššiu volebnú účasť. V roku 2019 bola nadpriemerná volebná účasť v obciach, v ktorých bol podiel príslušníkov maďarskej menšiny do 10%, ale aj v obciach, kde bol ich podiel vyšší ako 60% (pozri tabuľku 8). Dlhodobu tak platí záver, že na etnicky najväčšmi zmiešanom území je nižšia volebná účasť ako na ostatných územiach (Krivý, 2009). Tento trend bol podobný aj v roku 2014.

Tabuľka 8: Voľby do EP 2019 a EP 2014: Voličská účasť podľa podielu obyvateľov maďarskej národnosti v obciach (v %)

Podiel Maďarov (v %)	EP 2019	EP 2014
do 0,09	24,13	16,01
0,1 - 0,99	21,61	12,78
1 - 4,99	24,32	15,29
5 - 9,99	24,07	18,26
10 - 19,99	19,79	14,80
20 - 29,99	18,25	12,66
30 - 39,99	20,58	14,07
40 - 49,99	17,80	13,46
50 - 59,99	20,64	16,30
nad 60	23,44	19,47

Zdroj: Štatistický úrad SR, 2011, 2014 a 2019; výpočet autora.

V prípade rómskej menšiny klesá účasť so zvyšujúcim sa podielom Rómov v obci, pričom najnižšia účasť bola v priemere v obciach, kde ich žije viac ako 60%. Tento záver predstavuje určité nóvum, nakoľko

vo voľbách 2014 takýto predpoklad neplatil (pozri tabuľku 9). Zatiaľ čo pred piatimi rokmi bolo variačné rozpätie od 13,01% do 16,71%, v roku 2019 už od 14,93% (obce s podielom príslušníkov rómskej menšiny nad 60%) do 25,4% (obce s podielom menej ako 0,09%). Tieto výsledky dokumentujú, že obce s výraznejším podielom príslušníkov menšiny sa zapojili do volebného procesu menej ako v minulosti.

Tabuľka 9: Voľby do EP 2019 a EP 2014: Voličská účasť podľa podielu rómskych obyvateľov v obciach (v %)

Podiel Rómov (v %)	EP 2019	EP 2014
do 0,09	25,40	16,71
0,1 - 4,99	21,46	12,35
5 - 9,99	20,23	12,68
10 - 14,99	20,67	13,46
15 - 19,99	19,49	13,01
20 - 29,99	18,52	13,89
30 - 39,99	18,47	13,63
40 - 49,99	18,18	14,42
50 - 59,99	16,78	13,54
nad 60	14,73	13,70

Zdroj: *Atlas rómskych komunit*, 2013; Štatistický úrad SR, 2011, 2014 a 2019; výpočet autora.

Podobné výsledky ako v prípade okresov ponúkajú korelácie volebnej účasti v obciach v jednotlivých typoch volieb (pozri tabuľku 10). Aj keď sú korelačné koeficienty trochu nižšie, stále platí, že aj na úrovni obcí je silný vzťah medzi účasťou v európskych voľbách 2019 a 2014 a tiež účasťou v parlamentných voľbách 2016 i prezidentských voľbách 2019. Taktiež to platí pri regionálnych voľbách 2017, pre ktoré sú dostupné štatistiky na úrovni obcí. Naopak, rozdielny je vzťah medzi európskymi voľbami a komunálnymi voľbami. Je však nutné poukázať na nízky korelačný koeficient, aj na úrovni okresov ($r = -0,284$, $N = 79$, $p = 0,011$), aj na úrovni obcí

($r = ,135$, $N = 2889$, $p = <0,001$). Platí predpoklad, že komunálne voľby predstavujú v porovnaní s inými voľbami špecifický typ volebnej arény, volebná účasť sa v nich líši vzhľadom na súťaživosť a kontext v každej obci, zatiaľ čo v ostatných voľbách je trend účasti v rámci okresov a obcí podobný.

Tabuľka 10: Korelácia volebnej účasti v obciach v jednotlivých typoch voľieb

Typ voľieb	Európske voľby 2019	Európske voľby 2014	Parlamentné voľby 2016	Komunálne voľby 2018	Prezidentské voľby 2019, 1. kolo	Prezidentské voľby 2019, 2. kolo
Európske voľby 2019	1	,670 ***	,569 ***	,135 ***	,556 ***	,606 ***
Európske voľby 2014	,670 ***	1	,322 ***	,140 ***	,213 ***	,292 ***
Parlamentné voľby 2016	,569 ***	,322 ***	1	,043 *	,799 ***	,758 ***
Komunálne voľby 2018	,135 ***	,140 ***	,043 *	1	0,032	,063 **
Prezidentské voľby 2019, 1. kolo	,556 ***	,213 ***	,799 ***	0,032	1	,911 ***
Prezidentské voľby 2019, 2. kolo	,606 ***	,292 ***	,758 ***	,063 **	,911 ***	1
Regionálne voľby 2017	,570 ***	,521 ***	,462 ***	,108 ***	,421 ***	,413 ***

Poznámka: Tabuľka uvádza Pearsonov korelačný koeficient; *** = $p < 0,001$; ** = $p < 0,01$; * = $p < 0,05$.

Zdroj: Výpočet autora.

3. Úspešnosť politických strán

3.1. Úspešnosť politických strán podľa okresov

V tabuľke 11 je pre každú stranu uvedených desať okresov, kde bola strana najúspešnejšia. Tabuľka 12 zase predstavuje okresy, kde boli výsledky jednotlivých strán najslabšie.

Koalícia PS-Spolu dominovala predovšetkým v Bratislave a okolí, pričom desať najúspešnejších okresov dopĺňa okres Banská Bystrica. V mnohom je toto poradie podobné okresom s najvyššou volebnou účasťou. To znamená, že strane sa darilo predovšetkým v mestskom prostredí, navyše tam, kde bola volebná účasť vyššia. To následne vysvetľuje aj nižšie priemery volebných ziskov v rôznych iných kategóriách obcí, kde strana zaznamenala pomerne nízky až nulový výsledok. Veľmi podobne je na tom aj SaS, ktorá oslovila podobných voličov ako PS-Spolu, teda predovšetkým mestských, z najrozvinutejších okresov Slovenska.

Naopak, Smer-SD dominoval predovšetkým v menej rozvinutých okresoch, pričom ak PS-Spolu získala najvyšší priemerný podiel hlasov v okresoch s vyššou účasťou, Smer-SD získal práve v tých s nižšou účasťou. Na západnom Slovensku sa strane darilo v okrese Topoľčany, rodisku predsedu strany Roberta Fica. ĽSNS potvrdila, že dlhodobo je najúspešnejšia v stredoslovenskom regióne, predovšetkým na Kysuciach a v okresoch Banskobystrického kraja, kde bol líder strany Marian Kotleba v rokoch 2013–2017 županom. Dlhodobo je ĽSNS úspešná predovšetkým v okrese Krupina. Podpora KDH je naviazaná tak ako v minulosti predovšetkým na severné regióny a okresy, hlavne Oravu, Spiš a Šariš. Podpora OĽaNO je rôznorodejšia; v európskych voľbách 2019 bola vyššia predovšetkým v okresoch východného Slovenska, no výsledky potvrdzujú, že strane sa darí aj v okresoch Trnava a Skalica.

Tabuľka 11: Volby do EP 2019: Okresy s najvyššou podporou pre politické strany (v %)

PS-Spolu	Smer-SD	ĽSNS	KDH	SaS	OĽaNO
Bratislava I (46,70)	Poltár (33,64)	Krupina (22,61)	Námestovo (42,84)	Bratislava II (15,55)	Stará Ľubovňa (17,04)
Bratislava III (39,99)	Sobrance (31,72)	Čadca (21,09)	Tvrdošín (30,22)	Bratislava IV (15,28)	Michalovce (11,04)
Bratislava IV (37,30)	Medzilaborce (30,67)	Poltár (20,42)	Kežmarok (24,26)	Bratislava V (15,01)	Trnava (9,01)
Bratislava II (37,27)	Snina (26,50)	Kysucké Nové Mesto (19,59)	Levoča (23,75)	Senec (14,98)	Levoča (9,00)
Bratislava V (35,69)	Gelnica (26,08)	Považská Bystrica (19,45)	Dolný Kubín (23,25)	Bratislava III (14,74)	Skalica (8,19)
Pezinok (33,46)	Stará Ľubovňa (25,60)	Bytča (19,00)	Ružomberok (22,13)	Košice I (13,91)	Trebišov (7,27)
Senec (30,24)	Topoľčany (25,46)	Brezno (18,40)	Sabinov (18,18)	Bratislava I (13,74)	Košice II (7,23)
Malacky (27,34)	Bánovce nad Bebravou (25,23)	Žarnovica (18,37)	Bardejov (17,84)	Malacky (13,69)	Spišská Nová Ves (7,16)
Banská Bystrica (26,78)	Turčianske Teplice (25,16)	Žiar nad Hronom (17,82)	Prešov (17,45)	Pezinok (12,77)	Košice I (7,13)
Košice I (26,73)	Banská Štiavnica (24,50)	Detva (17,78)	Stará Ľubovňa (17,08)	Banská Bystrica (12,61)	Košice – okolie (7,04)
SR = 20,11 %	SR = 15,72 %	SR = 12,07 %	SR = 9,69 %	SR = 9,62 %	SR = 5,25 %

Zdroj: Štatistický úrad SR, 2019.

Koalícii PS-Spolu sa najmenej darilo práve v najmenej rozvinutých okresoch. V tých častiach, kde bol úspešný Smer-SD, nebola úspešná koalícia PS-Spolu a naopak. Strana Smer-SD okrem bratislavských okresov, okresu Košice I (jeden z okresov vysokej podpory pre PS-Spolu a SaS) a okresu Námestovo (hlavný okres z pohľadu podpory KDH) bola najmenej úspešná v okresoch s vyšším zastúpením maďarskej menšiny. Podobná štruktúra okresov s najnižším ziskom je badaateľná pri ĽSNS, ktorej najnižšia podpora je práve v bratislavských okresoch a v okresoch s vyšším zastúpením príslušníkov maďarskej menšiny. Okrem toho sa ĽSNS nedarilo v okrese Bardejov, napriek tomu, že napríklad obec Zborov v tomto okrese bola jednou z 35 obcí, kde strana usporiadala najväčšie predvolebné mítingy pred parlamentnými voľbami 2016.

Podpora KDH sa viaže, ako sme videli vyššie, predovšetkým so severným Slovenskom, najnižší podiel hlasov z okresov strana získala na Myjave a v okresoch na juhu krajiny. Hnutie OĽaNO, tak ako Smer-SD a ĽSNS, bolo najmenej úspešné v okresoch Dunajská Streda a Komárno, ale tiež v okresoch, kde bola vysoká podpora pre niektorú z iných strán.

Tabuľka 12: Voľby do EP 2019: Okresy s najnižšou podporou pre politické strany (v %)

PS-Spolu	Smer-SD	ĽSNS	KDH	SaS	OĽaNO
Medzilaborce (5,10)	Dunajská Streda (3,25)	Dunajská Streda (2,93)	Komárno (0,99)	Stará Lubovňa (3,15)	Dunajská Streda (2,58)
Stará Lubovňa (6,06)	Komárno (6,21)	Komárno (4,99)	Rimavská Sobota (1,56)	Svidník (3,28)	Komárno (2,58)
Svidník (6,88)	Bratislava I (6,45)	Bratislava I (6,22)	Dunajská Streda (1,72)	Sobrance (3,38)	Medzilaborce (2,66)
Sobrance (7,16)	Námestovo (8,82)	Šaľa (7,41)	Veľký Krtíš (2,38)	Sabinov (4,05)	Bratislava I (3,12)
Komárno (7,96)	Senec (9,01)	Bratislava III (7,54)	Rožňava (2,47)	Vranov nad Topľou (4,22)	Nové Zámky (3,18)
Námestovo (8,46)	Bratislava III (9,46)	Bratislava II (7,70)	Myjava (2,49)	Dunajská Streda (4,28)	Čadca (3,21)
Trebišov (9,10)	Bratislava IV (9,72)	Senec (7,81)	Lučenec (2,92)	Námestovo (4,32)	Snina (3,57)
Vranov nad Topľou (9,15)	Košice I (9,78)	Bratislava IV (7,86)	Revúca (3,10)	Snina (4,40)	Námestovo (3,83)
Bardejov (9,16)	Bratislava II (10,12)	Bardejov (8,18)	Galanta (3,93)	Komárno (4,43)	Považská Bystrica (3,84)
Stropkov (9,42)	Bratislava V (10,45)	Galanta (8,83)	Nové Zámky (3,95)	Bardejov (4,44)	Kysucké Nové Mesto (3,91)
SR = 20,11 %	SR = 15,72 %	SR = 12,07 %	SR = 9,69 %	SR = 9,62 %	SR = 5,25 %

Zdroj: Štatistický úrad SR, 2019.

Ak okresy rozdelíme na tie najmenej rozvinuté a ostatné, vidíme, že PS-Spolu a SaS sú oveľa úspešnejšie v rozvinutejších regiónoch, kým Smer-SD získava vyšší podiel hlasov v najmenej rozvinutých okresoch. V prípade iných strán sú rozdiely v ich podpore podľa rozvinutosti okresov minimálne: strany získali podobnú podporu v menej i vo väčších rozvinutých okresoch (pozri tabuľku 13).

Tabuľka 13: Volby do EP 2019: Úspešnosť strán v závislosti od rozvinutosti okresov (v %)

Strana	PS-Spolu	Smer-SD	ĽSNS	KDH	SaS	OLaNO
Najmenej rozvinuté	10,19	20,18	12,98	9,85	5,13	5,85
Ostatné	19,90	16,73	13,02	10,33	9,63	5,08

Zdroj: Výpočet autora.

3.2. Úspešnosť politických strán podľa obcí

Ako ukazuje tabuľka 14, rozdielnosť v úspešnosti strán v závislosti od rurálnych a urbánnych lokalít potvrdzujú aj výsledky na úrovni obcí. V prípade ĽSNS je podpora nižšia len v najväčších mestách; v obciach inej veľkosti je podobná. V prípade KDH táto podpora variuje. Hnutie OĽaNO zaznamenalo najväčší zisk vo väčších mestách a najmenší v najmenších obciach, avšak v ostatných veľkostných kategóriách obcí podiel hlasov pre stranu variuje v rozmedzí menšom ako jedno percento.

Najvýraznejšie rozdiely v závislosti od veľkosti obcí sú vo voľičskej podpore ďalších troch strán. Podpora strany Smer-SD klesá so stúpajúcim počtom obyvateľov: zatiaľ čo v najmenších obciach je priemerný podiel hlasov pre stranu 23%, v Bratislave a Košiciach len okolo 10%. Aj tieto výsledky sú náznakom trendu meniacej sa podpory strany za po-

sledných viac ako desať rokov. Kým v parlamentných voľbách 2006, ale aj európskych voľbách 2009 strana získala nadpriemerný podiel hlasov nielen v najmenších obciach, aj v mestách od 10-tisíc do 100-tisíc obyvateľov, v parlamentných voľbách a ešte výraznejšie európskych voľbách 2019 nadpriemerné zisky zaznamenáva predovšetkým v menších a najmenších obciach.

Naopak, podpora pre SaS a PS-Spolu stúpa so zvyšujúcou sa veľkosťou obcí. Aj keď strany získavajú hlasy v rôznych veľkostných kategóriách, v oboch prípadoch môžeme hovoriť o dominantnom zastúpení mestských, až veľkomestských území podpory. Je zaujímavým faktom, že podpora a variačné rozpätie v prípade PS-Spolu (8,26% v najmenších obciach až 29,05 v najväčších mestách) sú výrazne podobné podpore a rozpätiu SDKÚ-DS v európskych voľbách 2009, keď táto strana v najmenších obciach v priemere získala 8,8% a v najväčších mestách 29,1% (Krivý, 2009).

Tabuľka 14: Voľby do EP 2019 a EP 2014: Úspešnosť strán podľa veľkosti obcí (v %)

Veľkosť obce	PS-Spolu	Smer-SD		ĽSNS		KDH		SaS		OĽaNO	
	2019	2019	2014	2019	2014	2019	2014	2019	2014	2019	2014
do 199	8,26	24,62	30,39	13,58	2,37	7,50	9,81	4,91	3,92	4,00	3,87
200 - 499	9,56	20,66	28,21	13,23	2,12	8,93	12,42	4,93	3,83	4,98	4,91
500 - 999	10,95	18,45	25,08	13,22	1,83	10,84	15,04	5,94	4,09	5,26	6,15
1 000 - 1 999	13,07	17,10	24,76	13,68	1,92	10,63	15,78	6,80	4,38	5,44	6,24
2 000 - 4 999	14,04	16,17	23,60	14,19	2,11	11,52	16,78	7,36	4,77	5,89	7,09
5 000 - 9 999	15,41	15,78	23,32	13,15	1,79	10,09	15,76	7,76	5,37	5,05	7,53
10 000 - 19 999	17,37	17,32	27,07	12,70	2,01	7,79	11,01	8,97	5,85	5,85	7,13
20 000 - 49 999	19,06	17,34	27,11	12,69	2,03	8,30	11,63	9,27	6,69	5,70	7,67
50 000 - 99 999	24,45	15,50	24,75	12,29	1,79	9,06	14,24	11,89	8,58	5,88	11,44
nad 100 000	29,05	10,15	19,22	8,82	1,19	11,59	12,79	13,82	10,87	7,34	8,84

Zdroj: Štatistický úrad SR, 2011, 2014 a 2019; výpočet autora.

Čo sa týka úspešnosti strán podľa podielu obyvateľov maďarskej národnosti v obci, v obciach s najvýraznejším zastúpením maďarskej menšiny dominovali strany Most-Híd a ešte výraznejšie SMK. V oboch prípadoch priemerný podiel hlasov v prospech týchto strán rastie so stúpajúcim zastúpením príslušníkov maďarskej menšiny. Rozdiel je v tom, že Most-Híd získal podporu aj v iných ako južných regiónoch Slovenska: v desiatke okresov, kde získal najvyšší priemerný podiel hlasov, boli okresy Svidník, Medzilaborce a Bardejov, teda okresy so zastúpením rusínskej menšiny. V obciach s podielom Maďarov menším ako 0,09% získal Most-Híd v priemere 2,3%, v obciach, kde je ich zastúpenie vyššie ako 60%, mal priemerný zisk 20,8% hlasov. V prípade SMK boli rozdiely oveľa výraznejšie: v obciach s minimálnym až žiadnym zastúpením Maďarov strana získala v priemere len približne 0,4%, avšak v obciach s najvyšším zastúpením Maďarov volebné zisky v priemere tvorili viac ako 52%.

Z tabuľky 15 je zrejmé, že podpora všetkých šiestich strán uvedených v záhlaví bola najnižšia práve v obciach, kde maďarská menšina tvorí viac ako 60%. Pomerne vyrovnané výsledky, keď priemerný zisk strán začína klesať až pri vyššom zastúpení obyvateľov maďarskej národnosti v obci, zaznamenali PS-Spolu, SaS, OĽaNO, pričom v prípade PS-Spolu je na čisto slovenskom území podpora nižšia ako v obciach, kde žijú aj príslušníci maďarskej menšiny.

Výsledky strán Smer-SD a ĽSNS sú vyrovnané do približne 10%-ného podielu obyvateľov maďarskej národnosti a potom začínajú klesať. V prípade KDĽ výsledky klesajú lineárne s rastom podielu Maďarov v obci. To odzrkadľuje charakter územnej podpory tejto strany, ktorá je naviazaná predovšetkým na severné okresy.

Tabuľka 15: Voľby do EP 2019 a EP 2014: Úspešnosť strán podľa podielu obyvateľov maďarskej národnosti v obciach (v %)

Podiel Maďarov	PS-Spolu	Smer-SD		ĽSNS		KDH		SaS		OĽaNO	
	2019	2019	2014	2019	2014	2019	2014	2019	2014	2019	2014
do 0,09	10,89	21,74	29,08	14,22	2,00	12,99	18,21	5,64	4,28	5,37	6,30
0,1 - 0,99	14,74	21,63	31,86	15,94	2,71	10,24	14,65	7,77	5,16	5,78	7,18
1 - 4,99	14,23	24,25	34,36	16,64	3,40	6,63	9,34	7,85	5,10	5,13	4,44
5 - 9,99	12,11	22,61	31,48	15,46	1,12	5,38	7,60	6,57	4,38	4,17	5,18
10 - 19,99	11,62	18,57	26,41	13,28	2,27	3,76	5,03	7,58	4,23	8,18	7,44
20 - 29,99	13,68	13,60	17,95	10,35	1,71	3,52	4,83	7,81	3,87	5,16	3,16
30 - 39,99	11,33	11,06	13,99	9,60	1,61	3,45	3,78	6,28	4,79	5,72	3,24
40 - 49,99	9,48	10,77	11,26	9,96	0,83	1,70	3,36	4,94	2,60	5,28	2,93
50 - 59,99	7,57	7,26	10,10	9,42	0,87	1,42	2,62	3,85	3,11	3,20	3,88
nad 60	3,82	4,40	4,20	4,21	0,36	0,65	1,19	2,49	1,60	2,37	1,22

Zdroj: Štatistický úrad SR, 2011, 2014 a 2019; výpočet autora.

V prípade volebnej úspešnosti v závislosti od podielu rómskych obyvateľov v obci môžeme pozorovať u jednotlivých strán rôzne scenáre (pozri tabuľku 16). Výsledky PS-Spolu sú v priemere vyššie na území do prítomnosti približne 10% až 15% Rómov; pri vyššom podiele začínajú pomaly klesať. Podobný trend môžeme vidieť aj v prípade SaS. Smer-SD je najúspešnejší v obciach bez Rómov, avšak pri ich vyššom zastúpení je podpora pomerne vyrovnaná. Situácia je podobná pri voličskej podpore KDH a taktiež ĽSNS: tieto strany si udržiavajú, tak ako napríklad v parlamentných voľbách 2016, podobný priemerný zisk hlasov naprieč kategóriami obcí s rozdielnym podielom rómskych obyvateľov. Jedinou výnimkou je hnutie OĽaNO: jeho priemerné zisky

stúpajú s vyšším zastúpením Rómov v obci. Vysvetlením môže byť, že za OĽaNO kandidoval Peter Pollák, ktorý sa v roku 2012 stal prvým poslancom rómskej národnosti, pričom do roku 2016 zastával pozíciu splnomocnenca vlády pre rómske komunity. Levoča, z ktorej Pollák pochádza, je jedným z okresov, kde sa OĽaNO najviac darilo, pričom na tento faktor môže byť naviazaná i podpora v iných okresoch Spiša.

Tabuľka 16: Volby do EP 2019 a EP 2014: Úspešnosť strán podľa podielu rómskych obyvateľov v obciach (v %)

Podiel Rómov	PS-Spolu	Smer-SD		ĽSNS		KDH		SaS		OĽaNO	
	2019	2019	2014	2019	2014	2019	2014	2019	2014	2019	2014
do 0,09	11,63	20,04	27,42	13,64	1,88	10,96	15,38	6,12	4,41	4,34	5,69
0,1 - 4,99	16,54	16,89	24,6	12,99	1,76	8,61	13,16	8,71	5,7	4,8	7,56
5 - 9,99	13,10	16,81	24,05	12,7	2,21	8,11	11,27	7,05	4,25	4,76	5,94
10 - 14,99	11,43	17,98	26,79	13,09	2,48	8,22	12,31	5,93	3,9	4,88	4,95
15 - 19,99	9,77	19,76	26,43	13,81	2,69	9,11	12,29	5,48	3,6	4,92	5,09
20 - 29,99	9,67	18,9	26,53	12,95	1,98	7,13	9,98	5,26	3,74	6,27	4,23
30 - 39,99	8,23	19,61	25,47	14,32	2,11	7,62	10,58	4,45	3,49	5,63	4,78
40 - 49,99	7,21	19,22	25,03	14,72	3,03	5,92	8,32	4,4	2,7	7,5	4,32
50 - 59,99	6,19	16,62	16,72	12,49	2,27	7,95	14,28	3,29	3,82	10,67	6,38
nad 60	4,70	15,57	19,75	10,52	2,37	7,77	10,07	2,68	2,16	15,82	9,05

Zdroj: *Atlas rómskych komunít*, 2013, Štatistický úrad SR, 2011, 2014 a 2019; výpočet autora.

3.3. Úspešnosť strán podľa výsledkov predchádzajúcich volieb v obciach

Len niekoľko mesiacov pred voľbami do Európskeho parlamentu sa na Slovensku v pomerne krátkom čase konali dve volebné súťaž. V novembri 2018 prebehli komunálne voľby a v marci 2019 voľby prezidentské. Je odôvodnené predpokladať, že výsledky týchto volieb mali určitý vplyv na rozhodovanie voličov aj vo voľbách európskych. To sa týka hlavne prezidentských volieb, ktoré sa skončili len približne dva mesiace pred európskymi voľbami a dovtedajšia kampaň nedávala stranám výraznejší priestor venovať sa kampani pre voľby do Európskeho parlamentu.

V prípade komunálnych volieb sú obce rozdelené do piatich skupín podľa toho, aký majú zvolení starostovia vzťah k politickej strane (pozri tabuľku 17). Prvý typ sú starostovia, ktorí boli zvolení len s podporou jednej konkrétnej strany, bez ďalších strán. Druhý typ sú starostovia, ktorí kandidovali s podporou koalície, pričom lídrom tejto koalície bola daná strana. Tretí typ sú starostovia, ktorých strana podporovala ako člen koalície. Štvrtý typ sú nezávislí starostovia a konečne piaty všetci ostatní. Strany PS a Spolu sa v tomto prípade berú ako jedna formácia, podobne ako OĽaNO a NOVA. ĽSNS uspela so svojím kandidátom len v jednej obci, v žiadnej ďalšej obci nebola lídrom ani súčasťou koalície, ktorá by podporovala víťazného kandidáta.

Koalícia PS-Spolu bola vo voľbách do Európskeho parlamentu 2019 najúspešnejšia v obciach, kde komunálne voľby vyhral ich vlastný kandidát, v obciach s nezávislými starostami koalícia zaznamenala v priemere lepší výsledok ako v obciach so starostami z iných politických strán. Rovnako je to aj v prípade KDĽH. V prípade Smeru-SD je rozdiel v tom, že najnižšie priemerné zisky v európskych voľbách strana získala v obciach, kde nemala vlastného kandidáta, ale podporovala kandidátov ako člen predvolebnej koalície. Podobné sú výsledky SaS a OĽaNO, u ktorých pozorujeme zaujímavý úkaz: v obciach, kde vyhral ich vlastný kandidát, získali v európskych voľbách slabší výsledok ako v tých, kde viedli pred-

volebnú koalíciu. Celkovo je však ich zisk vyšší v obciach s nezávislými kandidátmi než v obciach, kde sú starostami politickí konkurenti.

Tabuľka 17: Volby do EP 2019: Úspešnosť strán podľa politickej príslušnosti starostu

Typ	PS-Spolu		Smer-SD		ĽSNS		KDH		SaS		OĽaNO	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
1	19	20,91	590	28,22	1	42,34	157	24,19	7	10,74	7	9,13
2	1	18,60	249	23,56	0	-	30	17,23	16	11,54	11	15,6
3	8	15,15	19	10,30	0	-	23	11,10	24	9,71	37	7,79
4	1210	13,66	1210	17,69	1210	14,11	1210	10,34	1210	7,06	1210	6,47
5	1651	9,33	821	14,08	1678	12,93	1469	7,72	1632	5,04	1624	5,00

Poznámka: Typ 1 = starosta kandidoval len s podporou strany, 2 = starosta kandidoval za koalíciu, ktorej bola strana lídrom, 3 = starosta kandidoval za koalíciu, ktorej bola strana členom, 4 = nezávislí starostovia, 5 = ostatní.

Zdroj: Výpočet autora.

V druhom kole prezidentských volieb väčšina politických strán jasne vyjadrila podporu jednému z dvojice kandidátov. U víťaznej Zuzany Čaputovej môžeme prirodzene hovoriť o podpore PS-Spolu, ako aj SaS. Do určitej miery to platilo aj pre prívržencov OĽaNO. Na druhej strane je Smer-SD, ktorý podporoval Maroša Šefčoviča a ĽSNS, ktorá sa vyhraňovala voči obom kandidátom.

Tabuľka 18 ukazuje, že najvýraznejšie s podporou Čaputovej v obciach korelujú výsledky PS-Spolu a SaS, kým v prípade Smeru-SD a ĽSNS je to naopak. Pomerne slabý (negatívny) vzťah je medzi výsledkami Čaputovej a KDH, čo môžeme vysvetliť odlišným, konzervatívnejším profilom podporovateľov KDH. Najsilnejší bol vzťah medzi výsledkami druhého kola prezidentských volieb a výsledkami volieb od Európskeho parlamentu v prípade koalície PS-Spolu, ktorá v obciach, kde Čaputová získala viac ako 50% v druhom kole prezidentských volieb, získala

v priemere 13,5% hlasov v európskych voľbách. Na druhej strane koalícia PS-Spolu zaznamenala v európskych voľbách priemerný zisk približne 9% v obciach, kde Čaputová dostala menej ako 50% hlasov. Naopak, Smer-SD získal v týchto obciach priemerne až 24% hlasov.

Tabuľka 18: Voľby do EP 2019 a druhé kolo prezidentských volieb 2019: Korelácia úspešnosti strán v eurovoľbách a úspešnosti Zuzany Čaputevej v obciach

Strana	PS-Spolu	Smer-SD	ĽSNS	KDH	SaS	OĽaNO
Pearson r.	0,261 ***	-0,582 ***	-0,331 ***	-0,129 ***	0,218 ***	0,049 **

Poznámka: Tabuľka uvádza Pearsonov korelačný koeficient; *** = $p < 0,001$; ** = $p < 0,01$; * = $p < 0,05$.

Zdroj: Výpočet autora.

4. Záver

Výsledky volieb do Európskeho parlamentu v roku 2019 ovplyvnili väčšími ako v minulosti európske témy. Po pätnástich rokoch členstva Slovenska v Európskej únii musela každá zo strán zaujať jasné stanovisko voči európskym otázkam. Musela reagovať aj na kontext volieb, predovšetkým na pokračujúce témy ako utečenecká kríza, prerozdeľovanie azylantov, európska menová politika a v neposlednom rade Brexit, čiže odchod Veľkej Británie z Únie. Na druhej strane je nepochybné, že pretrvávajúci dominantný vplyv na zisk strán mali domáce udalosti, nielen politické.

Štvrté voľby do EP, ktoré sa na Slovensku od vstupu do Európskej únie konali, priniesli doteraz najvyššiu volebnú účasť. Tá však bola opäť najnižšia spomedzi všetkých členských krajín. Stále tak na Slovensku platí určitý rozpor medzi pozitívnym vnímaním Európskej únie a slovenského členstva v nej a medzi záujmom o politickú participáciu v tejto volebnej aréne. Zatiaľ čo nižšia volebná účasť v európskych voľbách

v porovnaní s ostatnými voľbami ostáva konštantou, voľby priniesli aj niekoľko novinek.

V minulosti bolo v týchto voľbách pravidlom, že vládne strany neprehrávali, ale ukazovali prevahu nad tými opozičnými. Napríklad v roku 2014 síce klesla podpora strany Smer-SD na 24% oproti 44%, ktoré získala v parlamentných voľbách 2012, no ešte stále to znamenalo jasné víťazstvo v európskych voľbách. V roku 2019 nielen nevyhrala najsilnejšia vládna strana, ale jej dvaja menší koalíční partneri – SNS a Most-Híd – nezískali ani jeden mandát v Európskom parlamente.

Najvýraznejším míľnikom v rámci doterajších volieb do Európskeho parlamentu sa stalo víťazstvo mimoparlamentnej koalície strán PS-Spolu, ktorá sa profilovala v kampani výrazne proeurópsky. Voľby 2019 priniesli aj ďalšiu novinku: zatiaľ čo v minulosti Slovensko obišla vlna úspechu populistických a radikálnych strán, ktoré sa často profilujú hlavne na domácich témach (Spáč, 2014), v roku 2019 sa tretou najsilnejšou stranou v európskych voľbách stala ĽSNS, ktorá sa stavia k členstvu Slovenska v Európskej únii negatívne. Predpoklad úspechu menších strán v druhoradých voľbách potvrdzuje aj KDĽ, ktoré ako mimoparlamentná strana počtom získaných hlasov predbehlo demokratickú parlamentnú opozíciu.

Významným faktorom vplývajúcim na volebnú účasť v roku 2019 bola veľkosť obce. Najvyššia volebná účasť bola v obciach s menej ako 500 obyvateľmi, v ďalších veľkostných kategóriách bola nižšia, pričom tento trend sa zmenil až v obciach nad 50-tisíc obyvateľov. Šanca na nadpriemernú účasť bola menšia v obciach s vyšším podielom príslušníkov rómskej menšiny. Ak sa obec nachádza v najmenej rozvinutom okrese, zvyšovala sa pravdepodobnosť, že volebná účasť v tejto obci bola nižšia ako priemerná účasť za celú krajinu.

Z pohľadu územného rozloženia podpory politických strán je zrejmé, že výrazne mestský charakter majú PS-Spolu a SaS, ktoré obsadzujú priestor, aký kedysi patril SDKÚ-DS. Pre tieto strany taktiež platí, že v obciach, ktoré sa nachádzajú v najmenej rozvinutých okresoch, je ich šanca na nadpriemerný výsledok v porovnaní s celoslovenským priemerom menšia. Naopak, voličské zisky strany Smer-SD nadobúdajú väčšími

rurálny charakter a pripomínajú prípad niekdajšej strany ĽS-HZDS. KDH si dlhodobo udržiava podporu hlavne v severných a severovýchodných regiónoch Slovenska. Kým SNS mala v minulosti pomerne vyrovnanú podporu na rôznom type území, dnes sa to s výnimkou väčších miest darí ĽSNS. Nie je prekvapením, že slovenským stranám sa najmenej darilo v regiónoch s najvyšším zastúpením maďarskej menšiny, kde víťazili predovšetkým Most-Híd a SMK, pričom podpora SMK sa na rozdiel od Mostu-Híd koncertovala výlučne na južné oblasti Slovenska. Táto podpora však nepostačovala na získanie mandátov. Fakt, že sa v obciach a okresoch s najvyšším zastúpením rómskej menšiny najviac darí OĽaNO, potvrdili aj tieto voľby.

Voľby, ktoré predchádzali európskym, teda komunálne a prezidentské, spoločne s európskymi naznačili, že sa politická mapa na Slovensku pomaly prekrusuje, pričom strany si udržiavali podporu tam, kde ju v predchádzajúcich voľbách získali, resp. kde uspeli kandidáti, ktorých podporili. Najbližšie „prvoradé“ voľby, teda parlamentné v roku 2020, ukážu, aká veľká zmena v skutočnosti nastala.

Pramene a literatúra

Eurobarometer 91.1. (2019): *Jarný Eurobarometer Európskeho parlamentu 2019*. European Parliament – <https://www.europarl.europa.eu/at-your-service/files/be-heard/eurobarometer/2019/parlemeter-2019/national-factsheets/sk-sk-factsheet-parlemeter-2019.pdf>

Európsky parlament/Kancelária na Slovensku (2019): *Výsledky volieb do Európskeho parlamentu* – http://europarl.europa.eu/slovakia/sk/spravodajstvo_a_aktivity/aktivity/aktivity2019/m-j-2019/vysledky-volieb-do-ep.html

Flash Eurobarometer 40211 (2019): *Emotions and political engagement towards the EU. European Parliament* – <https://www.europarl.europa.eu/at-your-service/files/be-heard/eurobarometer/2019/emotions-and-political-engagement-towards-the-eu/national-factsheets/sk-en-flash-2019.pdf>

Haughton, Tim – Rybář, Marek (2009): *A Tool in the Toolbox: Assessing the Impact of EU Membership on Party Politics in Slovakia* in: *Journal of Communist Studies and Transition Politics*, 25(4), pp. 540-563.

Hix, Simon – Marsh, Michael (2007): *Punishment or Protest? Understanding European Parliament Elections* in: *Journal of Politics*, 69(2), pp. 495-510.

Krivý, Vladimír (2009): *Voliči a slovenské výsledky druhých volieb do Európskeho parlamentu* in: Mesežnikov, Grigorij – Gyarfášová, Oľga – Kollár, Miroslav (eds.): *Slovensko volí: Európske a prezidentské voľby 2009*. Bratislava, Inštitút pre verejné otázky, ss. 55-70.

Leška, Dušan (2015). *The Europeanisation of Slovak Political Parties* in: *Slovak Journal of Political Sciences*, 15(1), pp. 131-158.

Mušinka, Alexander – Škobla, Daniel – Hurrle, Jakob – Matlovičová, Kvetoslava – Kling, Jaroslav (2014): *Atlas rómskych komunít na Slovensku 2013*. Bratislava, Regionálne centrum Rozvojového programu OSN Pre Európu a Spoločenstvo nezávislých štátov v Bratislave.

Reif, Karlheinz – Schmitt, Hermann (1980): *Nine Second-Order National Elections – A Conceptual Framework for the Analysis of European Election Results* in: *European Journal of Political Research*, 8(1), pp. 3-44.

Schmitt, Hermann – Toygür, Ilke (2016): *European Parliament Elections of May 2014: Driven by National Politics or EU Policy Making?* In: *Politics and Governance*, 4(1), pp. 167-181.

Spáč, Peter (2013): *Tichý hlas voličov*. Brno, Centrum pro studium demokracie.

Spáč, Peter (2014): *Slovakia: Record holder in the lowest turnout*. In: De Sio, L. – Emanuele, V. – Maggini, N. (eds.): *The European Parliament Elections of 2014*. Rím, Centro Italiano Studi Elettorali, 243-249.

Spáč, Peter (2019): *Slovakia: Continuation of electoral earthquakes* in: De Sio, Lorenzo – Franklin, Mark – Russo, Luana (eds.) (2019): *The European Parliament Elections of 2019*. Rím, Luiss University Press, pp. 239-245.

Štatistický úrad SR (2011): *Sčítanie obyvateľov, domov a bytov 2011*. Bratislava, Štatistický úrad.

Štatistický úrad SR (2014): *Volby do Európskeho parlamentu 2014*. Bratislava, Štatistický úrad.

Štatistický úrad SR (2019): *Volby do Európskeho parlamentu 2019*. Bratislava, Štatistický úrad.

Viola, Donatella (ed.) (2015): *Routledge Handbook of European Elections*. Abingdon, Routledge.

AUTORI

Doc. Oľga Gyárfášová, PhD., vyštudovala sociológiu na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského, doktorandské štúdium absolvovala a habilitovala sa v odbore politológia, prednáša na Ústave európskych štúdií a medzinárodných vzťahov Fakulty sociálnych a ekonomických vied UK v Bratislave. Je zakladajúcou členkou a dlhodobou spolupracovníčkou Inštitútu pre verejné otázky. Venuje sa výskumu verejnej mienky, politickej kultúry a voličského správania. Je národnou koordinátorkou projektov Európske elektorálne štúdiá (EES) a Porovnávacie štúdiá volebných systémov (CSES). Na problematike voličského správania vo voľbách do Európskeho parlamentu pracuje od roku 2004 a publikovala k tejto téme viacero štúdií, aktuálne napríklad „Slovakia and the turnout conundrum“ v spoluautorstve s Karen Henderson v *East European Politics*, 2018, 34 (1).

PhDr. Grigorij Mesežnikov je politológ, absolvent Filozofickej fakulty Moskovskej štátnej univerzity (MGU). V rokoch 1983–1993 pôsobil na Univerzite Komenského v Bratislave, v rokoch 1993–1997 pracoval v Politologickom kabinete Slovenskej akadémie vied. Je spoluzakladateľom Inštitútu pre verejné otázky (IVO), v ktorom pôsobí od júna 1997. Od februára 1999 je prezidentom IVO. V rokoch 1994–1998 bol tajomníkom Slovenského združenia pre politické vedy. Publikoval odborné štúdie

v monografiách, zborníkoch a časopisoch na Slovensku a v ďalších 22 štátoch. Venuje sa otázkam vývoja straníckych systémov a straníckej politiky vrátane účasti na rôznych typoch volieb, ako aj problematike demokratickej transformácie v strednej Európe. Pravidelne analyzuje slovenskú politickú scénu v domácich i zahraničných médiách. Je editorom, resp. spolueditorom a autorom, resp. spoluautorom niekoľkých desiatok knižných publikácií vrátane všetkých Súhrnných správ o Slovensku a hlavným autorom kapitoly o Slovensku v správe Nations in Transit publikovanej organizáciou Freedom House (1998–2014). Absolvoval odborné stáže vo Švédsku (1992) a v USA (1994), v roku 2006 absolvoval Reagan – Fasel Democracy Fellows Program v National Endowment for Democracy, Washington, D. C. V roku 2012 v rámci individuálneho výskumného projektu, podporeného programom Taiwan Fellowship, pôsobil na Katedre politických vied na Národnej taiwanskej univerzite v Taipei. V rokoch 2019–2020 je hosťujúcim expertom v Inštitúte pre humanitné vedy vo Viedni (Institute for Human Sciences – Institut für die Wissenschaften vom Menschen, IWM) v rámci programu Europe's Futures.

Jozef Zagrapan, PhD., je sociológ, od roku 2016 výskumný pracovník Sociologického ústavu Slovenskej akadémie vied v Bratislave. Absolvoval vysokoškolské a doktorandské štúdium na Fakulte sociálnych štúdií Masarykovej univerzity v Brne. V rokoch 2012–2015 pracoval v Medzinárodnom politologickom ústave Masarykovej univerzity. Venuje sa otázkam voličského správania a rozhodovania v rôznych typoch volieb, analyzuje hodnotové orientácie obyvateľstva, pracuje na medzinárodných projektoch zameraných na komparatívny sociologický výskum.

ZUSAMMENFASSUNG

Die Europawahl 2019 stand im Zeichen komplexer und mehrdeutiger Prozesse, die im vergangenen Jahrzehnt die Europäische Union prägten. Die anhaltenden Auswirkungen der globalen Finanzkrise auf die Volkswirtschaft mehrerer Länder Europas, die Folgen der früheren turbulenten Entwicklungen in der Eurozone, die Flüchtlingskrise, der Aufschwung nationalistischer und populistischer Kräfte, autoritäre Trends und Probleme mit der Rechtsstaatlichkeit und Regierungstransparenz in einigen Mitgliedsstaaten, die Gefahr des internationalen Terrorismus, der Europa zum Schauplatz seiner mörderischen Aktivitäten machte, die Verbreitung von Fehlinformationen, Verschwörungstheorien und anderen toxischen Inhalten im Off-line- und On-Line-Umfeld, die zunehmende geopolitische Ausdehnung Russlands, das internationale Konflikte mit seinen Nachbarländern und weiteren Regionen der Welt entfacht und die innere Stabilität der EU selbst untergräbt, das zunehmende Maß an Unsicherheit in den Beziehungen mit dem strategischen Hauptpartner der EU, den Vereinigten Staaten, nach der letzten amerikanischen Präsidentschaftswahl – das alles beeinflusste die einzigartige Atmosphäre in der die Bürgerinnen und Bürger der Union ihre Vertreter im Europäischen Parlament wählten.

Zur Europawahl traten politische Parteien aus der Slowakei an – slowakische Bürgerinnen und Bürger konnten so durch ihre Wahlbeteili-

gung mitbestimmen – und sich im höchsten Vertretungsorgan der EU Gehör verschaffen, das zusammen mit dem Rat das Gesetzgebungsorgan der EU ist und unterschiedliche Rechtsakte (Richtlinien, Verordnungen) gestaltet, das Kontrollorgan europäischer Institutionen ist und den Haushalt der EU bestimmt.

Die Mehrheit der slowakischen politischen Träger bestärkte in dieser Wahl ihre Bindung zu europäischen Parteivereinigungen, und zwar durch die Mitgliedschaft gewählter Abgeordneter in einzelnen Fraktionen (Parteizusammenschlüssen) im Europäischen Parlament. Auf diese Weise können sie, entsprechend der Stellung des Europäischen Parlaments im System der Organe der EU, zur Gestaltung der gemeinsamen Politikbereiche der EU beitragen.

Ein wichtiger Kontext der Europawahl 2019 war die Wahlbeteiligung. Gegenüber der Vorwahl im Jahr 2014 zeichnete sich innerhalb der gesamten EU ein Plus von 8 Prozent ab und die Wahlbeteiligung erreichte 50,6 % (2014 lag sie bei 42,6%). Auch in der Slowakei verzeichnete man 2019 die historisch höchste Wahlbeteiligung bei der Europawahl – 22,74%, trotzdem war sie die niedrigste innerhalb der gesamten EU (bei früheren Europawahlen war die Wahlbeteiligung in der Slowakei noch niedriger – 16,96% im Jahr 2004, 19,64% im Jahr 2009 und 13,05% im Jahr 2014).

Diese niedrige Wahlbeteiligung allein führt dazu, dass die Abstimmungsergebnisse in der Slowakei in Bezug auf die reale Stärke einzelner Parteien, bzw. den unmittelbaren Einfluss auf die Gestaltung des Parteiensystems, keinesfalls als repräsentativ gelten können. Sie können aber trotzdem bestimmte Trends in der Profilierung einzelner Parteien, das Rekrutieren höchster Parteivertreter und die Kommunikationskompetenz der Parteien gegenüber ihren Anhängern widerspiegeln. Die Europawahl trägt auch zur Erweiterung und Vertiefung der europäischen öffentlichen Debatte in der Slowakei, der öffentlichen Gesinnung gegenüber dem Prozess der europäischen Integration, der EU und ihren Institutionen, den vielfältigen Aspekten der EU-Mitgliedschaft der Slowakei und den damit verbundenen Vorteilen bei.

Die Publikation *Europawahl 2019 in der Slowakei: Ergebnisse und Zusammenhänge* untersucht die Europawahl in drei Bereichen: Aktivität politischer Parteien und Parteipolitik; Wahlverhalten und öffentliche Meinung; Wahlbeteiligung und Wahlergebnisse erfolgreicherer Parteien in Bezirken und Gemeinden der Slowakei.

Im Kapitel *Europawahl 2019 im Umbruch, Wähler und Nichtwähler in der Slowakei* analysiert Olga Gyárfášová die Beteiligung an der Europawahl als spezifischen Fall der Wählermobilisierung, sie untersucht Wählerentscheidungen in Bezug auf Themen und Einflussfaktoren, die Visibilität der Wahlkampagne und die EU-Einstellung der Öffentlichkeit als wichtigen Kontext der slowakischen Europawahl 2019.

Die Autorin zeigt auf, dass 2019 nicht nur die Wahlbeteiligung an sich, sondern auch ihre Struktur positiv waren, und zwar in zwei Dimensionen: höhere Beteiligung junger Wähler und stärkere Mobilisierung einer pro-europäischen Wählerschaft. Laut Eurobarometer-Umfrage nach der Wahl betrug die europaweite Wahlbeteiligung in der jüngsten Alterskategorie bis zu 42%, was einem Anstieg um 14% Prozentpunkte gegenüber 2014 entspricht. Die Beteiligung der bis 24-jährigen Wähler stieg in 19 von 28 Mitgliedsstaaten. Auch die Wahlbeteiligung in der Altersgruppe der 25- bis 39-Jährigen ist gestiegen, und zwar um 12 Prozentpunkte – von 35% im Jahr 2014 auf 47% im Jahr 2019. Die Wahlbeteiligung der Jung- und Erstwählerinnen und -wähler übertraf alle für andere Altersgruppen registrierten Anstiege. Mit anderen Worten gesagt, haben vor allem junge Wähler zur hohen Beteiligung an der Europawahl 2019 beigetragen.

Diesbezüglich war die Slowakei Teil des europaweiten Trends – die Beteiligung der wahlberechtigten bis 24-Jährigen steigt gegenüber der Vorwahl von 6% auf 10%. Die Beteiligung der Wähler mit Hochschulabschluss war in der Slowakei auch weiterhin überdurchschnittlich hoch (35%), vor allem gegenüber Wählerinnen und Wählern mit Volksschulabschluss, die bei nur 15% lag. Wichtig ist auch der Umstand, dass pro-europäisch gestimmte Bürgerinnen und Bürger stärker zur Beteiligung motiviert waren: laut IVO-Umfrage (Institut für öffentliche Fragen) lag der Wähleranteil bei Bürgerinnen und Bürgern, die für eine Vertiefung

des Projekts europäischer Integration sind, bei bis zu 37%, während er bei der Gruppe, die in der EU keine Zukunft sieht, nur 11% betrug.

Die Kampagne vor der Europawahl 2019 hatte in der Slowakei, so die Autorin, kein zentrales Thema. Die Migration, die den politischen und öffentlichen Diskurs der Jahre 2015-2016 prägte, war es auch nicht. In der politischen Debatte 2019 ging es weniger um konkrete Themen, sondern mehr um die künftige Form der Integration, also die Frage, ob die Kompetenzen der EU bestärkt, oder umgekehrt, mehr durch die Nationalstaaten umgesetzt werden sollen.

Die slowakische Öffentlichkeit ist durchgehend überdurchschnittlich pro-europäisch und obgleich es gelegentlich zu einzelnen Schwankungen kommt, vertieft sich die Zufriedenheit mit der EU-Mitgliedschaft im Lauf der Jahre. Drei Viertel der slowakischen Bürgerinnen und Bürger denken, dass die Unionsmitgliedschaft für das Land von Vorteil ist. Die Autorin verweist auf einzelne Paradoxa und Besonderheiten in der Meinungsstruktur der slowakischen Öffentlichkeit hin. Auf der einen Seite steht das starke Bewusstsein über die Vorteile – 75%, das ist um 7 Prozentpunkte mehr, als der Durchschnitt der EU-28. Diese Einstellung ist mit einem verhältnismäßig niedrigeren Einverständnis verknüpft, dass die EU eine gute Sache sei – 46%, gegenüber dem EU-Durchschnitt von 59%. Vorteile werden vor allem mit wirtschaftlichen Vorteilen, den EU Fonds, dem offenen Arbeitsmarkt in Verbindung gebracht, was grundsätzlich auch den politischen Grundnarrativ kopiert; eine Zuerkennung anderer Attribute, die zu der Überzeugung führen könnten, dass es eine gute Sache ist, fehlt allerdings.

Ergebnisse ausführlicherer Umfragen zeigen auch, dass die EU-Beziehung der Öffentlichkeit auch nach 15 Jahren Mitgliedschaft im Wesentlichen oberflächlich und für viele Menschen ohne Inhalt ist. Auf eine offene Frage, ohne angebotene Antwortalternativen, sagten zwei Drittel der Befragten (63%), dass sie im letzten Jahr (weder persönlich, noch innerhalb der Familie) weder Vorteile, noch einen zusätzlichen Nutzen in Bezug auf die Mitgliedschaft in der Europäischen Union wahrgenommen haben. Gleichzeitig gaben zwei Drittel der Befragten (62%) an, dass sie im letzten Jahr (weder persönlich, noch innerhalb der Familie) keine Prob-

leme oder Schwierigkeiten in Bezug auf die EU-Mitgliedschaft wahrgenommen haben. Die Ergebnisse zeigen eindeutig, dass zwei Drittel der slowakischen Bürgerinnen und Bürger Probleme haben spontan einen Vorteil der EU-Mitgliedschaft der Slowakei zu nennen und der gleiche Anteil keinen Nachteil diesbezüglich anführen kann.

Im Kapitel *Slowakische Politische Parteien in der Europawahl 2019: Aktivitäten, Gewinne, Kontexte* analysiert Grigorij Mesežnikov die Arbeit der politischen Parteien im Kontext der Wahl: Vorbereitung von Programmdokumenten, Kandidatenauswahl, Kampagnenführung, Kommunikation mit Anhängern, Umsetzung internationaler Kontakte, Wahlergebnisse, Erfolgs- bzw. Misserfolgskriterien einzelner politischer Träger.

In der Europawahl 2019 wurden Vertreter sechs politischer Formationen gewählt, die eine Fünf-Prozent-Hürde überwunden haben – zwei außerparlamentarische (Koalition PS-Spolu, KDĽ) und vier parlamentarische (Smer-SD, ĽSNS, SaS und OĽaNO). Der Autor beschreibt und analysiert die Aktivitäten von 12 politischen Subjekten, die mindestens 2% der abgegebenen Stimmen erhalten haben, er untersucht ihre Wahlprogramme, die Art der Erstellung von Kandidatenlisten, den Verlauf der Wahlkampagne, die innere Situation in den Parteien in der Zeit vor den Wahlen, sowie die Zusammenhänge der erzielten Ergebnisse.

Basierend auf einer ausführlichen Analyse der Wahlprogramme und öffentlichen Auftritte der Spitzenvertreter präsentiert der Autor eine Typologie slowakischer Parteien nach ihrer Einstellung zu Schlüsselfragen der EU-Mitgliedschaft der Slowakei und der weiteren Entwicklung der EU (Bedeutung des EU-Beitritts der Slowakei, Vorteile der Unionsmitgliedschaft, Gestaltung gemeinsamer europäischer Politiken, Ausbau der EU-Institutionen, Grad der Unionsintegration, Verhältnis zwischen europäischer Integration und nationaler Souveränität etc.). Er führt aus, dass die kandidierenden Parteien aufgeteilt werden können in:

- EU-Optimisten, die auf die grundsätzliche Bedeutung der EU-Mitgliedschaft der Slowakei für die Entwicklung des Landes und das Leben seiner Bürgerinnen und Bürger hinweisen, den Prozess einer weiteren EU-Integration, die Homogenisierung der gemeinsamen Politikbereiche und die enge Zusammenarbeit der EU-Mitgliedstaaten

bei ihrer Gestaltung unterstützen, den Vorrang der europäischen Dimension in der Außenpolitik betonen (Koalition PS-Spolu),

- EU-Realisten, die auf die historische Bedeutung der europäischen Integration hinweisen und die Vorteile der EU-Mitgliedschaft der Slowakei betonen, aber gleichzeitig auf die derzeitigen Probleme innerhalb der Union und die Notwendigkeit ihrer internen Reform aufmerksam machen und die Notwendigkeit der Aufrechterhaltung der nationalen Souveränität der Mitgliedstaaten in ausgewählten Bereichen unterstreichen (SaS, KDH, OĽaNO, Most-Híd, KÚ, EDS, Doprava, SKS);
- EU-Opportunisten, die Vorteile der EU-Mitgliedschaft der Slowakei hervorheben, aber eine aktive Teilnahme an gemeinsamen Verfahren der EU in ausgewählten Bereichen unter Berücksichtigung überwiegender Tendenzen in den Einstellungen der Bürgerinnen und Bürger ablehnen, in Kombination mit der Durchsetzung protektionistischer Maßnahmen und einem schwächeren Interesse an der Problematik einer internen Reform der EU (Smer-SD);
- EU-Pessimisten, die auf einzelne positive Aspekte der EU-Mitgliedschaft der Slowakei und gleichzeitig die Unvertretbarkeit vertiefender Integrationsprozesse hinweisen, den Vorrang nationalstaatlicher Interessen vor Unionsinteressen betonen, einzelne gemeinsame EU-Politiken sowie überwiegende Trends der institutionellen Entwicklung der EU, Schwerpunkte bestimmter gemeinsamer Politikbereiche und Trends im sog. kulturellen und ethischen Bereich ablehnen (SMK, SNS, Sme rodina, NK);
- EU-Skeptiker und EU-Gegner, die in Ablehnung systembezogener Grundlagen der EU ideologische Vorbehalte gegen den europäischen Integrationsprozess zum Ausdruck bringen als Folge des Bekenntnisses zu Werten eines sozialen, konfessionellen und ethnischen Nationalismus (KDŽP, SĽS, NAJ, ĽSNS).

Mit Ausnahme einer Kategorie (EU-Pessimisten), wird die slowakische politische Szene im Europäischen Parlament in den Jahren 2019–2024 durch Vertreter aller genannten Kategorien repräsentiert.

Im Kapitel *Ergebnisse der Europawahl 2019 in der Slowakei: Wahlbeteiligung und Erfolg der Parteien* analysiert Jozef Zagrapan die Wahlbeteiligung nach Bezirken (in Korrelation mit anderen Wahlen in der Slowakei) und Gemeinden (ebenfalls in Korrelation mit anderen Wahlen, sowie im Kontext mit der Gemeindegröße und der Einwohneranteile mit ungarischer und Roma-Herkunft). In seiner Analyse berücksichtigt der Autor auch die Arbeitslosigkeit auf Bezirksebene, sowie den Entwicklungsstand einzelner Bezirke.

Er führt zehn Bezirke mit der höchsten durchschnittlichen Wahlbeteiligung und zehn Bezirke mit der niedrigsten durchschnittlichen Wahlbeteiligung unter allen 79 Bezirken der Slowakei an. Er stellt fest, dass die höchste Beteiligung in den Bezirken von und um Bratislava verzeichnet wurde. Der Grund hierfür war eine stärkere Mobilisierung in besser entwickelten Regionen und wahrscheinlich auch die Tatsache, dass Wahlscheine (Wahlkarten) für Wähler, die außerhalb ihres ständigen Wohnsitzes wählen wollten, eine ausschlaggebende Rolle spielten. Auf der anderen Seite war die niedrigste Wahlbeteiligung vor allem ein Merkmal ostslowakischer Bezirke, wobei es sich bis auf den Bezirk Čadca um die am wenigsten entwickelten Bezirke handelte. Verglichen mit der durchschnittlichen Wahlbeteiligung in Prozent, stieg diese 2019 in der Slowakei gegenüber dem Jahr 2014 durchschnittlich um 9,69%, wobei die Bezirke mit dem stärksten Beteiligungswachstum und die Bezirke mit dem geringsten Beteiligungsanstieg im großen Maße den Bezirken mit der höchsten und niedrigsten Wahlbeteiligung im Jahr 2019 entsprechen. Am stärksten ist die Wahlbeteiligung in Bratislava und Umgebung gestiegen, am meisten im Bezirk Bratislava I (Altstadt). Umgekehrt war das Wachstum in den am wenigsten entwickelten Regionen und in Komárno am niedrigsten.

Bei der Analyse der Wahlbeteiligung nach der Gemeindegröße stellt der Autor fest, dass Gemeinden bis ungefähr 500 Einwohner, sowie Städte mit über fünfzigtausend Einwohnern eine höhere als die durchschnittliche Beteiligung aufweisen. In großen Städten ist die Wahlbeteiligung gegenüber 2014 am stärksten gestiegen. Bei den übrigen Größenkategorien sind die Unterschiede geringer, wobei die Lage vor fünf

Jahren ähnlich war, als in den kleinsten und größten Gemeinden, im Vergleich zu den übrigen, eine überdurchschnittliche Wahlbeteiligung verzeichnet wurde.

Die Untersuchung der Wahlbeteiligung nach dem Anteil der Minderheiten zeigt, dass sowohl bei der Minderheit der Ungarn, als auch der Minderheit der Roma, gemischte Gemeinden, die einen geringeren Minderheitsanteil haben, eine höhere Wahlbeteiligung aufweisen. 2019 war die Wahlbeteiligung in den Gemeinden überdurchschnittlich, in denen die Minderheit der Ungarn unter 10% lag, aber auch in Gemeinden in denen der Anteil der ungarischen Minderheit höher als 60% war. Langfristig gilt so die Schlussfolgerung, dass auf dem ethnisch am stärksten gemischten Gebiet die Wahlbeteiligung niedriger, als in anderen Gebieten ist. Im Fall der Minderheit der Roma sinkt die Beteiligung mit dem Anstieg des Minderheitsanteils in der Gemeinde, wobei Gemeinden mit einem Minderheitsanteil der Roma von über 60% die niedrigste durchschnittliche Wahlbeteiligung hatten.

Der Autor stellt fest, dass die Gemeindegröße der bedeutendste Einflussfaktor der Wahlbeteiligung ist. Dieser steigert die Chance, dass die Wahlbeteiligung in der Gemeinde mit zunehmender Gemeindegröße unterdurchschnittlich sein wird. Eine ähnliche Schlussfolgerung gilt mit einem zunehmenden Anteil der Minderheit der Roma in der Gemeinde. Eine steigende Arbeitslosigkeit im Bezirk ist statistisch unbedeutend, auf der anderen Seite deutet aber die Tatsache, dass sich die Gemeinde in einem am wenigsten entwickelten Bezirk befindet, auf die höhere Wahrscheinlichkeit hin, dass die Wahlbeteiligung in dieser Gemeinde niedriger, als die durchschnittliche landesweite Beteiligung sein wird.

Der Autor untersucht den Erfolg sechs politischer Subjekte, die 2019 in Bezirken und Gemeinden der Slowakei Abgeordnetenmandate im Europäischen Parlament erhalten haben.

Das Buch *Europawahl 2019 in der Slowakei: Ergebnisse und Zusammenhänge* ist ein Beitrag des Instituts für öffentliche Fragen zur Analyse der wichtigsten Trends der innenpolitischen Entwicklung der Slowakei im Kontext der Wahlakte, des Wahlverhaltes der Bürgerinnen und Bürger und der Parteienpolitik auf dem Gebiet der europäischen Integri-

on. Ihre Autoren vertreten die Auffassung, dass ihre vorliegende Arbeit sowohl bei Experten, als auch der breiteren Öffentlichkeit auf reges Interesse stößt.

Grigorij Mesežnikov
editor

Európske voľby 2019 na Slovensku
Výsledky a súvislosti

Jazyková korektúra: Zora Bútorová
Typografická úprava a dizajn obálky: Ján Bartoš
Fotografia na obálke: Leonardo1982 (Pixabay.com)
Tlač: ŠEVT a. s.

© Inštitút pre verejné otázky, Bratislava 2019
ISBN: 978-80-89345-78-6